

Belg.

268

ng

Belg. 268 ng

van Hasselt

C O R S P R O N G

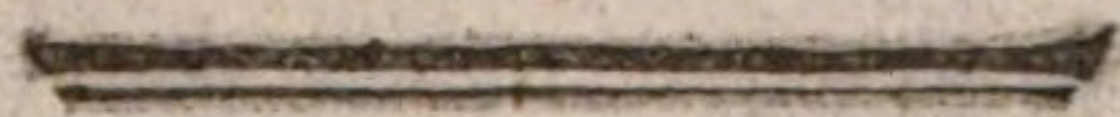
V A N H E T H O F

V A N

G E L D E R L A N D

D O O R

G. V A N H A S S E L T.

T E A R N H E M,

B Y W. T R O O S T E N Z O O N.

M D C C X C I I I.

317 - 13g1

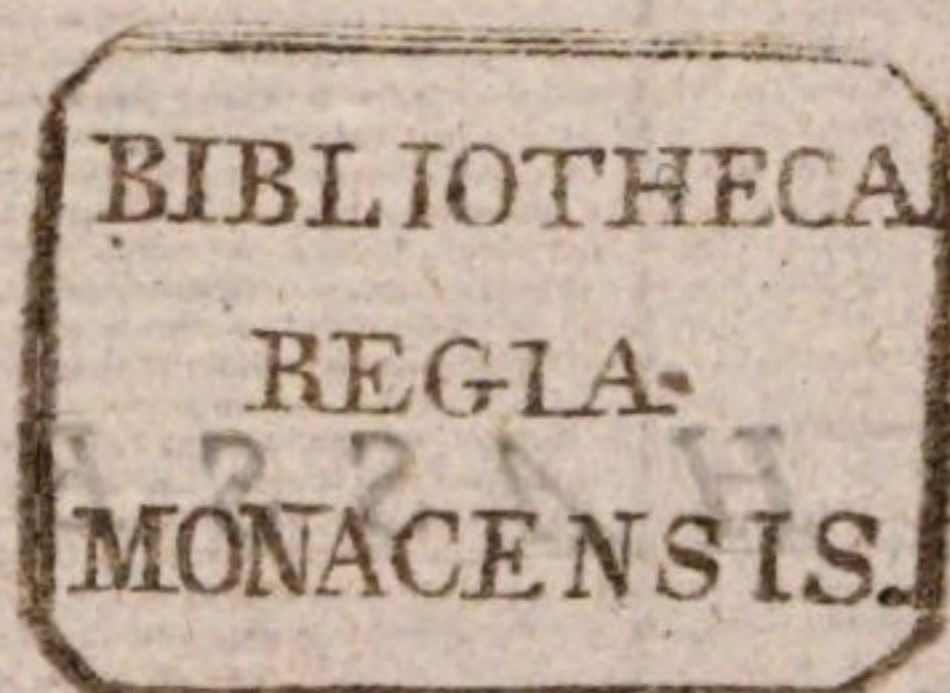
COLETTA

AVANT

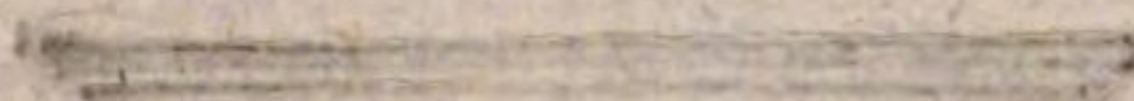
AVANT

CELESTIN

DOO

AVANT

AVANT

BY W. TROOSTER

MDCCCIII

O O R S P R O N G
VAN HET HOF
V A N
G E L D E R L A N D.

Het voornaamste gedeelte van dit boekken, heeft in 't jaar 1792 tot eene voorlezing van my verstrekt in het toen opgerichte Genootschap van kunsten en wetenschappen binnen Arnhem. Het kwam my van zo een wezenlyk belang voor voor een der hoofdgedeeltens van de staatkundige Historie van Gelderland, dat ik dat opstel hier en daar veranderende, verkortende, en dan wêer, waar het van dienst scheen, uitbreidende, waardig achtte van het met den druk gemeen te maaken; en wel inzonderheid om dat het met veele, tot dusverre onbekende bewysdommen, onder het oog van den oudheidminnaar verschy-
nen mag, en met zulke daar onder, welke niet zelden voor iets meer verstreken kunnen, dan om alleen dat geene te be-
toogen, waar voor zy wierden aangevoerd. Men zal het my niet ten kwaade duiden, dat die stoffen juist, zo als zy zich in hun eigen zamenstel vertoonen, voor 't meest aangebragt zullen worden. Ten minsten, het is, myns bedunkens geheel iet anders,
A of

of men eene geschiedenisfe, welkers waaren toedragt reets te vooren een of meermaalen verhaald wierdt, en uit, zo genoemde, *Charterboeken* kan bevestigd worden, in eene nieuwe na den tegenswoordigen tyd geheel aangename gedaante uitdoscht en doet te voorschyn treden, dan dat men zich van rondsom voorzien vindende van alleen volstrekt vreemde bewyzen, die maar met een lugtig woord aanstipt, en daarmede hen, dien het om egte bronnen te doen moet zyn, laat ongehopen blyven. In deezen onvolmaakten toestand, durf ik na een twintig jaarige ondervinding zeggen, zederd een tyd, waar in door my schier geen eenige dag zonder behandeling van perkamente of oude papiere brieven geëindigd wierdt, dat zich de Historie van Gelderland, haare regeeringkunde en noch meêr haare oudheid bevindt. En men zal my dat althans omtrent myn tegenswoordig onderwerp, offchoon van een tyd, welk egter van die der onzekerheden verre af is, niet betwisten kunnen.

Want al is het, dat men ten opzichte van die geenen, welke in naame van den Vorst, recht spraaken, zeer vroêge voorbeelden van regts en links ontmoeten mag, en deezen ook met den tytel van Raaden, a *consilio*, a *consiliis* bestempeld vindt; zyn zy nochtans de zulken niet, die my hier alzints te staade komen. Ik moet Raaden bekend maaken, die geenzints alleen, wanneer

neer het noodig was van den Vorst ontbooden, en dan aan zyn Hof, voor hun en hunne bedienden onderhouden wierden, en voor hunne paarden in *Rouwvoer*, maar welken met hun President aan 't hoofd in eene *Camera consilii*, in eene *Camera Ducatus Gelrensis*, of *Chambre de Justice*, *Chambre de Conseil*, of *Camer van Justicien*, *Hof van Gelre*, of *Raidt camere des Lands van Geldre* bestendiglyk hunne zitting hielden, die daar in hunne *insignia* hadden, hunne vast aangestelde Advokaaten en Prokureurs, waar van het recht bediend wiert, Deurwaarders en Booden waar van zy bediend wierden, die hun byzonder Zegel, die hunnen *Stylus Curiae* hadden. En zodanigen, durf ik verzekeren, dat niemand zo min aan de Rekenkamer als op de Sekretarien van Arnhem eerder dan op den naastlaatsten dach van wintermaand des jaars 1472 vinden zal. — En het is dus van dit tydstop, dat deeze verhandeling moet aanvangen. — Gelderland raakte toen aan een nieuwen en vreemden Heer onderworpen. Dien Heer was KAREL VAN BOURGONDIE, welk ook onder den naam van KAREL DEN STOUTEN, nu zou men zeggen, den STOUTMOEDIGEN, bekend is. Ik moet hier kortelyk herinneren, hoe het met deeze onderwerping toeging. ADOLF VAN GELDER wierdt van de magtigste waereldheeren, zelfs van Paus PAUL II. met vriendelyke verzoeken, met vermaaningen ondergaan, ook met bestraffingen om zynen Vader op

vrye voeten te stellen; maar hy hadt altoos middelen by de hand, om zich daar voor te verontschuldigen, en voor eene zaak, zo hinderlyk aan zyne heerszucht, uitstel te vinden: KAREL VAN BOURGONDIE, die door zyne legerbenden ontzachlyk was, stak zich op 't laatst in deeze zaaken ook; hy noodigde ADOLF daar toe op zyn flot van *Hesdyn*; en ADOLF verftoutte zich niet om zodanig verzoek afteflaan. Hy vertrok derwaards, en wierdt ook met groote eerbewyzingen ontvangen: maar ras daar op bleef her niet verborgen, dat zyne herbergiging aan KARELS Hof geene vryheid was, en KAREL deedt zyn best om zulke gerugten tegentegaan, zelfs met ADOLFS gevolg, gelyk het fchyndt, en waar onder WYNALT VAN ARNHEM behoorde, daar toe te besteecken. Ik heb hier voor twee, genoegzaam gelyk luidende, brieven aan Nymegen en Zutphen, en de verder volgende stukken gevonden.

Die Hertoge van Bourgondie van Brabant van Limberch ind van Lutsenborch Greve van Vlanderen van Artoys van Burgondie van Hennegouwen van Hollant Zeelant, ende van Naemen.

Guede vrunde. Wy hebben verstaen dat onlanx jn den lande van Gelre ind dair vmetrynt eyn gerucht gespringht solde wesen, woe dat wy onsen lieuen ende seergemeynden neue her Adolph van Gelre urwen heer by ons ge-

gevencklick solden balden, so dat hie van hier niet trecken en mocht, van welken gerocht wy ons nyet genoich verwonderen en kunnen, want die contrary van desen wair is, so wy onsen neue nyet anders en doen noch en bewisen dan alle doechden eer liefde ende vruntscap ende hem nyet gevencklick en holden noch nyet gherne en holden solden, dan is wair dat om liefdenwille wy totten huese van gelre hebben ende sonderlingh tot onsen lieuen Neue ende synen lieuen kinderen hebben onsen neue vurs gebeden, dat hy ons to lieue synen vader in onsen handen stellen will, wy hebben oen toegesacht soe to besorgen tot eren oirber ind profyt syns synen kynderen lande luyde ind ondersaten gemeenlick, dat hy dair tot gheenen dagen last af hebben en fall, ind willen dat soe schikken, ind vuegen, dat wy nyet en twyvelen, dat onse neue ind syne ondersaten ons groitelick dancken sullen. Dit verkundigen wy v omb alles besten will, op dat gy die gelegenheit dairaff weten moigt, ind voirtan sulckdanich logentalich gerucht nyet geloeven, ind gy oick hyromb nyet to myn onsen neue vur uwen here balden ind oen doen ind bewysen as gueden ondersaten oeren here schuldich syn to doen. Dair suldy ons dencklick ind liefde aen doen. Guede vrunde. Onse here Got sy met v. Geschreuen in onsen slaete Hesdyn op ten xxviij^{en} dach in decembri.

[get.] Charles.

Onsen gueden Vrunden Burgemeist-
ren Schepenen ind Rait van Nyma-
gen (a).

Eersame lieve Maegen ind guede Vrunde.
Ick heb verstaen van vlochmeren wie t'Arn-
hem eyn meere ind geruft gesprengt is, wie
dat myn gnedige Heer van Gelre etc. mitten
synen alhier in den Have van Boirgonjen be-
sat ind belast weere. So lieve Maeghe ind
guede Vrunde, en wilt u daer nyet ainkeren,
dan dat voir eyn versierde logen balden; so
myns Heren gnaden ind die syne alhier waell
ende bet ontfangen ind getracteert is, dan
andere Heeren, gelick ick u waell bet seggen
sall, als wy, off Got wilt, by den anderen
komen. Ind en weet uwe Liefden nyet meer
toschryven, dan dat myns gnedigen Heren din-
ghen zeer guetlicken in gueden wesen stain mit
mynen Here van Burgonjen. Got sy met U.
Gescreven onder mynen secreet segell des vri-
dages post festum Visitationis Marie. Anno
etc. LX nono.

[get.]

Wynalt van Arnhem Heer
to Leembeek Ritter.

Den

(a) Gelyktydige Copie op een los papier door my gevonden
aan de Rekenkamer, en, met den brief aan Zutphen, gelegd
aldaar in Capsa F.

Den Eersamen ind Wyfen Burgemei-
steren, Scepenen ind Raet der Stat
Arnhem, mynen bysonderen lieven
Magen ind gueden Vrienden (b).

Hertogynnen van Gelre ind van Gulick ind
Graeffyne van Zutphen.

Eerbaere besondere guede Vrunde. Onse
lieue Brueder Hertoigh van Cleue heeft onss
huden na den myddaige doen weten, dat die
hogebaren ffurst hertoigh van Bourgondien on-
sen lieuen zeer gemynden soen Hertoigh van
Gelre etc. soulden hebben doen behachten bis
ter tyt dat hy onsen lieuen heren ind gesel-
len gesien hedn. Dat wy v in den besten
tokennen gheuen, ind dat gi tot uwer stat
sien ind voirt schriuen an der stat Harder-
wyck, ind ther Elborch, ind voirt an den
vrunden dair gi meyndt, dat id noit wesen
sall. Gegeven tot lobede der Manendaig na
onser liever vrouwen dach conceptionis a.º etc.
lxx. (c).

En hoe deeze zaak by Ridderfchap en
Steeden wierdt opgenoomen, is by PON-
TANVS (d) en SLICHTENHORST (e) be-
toogd. Met dat al was ARNOLD uit zynen
zesjaarigen kerker geslaakt geworden: maar
zyn zoon daarop eerst op het kasteel van
Naamen, toen op dat van Vilvoorden en

A 4

daar

(b) Van my gevonden op de boven Sekretarie der Stad
Arnhem; nu aldaar gebonden in een boek, genoemd
A. Varia.

(c) Ik vergat op te teekenen, van waar deeze brief
van my wierd afgeschreven.

(d) P. 537. sq.

(e) Bl. 264.

8 OORSPRONG VAN HET

daarna in eene gevangenis te Kortryk opgeslooten. KAREL VAN BOURGONDIE, door wien dit besteld was, hadt op deeze wyze zo wel den vader als den zoon onder zyne magt, want wat zou niet al voor ARNOLD te duchten zyn geweest, indien ADOLF wederom aan zynen aanhang was te rug gegeven geworden? Daar en boven was ARNOLD in deeze zyne omstandigheden een berooid Vorst. Hy wierdt alzo gemaklyk tot die verpanding genoopt, waar door hy alle zyne Landen aan Hertoch KAREL afstondt, en dat op voorwaarden, welke men geenzints hard of onbillyk heeten kan. KAREL VAN BOURGONDIE was de man niet, die zich na het overlyden van den Pandheer zyne rechten weerloos betwisten deedt. Ook waren zyne wapenen alom gezegend. Hy wierdt ras veroveraar van alle de steden, welke tegenstand booden, hy bezwaarde die met drukkende geld-sommen (f), veranderde daar in de regeeringen (g), maakte zich meester van haare privilegien en de Steden en de Rekenkamer hadden daarop veele jaaren noodig eer zy die te rug kregen (h). Wanneer dit alles nu aldus in Gelderland geredderd was, wierdt de nieuwe

(f) Men zal dit van Arnhem by vervolg kunnen begrypen, en de *Capitulatie* van Zutphen. zal ik voor 't *Geldersche Charterboek* afstaan: over Wageninge vergelyk SLICHTENH. bl. 271.

(g) Van Arnhem zal ik het D. IV. onder N. 2. van myne *stukken voor de Vaderl. Hist.* bewyzen: over Doesburg zie de *Beschr.* van A. HUYGEN, bl. 50 en 51.

(h) Dit zal ook in dat werk beweezen worden.

HOF VAN GELDERLAND. 9

we Hertoch nader op een Hof van Justicie bedagt. Ik zeg *nader*, dewyl dat reets by het *tractaat* van den gezegden naast laatsten dach van den maand December 1472 (i) bedongen was. Het eerste, dat wy van dit opgerigte Hof gewaagd vinden, is in een *Plakaat*, 't welk nog oorspronglyk op een los blad in de brandkas van de stad Elburch (k) bewaard wordt. Twee Geldersche Edellieden, de Heeren F. G. (l) en J. E. N. VAN LYNDEN (m) hebben het reeds in hunne fraaije *Inaugureele Verhandelingen* bekend gemaakt, maar 't komt ook volstrekt nu en noch meer by vervolg te pas, dat dat stuk alhier gelezen werde. Ik schryf het *origineel* na.

Die president jnd Rade ons genedichs heren
 t/Hertogen van Bourgondien etc. van Braband
 jnd van Gelre etc. Ontbieden allen officieren
 des lants van Gelre binnen de Steden jnd dair
 buyten saluyt. Alsoe een grote verderfflike snoe-
 de gewoente jn desen landen langtyt gehantiert
 js mit verbyndingh opslain jnd ongeschemell ver-
 smaeniss, dair mede die partyen sich seluer Rich-
 ter maken jn oeren eygenen sake, jnd doin also
 den ener onbegrypelyke verderfflike scaden; dat
 den anderen nyet to staden en koemt, Dair will
 onse genedige here voirgenoemd jnne versyen,
 dat sullix nyet meer en geschie jnd (wilt dat
 A 5 een

(i) By PONTAN. p. 548.

(k) In Lade 16, en is gequoteerd N. 23 B.

(l) In *sp. J. P. de Judiciis Gelricis Ant. et Med. Aevi. Tr. ad Rhen.* 1781.

(m) In *sp. J. P. de Pacti Obstagialis Voluntarii Indole effectu et abrogatione, imprimis in Gelria. Tr. ad Rhen.* 1786.

een ygelick betailt werde mit behoirliker wege offte manieren van justicien. So jst dat wy v beuelen sementliken jnd elken bysonder dat ghy in allen karcken vut lait ropen jnd verkundigen binnen ende buyten steden verbiedende vp lyff jnd guet dat nyemant den anderen vpslae off in leyst en mane, sonder heeft yemant mitten anderen to scicken dat he mit Recht spreke voir den Edelen waillgebaeren statholder ons genediger heren verschreuen jnd onss, want die Camer van justicien angebauen js binnen der stat van Arnhem, verbiedende oick die jn leyst gemaent syn, dat sy nyet jnne en balden by oeren lyue jnd guede, dan dat se sich presentieren voir onss to rechte te stin. Ind wy syn ordiniert jnd willen enen ygeliken justicie jnd Recht doen. In oirkende der wairheit js dit bezegelt onder zegel myns heren presidents jn bywesen myner heren van Rade des Commanduers van sent Johans t Arnhem jnd meyster Steffphaens de fryon procuratoir generael myns genadigen heren vurschreuen in den lande van Gelre. Gegeven jn den jair ons heren Dusent vyerhondert jnd drye ende tfoeuentich den xiiii^{en} Dach jn Decembry.

Adolph president
manu propria.

Jusse domini mei presidentis
venerabili Commendatore Arn-
hemensi Consiliario generali me-
tuendisimi domini mei jn Du-
catu Gelrensi et Comitatu Zut-
phanensi.

Gerardus van huet.

Zie

HOF VAN GELDERLAND. II

Zie daar het Hof, *die Camer van Justicien*, omstreeks van den 14 December 1473 *angehauen binnen Arnhem*, haar President en twee van haare Raaden, maar ook een blyk, immers eene omstandigheid, welke aanleiding tot iets meer dan gisfchen geeft, dat zy noch van geen eigen Zegel voorzien, en dus dat zy toen noch in haare eerste beginfelen was. Deeze tyd echter was voorafgegaan van eene timmering der plaatze, alwaar dat Hof zitten zoude, en van andere voorbereidzelen meer, welke alle van de Stad van Arnhem bekostigd wierden. Wy moeten daarom dat soort van naarigten niet ter Griffie van het tegenswoordige Hof van Gelderland, of aan de Rekenkamer zoeken, maar voornamelyk in de oude Rekeningen van de Burgemeesteren van die Stad, en ik ben daarmede ook zo wel te rechtgekomen, dat het alleen maar overschryven zoude zyn (indien my daartoe de lust beкроop) om zelfs van yder spyker, welk by dien toefel verflaagen wierdt, eene herrekening op te maaken, en zo ook van al het overige yzerwerk, en plankwerk en van het glas, en van de fteenen, die daar aan verbouwd wierden. Ik zie in die Rekeningen deeze *Camer* 't eerst geplaatst in 't Hof van Batenburg. Dat Hof ftondt in de *Zwaane-steeg*, welke toen *Bentinck-steeg* genoemd wierdt, terwyl de tegenswoordige *Bentinck-steeg* in dien tyd, en noch zeer lang daarna, de *Bermhertige-steeg*, ook wel de *Bermhertigheid*, heette. De Stad had

hadt dit Hof gehuurd. Ik vind in die Rekeningen, dat zy in de Raadkamer aldaar een haamer deedt ophangen en vergulden. Ik vind die kamer straks daarna in 't Hof van Gelre overgebracht. Die Rekeningen leeren my ook, dat in dat Hof van Gelre eene gevangenisfe of gevangen-stock gemaakt was: uit haar en andere Stads-papieren kan ik eene vreeze van de Stad Arnhem opmaaken, dat dat Hof buiten haare muuren verplaatst zoude mogen worden of afgeschaft, geschenken welke de Stad jaarlyks aan alle de Leden daar van in waschligt gaf, de titulatuur van den President en Raaden, de wedde van den President, de naamen van de eerste Presidenten en Raaden, van Deurwaarderen, een booden, de Advokaaten, de Prokureurs van dat Hof, de groote bezigheden van dat Hof, haaren *Hoves styl*, die *cursus Curiae*, en *s Hovesloop* genoemd wierdt, en dan nog een byzonder Zegel. Van alle welke stukken ik reets boven met meer beknoptheid gewaagde; dan welke al nu hier met voorbeelden moeten gestaafd worden. Dus wat het Hof van Batenborch, het gestoelte daar in en den hamer aangaat, zie daar myne bewyzen.

Item des sonnendach Oculi betailt Tegg', dat hy noch getymert heeft. Item dat gestoelt gemaikt in 't hof van Batenborch, dair men op sitten sall, als men richt (n).

Item

(n) In de *Computatio Burgimagistrorum Arnhemensium Gysberti van der Hoeven et Johannis de Broichuse Incipiens Anno D. MIVC LXXIV.*

Item betailt voir twee gemailde Aernen, die men voir an die wagen solde setten, die in 't heer solden varen, ende van den haemer te vergulden, die hengt in die Camer van Justicien, meyster hans die maelre x. stuuer (o).

Bewys voor de verhuifing na 't Hof van Gelre.

Item des sonnendagh na sente Marten betailt meyster henric Tegg, dat hy gearbeyt heeft, als die bencken in 't hof van batenborch opgenomen, ende die weder jnt hof van gelre gesat, soe nu dair die Camer van Justicien wesen sold, dair auer gearbeyt ii dagen ad iii stuvers (p).

Bewys voor den gevangen-stok in 't Hof van Gelder.

Item des Sonnendagh post Thomae van beuel der Scepenen betailt peter den tymmerman, dat hy heeft gemaickt jnt hof van Gelre een doir, ende enen stock jn een kelre, dairmen die gevangen inset, hem gegeuen ii. R. guld. (q).

En van deeze gevangenis zullen Wy by vervolg noch een voorbeeld aantreffen. Maar wat was en waar stond dit Hof van Gelre? Ik vind in eene latere Rekening (r).

Item des donredaichs octava V Sacramenti betaelt Wouter Woutersf, Reyngen Gysberts — van dat sy die statbeeck hebben geveegt

(o) Uit de Computatio over MIV^c LXXII.

(p) Uit de zelve Computatio.

(q) Uit de Computatio van MIII^c LXXV.

(r) Over MIII^c LXXIX.

veegt, ende welcke is liii royen, ende die heeck van dat hof van Gelre, welcke is XVII royen, facit simul lxx royen.

En uit deeze opgaave en een vergelyk van andere stukken daarmede zou ik de plaatfing van dat Hof hebben mogen na-gaan, dan ik kon my daar van onthouden, toen aan my de volgende voorziening voor oogen kwam.

Charles par la grace de Dieu Duc de Bourg^{ne} etc. a Tous ceulx, qui ces presentes lettres verront, salut. Comme nostre amé et feal chevalier conseilles chambellant et lieutenant de noz fiefz en noz pays et Duchie de guelres et Conte de Zutphen, messire Wynant de Arnhem nous ait humblement remonstre, que comme par autres noz lettres patentes ayons comis au dict estat de lieutenant de noz fiefz aux droitz prerogatives, libertéz, franchise, prouffiz et emolumens y appertenant, mais pource que entre les dicts droiz nauons expressement declare aucun lieu et demeure en nostre dict pays de guelres ou Il pourra tenir ses journees et assembleës pour le fait du dict office, et que neantmoins la maison, appelée la Court ou bourg de Arnhem, doit estre des dicts droiz et appertenances Il doute, que aucun empeschement ly pourroit estre fait, quant il si voudroit boutér. si comme jl dit, nous supplians tres humblement quil nous plaise sur ce le pourveoir, scaveoir faisons, que nous ce consideré au dict Messire Wynant inclinans a sa dicte supplication auons accordé, donné et octroyé, accordons, donons, octroyons de grace

ce especial par ces presentes, la demeure et aissance en la dicte maison appelée la court ou bourg de Arnhem pour en joyr et user tant et si longement quil aura et tiendra le dict office de lieutenant, de noz dicts fiefs, si donnons en mandement a noz amez es feaulx les lieutenant general president et autres gens de nostre conseil en nos dicts pays et duchié de guelres et conté de zutphen, et a tous autres noz officiers et subgetz, qui ce regardera, que de la dicte demeure et aissance en la desus dicte maison Ilz facent, seuffrent, et laissent le dict mesfire Wynant selon et par la maniere, que dit est, pleinement et paisiblement joyr, et user, cessans tous contredictz et empeschemens, car ainsy nous plaist il, pourveu quil sera tenu de lentretenir de reparacions necessaires, durant le temps desu dict a sa charge et despance. En tesmoing de ce nous auons fait mettre nostre seel a ces presentes. Donné en labbaye de saint maxemin lez la cité de Treues le xxe jour d'Octobre lan de grace mil cccc soixante treize. Ainsy pour monseigneur le Duc J. Goris. (s).

Wy hebben in dit stuk la Cour ou Bourg de Arnhem en alzo wierdt het tegenswoordige Stadhouders of Princen hof voormaals en zeer lang in onze taal Blokhuis genoemd; en het Hoff van Gelre te Arnhem was derhal-

(s) Geregistreert in 't Registre touchant les affaires des pays de Geldres et de Zutphen. Comenché du mois de Septembre mil cccc et lxxiii pour la chambre des Comptes a Bruxelles. ter Griffie van den Hove van Gelderland.

halven het *Hertochelyke* (het tegenswoordige *Stadhouders*) *hof*, 't welk hy in *Arnhem* bezat; myns gen: lieuen heren *hoff t Arnhem* wierdt het indien tyd genoemd (t), en by verkorting t *Hoff van Gelre binnen Arnhem*, hoedanig men ook het *Hoff van Gelre binnen Bommel* ontmoet (u). Te *Arnhem* kwam het 'er in die dagen ook meer opaan, om 's Vorsten huis niet met het enkel woord van *Hof*, maar duidelyker uittedrukken, dewyl men ter zelve tyd het *Hoff van Batenburch*, van *Egmond*, van *Anholt*, mischien noch andere, in deese Stad vindt. Doch wy moeten verder gaan. De vrees van *Arnhem* van deeze *Camer van Justicien* kwyt te zullen raaken hadt in 't jaar 1474 plaats.

Item des mannendags die translationis sancti Martini Jan van Mekerem mit meyster Arnt Mulert, ende mit enen Schepen van herderwyck gevaren tot Mechelen om te antwoirden den van Deventer op dat voornemen, dat oir guede in Veluwen nyet mede en solde gheuen totter schattyng, ende oick te verweruen, dat die Camer van justicien hier mocht blyven. (v).

En dit toenmaelig vooruitzicht hadt ook in-

(t) In ALPH. SCHYMELPENINCKS *Averste Rentmeesters Rekening* aan de Rekenkamer over MCCCCLX.

(u) Een en andermaal in de *Rekening* van GYSB. ANDYNS van d' Accynsen van Boemelre en Thielre weerden over MCCCCXCVI en MCCCCXCIX. aan de R. K.

(v) In de *Computatio Burgimagistrorum* van dat jaar.

invloed op de onderhandelingen, accoorden of contracten, welke tusfchen partyen wierden ingegaan; in zo verre dat zy hunne bedingen daar na inrichteden. Dit mag het volgende perkamente ftuk betoogen (w).

Opten dach van buyden soe compareerden voir den houe van Gelre Wychman Roeloffs van rymeren Jan van Cranenborch ende goert van der hair ende bekendden fchuldich te wesen te betalen in handen Adams Ingenhulff oft in handen van den ghenen die by den voirfs houe dairtoe gecommitteert fall worden die somma van twee Duyfent Rynfch gulden, Twintich ftuvers voir den gulden gerekent, te betalen tot vier Termynen. Te weten op onfs lieuen vrouwendach Affumptio naiftcomende In den jare van vyff entfoeuentich vyffhondert Rynfch gulden der muntten voirfs. Ende op onfs lieuen vrouwendach affumptio anno zeffentfoeuentich noch vyff hondert Rynfse gulden, Ende op onff lieuer vrouwen dach affumptio anno zeuen ende tfeuentich noch vyff hondert Rynffch gulden. Ende dairna op onff lieuer vrouwendach affumptio int jair achtentfeuentich vyff hondert rynfch gulden. Mit alfulcke Condicyen ende voirwerden als hierna befcreuen staen. Eerst soe fullen die voirfs Wychman Jan ende goert dair voir ontfangen ende opbueren den tyt van vier jaren voirfs alfulcke pennynghen van groetgen ende oirtken van elke quaert biers ende wyns als die kercke voir ende die Stat van Arnhem na ontfangen ende optebueren plegen. Ende oft gebeurde, dat zy ennich gebreck hynder oft letfel cregen In de linge van den

B

voirfs

(w) Uit laade XI van de Brandkas der stad Arnhem.

voirfs groetgens ende oirtkens soe hebben die Bur-
 gemeisteren scepenen ende Raidt van Arnhem
 voirfs beloeft hem alle hulpe ende bystant te doe-
 ne ende dat v te rechten, gelycke oft
 sheren pennynge waren. Ende voert waert tsaicke
 dat die Camer van den Raide bynnen desen vier
 jaren voirfs van Arnhem verleydt worde oft dat-
 se hier nyet en bleeff In alfulcken schyn alse
 hier yerst begonnen is, ende oick mede oft enige
 andere Cameren particuliere in den lande van
 Gelre geordineert waren oft worden soe sullen
 die voirfs Wychman Jan ende goert teynaden die
 te betalen van den voirfs pennynge Ende voirt
 waert saecke dattet hier namails gebuerde dat
 die Camere van den Raide alhier t Arnhem by
 pestilencie of andere noitsake cesserende ende va-
 cerende ware ende dairom op andere plaetsen
 vertrecken moeste dat god verhueden moet, Soo
 sullen die voirfs Wychman Jan ende goert teyn-
 den die vier jaren voirfs noch ontfangen ende
 opbueren die oirtkens ende groetkens van wyn
 ende bier den tyt ende alsoe lange als die voirfs
 Camere gecesseert ende gevaceert sall hebben, en-
 dat sal staen tot avys ende goetduncken van den
 voirfs houe, bynnen welcker tyden zy onghou-
 den sullen wesen die voirfs pennynge te betalen
 op den voirfs termynen maer die daghen van be-
 talingh die sullen ende verlangert worden
 alsoe lange als die Camer vertogen sall wesen,
 Ende als die Camer weder compt soe sullen die
 dagen van betaling weder loep hebben voer welc-
 ke somme van Tweeduyfent Rynsch gulden te be-
 talen opten voirfs Termynen ende inder manieren
 bouen verclaert die voirfs Wychman Jan ende
 goert hebben verbonden ende geobligeert alle hie-
 re

re gueden leen ende erven Ruerende ende onrue-
rende elcx een voir all tot heerlycke executie van
den voirfs houe begerende dair inne gecondemp-
neert te wesen. Behout welcke confessie t voirfs
hoff heeft se dair Inne gecondempneert mits de-
sen Gedaen t Arnhem opten vyfftienden dach van
Septembri jnt Fair onss heren Duyssent vierhon-
dert vier ende tseuentich By mynen heere van
Egmond, Stathalder generail heere Adolph van
der marck president heere Arnt van myddachten
heere Willem van bochorst Ridderen die Comen-
duer van sint Janss t Arnhem die Deken van
sint Walburgh t Arnhem meester Arnt mulaert
ende willem van Zwyeten Raidsluiden slants van
Gelre, dair Ic mede by wasf Gorys.

[Daar onder.]

*Copia praesens auscultata et collacionata est
cum suo vero originali per me Theodoricum de
Molendino clericum Traiectensis Dioecesis publicum
apostolica et Imperiali auctoritatibus Notarium,
cum eodem de verbo ad verbum concordat, quod
protestor manu mea propria hic scripta.*

[en ondertekend.]

*Theodoricus de Molendino Notarius etc. manu
propria scripsit.*

En het was misfchien, dat zich de Arn-
hemsche Regeering door zodanige vreeze ge-
noopt vondt, om aan die Leeden van dat
Hof en daardoor aan den Vorst zelven alle
blyken van goedwilligheid en haare gediën-

stigheid en verpligting te betoonen. Zy betoonden die met jaarlyksche geschenken van Waschkaarsen.

Item die purificationis beatæ mariæ Die stat gegeven den heren van der Camere van Justicie Waskeersen, als myn here van Egmont Stathalder een keersf van III fl . *Item* den president een keerff van II fl . *Item* noch VI keersfen van VII veerdel fl voir VI Raitzheren. *Item* voir III Advocaten III keersfen, ellic van drie veerdeel fl . *Item* voir den griffier ende III secretarien ende den Richter, als een p. oer ellec een keersf van I fl . *Item* VII keersfen voir den procuratoirs, ellic van een veerdell fl . *Item* VII keersfen van I veerdel fl voir die Doirweerdens (x).

Doirweerdens, — in dit zelve jaar 1475 wierdt egter aan Lieven den Doirweerder in 't hof van Gelre alleen then nyen jair I. postulaet gulden, dat is XIII stuiers gegeven (y), en in het volgende jaar van 1476 komt my alleen Jan Potter Doerweerder als vrygelaaten van de Schatting voor (z). Doch hadt deeze Camer meer dan eenen Deurwaarder, zo hadt zy ook gewisch meer dan eenen Booden, en dit voornamelyk in een tyd, waarin by gebrek aan Posten alle brieven door boodens te voet of te paard overgebracht wierden. Trouwens dat spreekt ook het volgende uittrekzel niet tegen.

Item

(x) In de *Computatio Burgimagistrorum* over MCCCCLXXV. en insgelyks in de vroegere.

(y) Aldaar.

(z) In de *Schatzedul der Stad Arnhem de Ao. 1476*, ter boven Sekretarie.

Iten gesant eenen bay van der Camere van Iusticien mit twee brieven (a).

Edoch iet anders kan ik van die Boodens niet geeven. — Wat de *Procuratoirs* van deeze *Camere* aangaat, daar onder was 'er een die *Duyt* en noch een die *Jan van Beveren* genoemd wierdt (b): *Meester JAN VAN MAIRLE* was Advokaat (c). Wy zien uit dat voorgebragte stuk ook dat in dit Hof behalven den President zes *Raitzheren* saten: Onze *KAREL* was niet voor een groot getal van Raaden, hy bragt die van het Hof van Holland van veele *Raedtsluyden* boeven 't getal dat 'er een wyle tyds gheleden aldaer geordineert waert, en by welcke meenichte van *Raedtsluyden* dickwils groote confusien ende veele inconvenienten geschiet, op acht *Raedts-luyden* met den *Stedebouder* (d). De eerste President, die zich in het Placaat, 't geen boven herdrukt wierdt, *ADOLPH* schreef, was *ADOLPH VAN DER MARCKE*. Hy komt noch op ten XXI dach in *Aprille* in 't jair dusent vierhondert vier ende seventich voor (e). Hy heet *Ridder ende Doctor* in den werliken Rechten, en trok van den *Rentmeester van Arnhem* voer zyne wedden ende gaigen alle jaer IIIe francken,

B 3

(a) Uit de *Computatio* de Ao. 1475.

(b) In de Tweede Rekening Heeren *HENRICK VAN HOIRNE* Amptman van Bommel, beg. met d. 13. July 1475. — d. 5. Jan. 1476. aan de R. K.

(c) Aldaar ook.

(d) In d'Instructie van 1462 in 't Groot Placaet Boek D. III. bl. 631.

(e) In een Charter in Laade III van de Brandkas der Stad Arnhem.

't stuk te XXXII groten vlaems gerekent (f). Zyn opvolger was Kairll die Grothe. Ik zie den Eirbaren meester Kairll die Grothe president van den lande van Gelre ind van Zutphen in een Rekening van 1475 (g). De naamen der Raaden, Griffiers en Sekretarien tel ik niet op, zommige kunnen uit reets aangehaalde bewyzen gekend worden, andere verzwyg ik, andere zal men noch by vervolg aantreffen. — Hoe de Vorst aan dit Hof schreef, of het zelve betytelde, geeft een charter van 1474 aan de hand (h): te weeten *nos amez et feaulx les president et gens de nostre chambre de conseil en Gueldres*. Dit stuk is van den 15. Maart. *Nos amez et feaulx les lieutenant presidents et gens de nostre chambre de Conseil en Geldres* is in een brief van den 1 April 1475 door Hem geschreeven aan de Stad Zutphen (i).

Voorts moet ik van de groote bezigheden van dat Hof bewys geeven: dan daarvoor heb ik alleen dit. Denselven, die des maendaigs na St Clais dach a^o LXXIII gereden is tot aernhem, om te hoeren van mynen heere van egmondt Stadthouder ende Raidsheren van den cameren van justicien, weder zy, navolgen.

(f) Uit de I. Rekeninge Adams Ingheenhulst Rentmeester generaal des Lants van Gelre int quartier van Arnhem ende van der Veluwen synt S. Margerieten dage XIII dage in Julio XIII^{ic} LXXIII. enz. aan de R. K.

(g) In de III. Gheerits Schymmelpenninck van den Rentmeesterscape van Zutphen van eenen geheelen jare, eyndende XII July 10 XIII^{ic} LXXVI. aan de R. K.

(h) In lade XI van de Brandkas van Arnhem, en aldaar meermaalen.

(i) In 't Quoyer van verscheyden Copien vuyten Charteren ende eenige brieuen van der Stadt Zutphen. enz. aan de R. K.

gende den voirfs: mandementen, die hant oepenen wouden oft nyet, ende want die heeren doen ter tyt vele te doen hadden, soe baden zy den voirfs: Scouthet, dat hy tot des donredaigs vertoeven wilde, zy souden hem een eynde maken. enz. (k).

Al verder moet ik myne bewyzen van den *stylus curiae* (l), aanvoeren. Zie daar het eerste in een belangryk stuk voor de Historie van Arnhem, en 't geen reets boven (m) van my bedoeld wierdt.

Op ten dach van buyden soe compareerde, voir den houe van Gelre Wynant van aernhem ende henrick bierwisch als burgermeisters der stad van aernhem ende werden borge voir Scepenen ende Raide der seluer stad voir die somme van drie hondert elf Rins gulden X stuvers III & die vrederick clerc van den rentmeister myns genadigen heren van den quartier van aernhem ende veluwen hunlieden eysschende is ter cause van de volde betalinge van der geheelre somme van XI^m II^c l. R. gulden van der composicye myns genadigen heren van der termyn van S^t. Jans lestieden ende dairvoern deselue vrederick in den naem alsoe hy procedeert de voirfs burgemeistren scepenen ende Raide van der voirfs stad van aernhem vuyt crachte van zekere brieuen van executorien myns genadiger heren hadde doen vangen ende sekeren heeft indien sy dair inne by den seluen houe gecondempneert sullen syn ende rechts dairomme plegen willen. Ende na dat die selue burgermeistren die cause ende borchtochte gestelt hadden heeft t selue hof die voirfs
B 4 bur-

(k) Uit de tweede Rekening HENR. VAN HUIRNE.

(l) Vergel. de Tegenw. St. v. Holl. I. 215. not.

(m) bl. 8.

burgermeisteren ſcepenen ende Raide der voirſs ſtat van arnhem geſlaict vanden voirſs arreſtacie ende vangeniffe hunlieden by den voirſs vrederic in den naem ende ſaicke wille bouen verclairt angedaen omme te mogen gaen ende te Reyſen dairt hunlieden belieuen ſal. Actum taernhem IX dage van mairte Anno LXXV ſecundum curſum curiæ. Byden graue van chymay ſtadthouderen jnd meesters Karel de groet aert mulairt heinric lottensz Willem van Zwieten heren aernt van middachten Dirc van orſt commandeur van ſint Jans taernhem ende den Deken van den graue Raiden ſtantz van Gelre Dair ic mede by was.

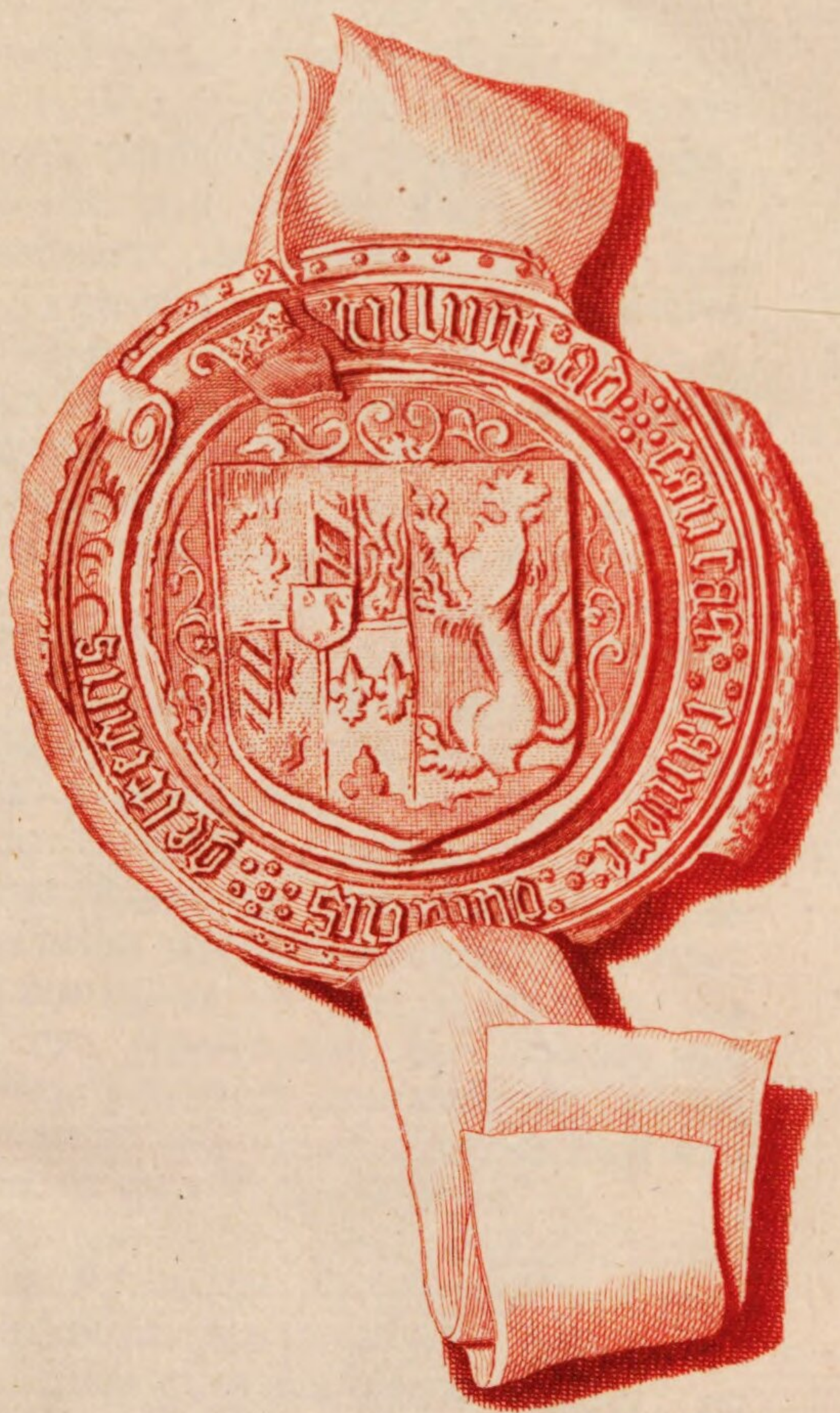
Duyſt (n).

Maar dit is het oudſte bewys niet van den *Cursus* of *ſtylus Curiae*, 't welk my bekend is; onder een gebrekig en vergaat Charter (o) van den Stadhouder generaal præſident en Raiden van de Camer van Juſtie kan men egter deeze woorden zeer duide-lyk onderſcheiden, Gegeuen t aernhem onder dat ſegell ons voirſs: alreghenedichſte ende ſouerein here hier angehangen vp ten XX^{en} dach van Februario jnt Jaer ons heren Duyſent vier hondert vier ende tſeventich na den loep ſ hoefs van gelre. — En uit het midden van deezen perkamenten brief hangt aan een dubbelde Francyne ſtaart des Hertochs Zegel in rood wasch hebbende tot omſchrift:

SIGILLUM AD CAUSAS CAMERE DUCATUS
GELRENSIS.

ge-

(n) Te vinden in Laade XXII van de Brandkas der ſtad A.
(o) Aldaar in Laade XI.

gelyk men uit de hiernevens gevoegde afbeelding zien mag. Ik heb deeze afbeelding doen vervaardigen, om dat dit het eenigste Zegel is, dat my ooit van deeze Justitie kamer voorkwam. Die de *Sigilla Flandriae* van OLIV. VREDIUS bezitten, moogen my van eene omflagtige uitlegging ontslaan, en zullen dat ook gaarne doen, wanneer zy daarenboven de munten van ALKEMADE (p) en MIERIS (q) daarmede vergeleken hebben. KAREL VAN BOURGONDIE liet dus de wapens van zyne Voorgangeren in de Hertochlyke en Graaflyke waardigheid van Gelderland vaaren, inzonderheid van die, welke dezelve uit het huis van *Nassauw* en *Egmond* bezaten: hy liet daarmede den helm of de helmetten vaaren, welke boven die twee wapens gezien worden. Booven den eenen helm was een witte paauwenstaart, en daar in de *Nassausche Leeuw* geplaatst; dan, omdat die paauwenstaart nu niet meer te staade kwam, daarom wierdt *Stauerman*, de bouwman van den goeden tot *staueren* of liever de eigenaar van *staueren* van het houden van zulke witte paauwen bevryd. Dit is een *Anekdote*, en ik mag dus tot bewys daar van het volgende geheel uitschryven.

Van den goeden tot Staueren toebehoerende stauermanne VI malder Roggen, vore welcken Rogghe de voirfs: stauerman altyd heeft moeten houden een seker getal van witten pauwen, om

B 5

al-

(p) In de *Goude en Zilyere gangbaare penningen der Graaven en Graavinnen van Holland* bl. 130.

(q) In de *Hist. der Nederl. Vorsten*. I. D. bl. 100.

altyt dairaff te hebben de witte vederen, als men des behoefde voer den hertoge van ghelre, om dairmit te slofferen den helm des voirs: hertogen, als hem dat gelyfde, want de voirs: witte pauws-vederen zyn een helm teyken eens hertogen van gheldre (r).

En op deeze zelve wyze wierdt by alle de volgende Hertogen, alleen uitgezonderd KAREL VAN EGMOND, het gewoone waapen voorbygezien, of alleen maar als *surtout* of voor Contrazegels en brandmerken gebruikt: het eerste toonen veele groote Zegels van FLIPS den II aan, het andere deeze post (s).

Item die Richter heeft doin maeken een brandtyfer met klemmende Leeuwe, dat heeft gekost . . . I. ƒ.

Maar alle deeze bewyzen voor het Geldersche Gerigts-hof van KAREL VAN BOURGONDIE in Arnhem, hoe menigvuldig ook, noodzaakten my egter na nog andere narigten van meer belang omtezien.

Ik moest die verwagten, om dat my zyne werkzaamheid en onmiddelyk eigenbestier uit verscheidenerhande voorbeelden gebleeken was. Ik kende ook het verhaal van OLIVIER DE LA MARCHE (t). „ In „ syne Financie Camer comt den Prince „ dickwyle, ende [sy] en sluten ghene Re- „ ken

(r) Uit de Ierste Rekeninge Adams Ingheenhulst Rentmeister generaal des Lants van Gelre jnt quartier van Arnhem ende van der Veluwen synt Sinte Margerietendaghe XIII dage in Julio XIII^c LXXIII aan de R. K.

(s) In de Reeckeninghe Coenraedts van Meeckeren van den Richter Ampt van Aarnhem ende van Veluwen Zoom van vyff geheele jaeren eindende den XIII. may. anno XV^c LXI aan de R. K.

(t) Uit de overzetting in het I. T. Anal. A. Matth. p. 249.

„ keninghen sonder hem of sonder syn we-
 „ ten. Hy tekent met synre hant alle ap-
 „ pointementen van allen giften. Hy te-
 „ kent alle rekeningen, ende alle rollen.
 „ Hy weet wel wat synen schat weert is,
 „ ende wat hy verdoet. Het comt al in
 „ syne handen, ende het gaat 'er al ute.
 „ Ende hy selve sit ten hende van den
 „ contoire, leit ende rekent gelyc den an-
 „ deren. Ende en heeft geen verschil tus-
 „ schen hem lieden, ende derselver exerci-
 „ tie, dan dat de Prinche legt met gulden
 „ penningen, ende de andere met silvere
 „ leghpenningen.” — *Het komt al in syne*

handen. Dit wist ik ook, en dat alles door
zyne handen in Gelderland was gegaan,
was my van naby bekend. Ik kende een
Registre des noms et surnoms des Hommes de
Fief de treshault et tres puissant prinche monss^r. le
Duc de Bourgoigne de Brabant etc. de ses pays
et duchie de ghelres et conte de Zutphen. A-
uec aussi de la valeur et situations de leursd fiefz,
ainsi que par le denombrement tout au long Ilz
les ont estime et baillie es mains de maistres
Jehan oudart Conseillier et Jehan sloep secre-
taire et Greffier de la Chambre du Conseil en
Brabant de mon dit ss^r. le duc a ce par luy
commis ou mois daoust lan mil IIIIe lxxiii (u).

Ik kende ook een tydrekenkundige lyst
 van dat zelfde jaar 1473 van de *Lettres et*
consentemens de ceulx, qui tiennent a aucunes
parties de biens et rentes du demaine ou offices
es

(u) In een Kalfsleeren omslag aan de R. K. vergelyk 'er mede
 myne *Stukken voor de Vad. Hist.* D. II. No. 142 en 143.

es pays de Gelre et de Zutphen par gaigie et autrement bailliees oultres es mains de maistres Jehan Oudart Conseiller et Maistre de la Chambre des Comtes a Brouxelles et de Jehan Stoep secretaire et Greffier au Conseil de Brabant Commis a ce par mon tres redoubté seigneur, monseigneur le Duc de Bourgoinge (v). Dan ook dit was het niet, dat van my gezogt wierdt. Maar die beide Registers verwekten in my dat zekerder vertrouwen, dat, hadt een zo arbeidzaam en voorzienig Heer voor zich, voor zyn eigen belang, en voor zyne nieuwe onderdaanen een nieuw gerichtshof opgerigt, hy ook buiten twyffel daarop zoude hebben toegezien, dat zyne Raaden daar in geen eigenwillig bestier voeren zouden, en zyne verdere, eigentlyk genoemde, *Officiëren* zouden moogen weten, wat hun by dat Hof te doen of te verrigten stondt, dat daar voor buiten twyffel eenige voorziening moest gevonden worden. — En in deeze opspoorling wierdt ook van my dubbel geslaagt. — Ik vond zelfs twee *Ordonnantien*, welke daarvoor beide beraamd nu alhier, met myne, zomts niet onnoodige zomts overtollige ophelderingen, zy zyn dan zo als zy zyn, volgen zullen. Dat is egter te zeggen met zodaanige, waarin ik meest voorbygaande het gezag van reets in druk bekende werken, alleen my van zulke bewyzen zal tragten te voorzien, als welke ook van my het eerst bekend gemaakt mogten worden. — Volgen dan die twee *Ordonnantien* alhier.

Or-

(v) aan de R. K.

*Ordonnances de mons tres redoubte
Seigneur Monseigneur le Duc de
Bourgoigne Sur l'exercice des Of-
fices de Justice es Pays et Duchie
de Gheldres et Conte de Zutphen.*

*Charles par la grace de Dieu Duc de Bour-
goigne de Lotheringe de Brabant, de Lemborch,
de Lucemborch et de Gheldres, Conte de Flandres
d'Arthois, de Bourgoigne, palatin de Haynault,
de Hollande de Zeelande, de Namur et de Zut-
phen. Marquis du Saint Empire, Seigneur de
Vrife, de Salins et de Malines; a tous ceulx
qui ces presentes Lettres verront salut; Comme
depuis, que sommes venuz et que avons reduit a
nostre obeissance ceulx des pays et Duchie de
Gheldres et Conte de Zuitphen, Nous ayons de-
siré et voulu, comme encoires desirons et vou-
lons, que tous noz subgetz de nos dits Pays
soient traictéz, gouvernéz et maintenus en bonne
justice, au bien de nous et de nos dites subgetz;
Et ia soit que quant a ce nous ayons en pleneire
confidence comme encoirez avons en noz Officiers
de Justice que en iceulx noz pays avons commis
ou fait commettre toutesvoies, pour ce que som-
mes advertiz de pluseurs abuz, excès, fautes,
negligences et mainees indenes, qui parci devant
ont este faiz, commis et continuez aussi bien
en l'exercice des dites offices comme en cas des
exploiz et es Comptes qui en ont esté renduz et
aultrement en diverses manieres a nostre tres
grand interest foule de la justice et du bien pu-
blique et dommaige et prejudice de nos dites
subgetz, et plus pouroit estre par trait de temps
et continuacion se par nous ny estoit pourveu et*
re.

remedie; Savoir faisons que nous en Regardt a ce que dit est voulans pourveoir aus dites abus, excès, fautes negligences et aultres inconveniens dessus dit, et affin que nos dites Officiers de justice de nos dites pays, Duchie de Gheldres et de Zuytphen puissent scavoir comment ilz se auront a conduire l'exercice de Leurs dites Offices et es Redditions de Leurs comptez quilz enferont et quelz gaiges et prouffitz ilz en prendront avons par meure deliberation de conseil sur ce en voulu ordonne et conclu, voulons les pointz et articles qui sensuyvent pour iceulx estre tenuz et gardez dorenavant a notre Rappel ou jusques a ce que Nous en aurons autrement ordonné.

Men vindt dit stuk aan de Rekenkamer in Gelderland in een boek, 't welk op zyn plat beschreven is *Copien van diverse olde ordonnantien de a^o XIII^c LXXIII en dairnae: Opte Conduicte der zaken van Justicie ende administratie van den domeynen des furstendoms Gelre ende Graeffschaps Zutphen.* Men vindt het in een boek, 't welk ter Griffie van den Hove Provinciaal berust, en in een bruinen band gebonden, dezen tytel aan zyn begin voert: *Traictez et aultres papiers concernans les droictures de la Duchie de Cleves Gelres et Conte de Zutphen; noch in een ander boek, ook aldaar bewaard wordende, en 't welk van buiten beschreven is. Registre touchant les affaires des pays de Geldres et de Zutphen, comenché du mois de septembre mil CCCC et LXXIII pour la chambre des comptes a Bruxelles.* Alle drie deeze afschriften hebben genoegzaam geene verschillende le-

leezingen. Ik vergeleek ze nauwkeurig tegens elkanderen, en wierdt tot het gebruik van die twee laatste boeken in staat gesteld door den Heere S. Griffier C. G. HULTMAN, en ben verplicht van aan Hem daarvoor mynen openbaaren dank aan te bieden. — Dat nu deeze Ordonnantie de eigentlyke rigtsnoer was, waaraan zich de Officiëren van dien tyd te houden hadden, zal uit deeze apostille (w) en by vervolg uit andere blyken. Sy by den voirsf: borchgreue Diederick ter Horst Int bedienen van desen zynen ampte geachtervolght d'inhoudt van myns genedigen heren ordinancie mit synen openen brieve In den daten des XXII. daighs van apprille Int jair M.III^c. LXXIIII. gemaect op d'bedienen van allen zynen officien in ghelderlant op de peenen dair Inne verclaert.

I.

Premierement, que nul de nos dites Officiers ne pourra decyenant donner nos ditez pays a aucuns homicides ou aultres malfacteurs, qui auront fourfait la vie ne mesmement Remission sans pour ce payer argent et finance a nostre prouffyt, consideré que faire grace et donner Remission sans finance en nos dites pays appartient a nous seul et non a aultre.

II.

Item ne pourront les dits Officiers recevoir a
Com-

(w) Op d' Erste Rekeninghe Diericks heer ter Horst van den Borchgreesschappe tot Nymegen van twee geheele Jaren eyndende XII dage in Julio Int Jair M.CCCC. ende LXXV. aan de R. K.

Composition ne bailler Remission moyennant finance, ne sans finance daucuns Vilains et enormes cas comme de feu boutter de Ravissement de femmes, de sacrileges, de commotion, de murdre fait par aguet, appense ou sur nostre sauvegarde ou en haine de plait et proces pendant en justice Et quant a aultres cas, comme homicides avenuz par chaude colle ou en defense de son corps ou aultres malefices qui ne seront enormes, iceulx Officiers ne pourront faire aucunes compositions sans que premierement partie soit satisfaicte et par l'avis des gens de noz comptes a malines, et que ce se face en et par la maniere qui sensuit. Cest asçavoir que les dicts Officiers prendront par escript le cas dont lon requerra a composer et certification ou information a la d'venue et ausy s' informeront sur la faculte du malfaicteur et le composeront au plus grand prouffyt de nous, quilz pourront, sur condicion et moyennant, que les dicts gens de noz Comptes se y accordent, ausquelz gens de noz Comptes les dicts Officiers enverront, soit par le dit malfaicteur mesmes, qui pour ce faire aura saulfconduit ou aultre aux despens dicelluy malfaicteur, le dit escript du cas et l'information sur la dicte advenue dicelluy et sur la faculte avecq Leur avis pour par eulx le tout veu estre mande ce quilz leur semblera et quilz en auront advise; Ausquelz de noz Comptes nous enioingnons que de et sur le dicts cas enormes et villains ilz ne baillent consentement de faire les dicts compositions ains escripvent aux gens de nostre Conseil ou dit pays de Gheldres que de tel cas ilz facent pugnicion et justice.

De,

De, zogenoemde, *enormia delicta*, zyn hier, zo als zy in de Landbrieven worden opgegeeven, herhaald, en ook boven deeze Ordonnantie bleef de Landbrief altoos de hoofdregel, waarna hen de Officiers gedraagen moesten. Daarom hadt den amtpman tusfchen Maze ende Wale HENRIK VAN DOIRNE gerelateert *ter audicien van zyne Ierste Rekening*, dat in zynen ampte egheene ciuile brueken en zyn, dan alleene penen. Ende dat die ondersaten aldair houden ende wifen datter egheene en zyn, Ende al eest so dat zy malcanderen slaen met vuysten, stocken, bloetreyfen, quetsen oft vermyncken, behoudelic, dat zy malcanderen niet doot en slaen, dat zy houden dat zy niet en verbeuren, al wairt oic so dat zy jen totter doot toe gequetst hadden, so verre hy noch leuen jnne hadde, enz. enz. (a). Het gebod dat men niemand, die een doodslag begaan hadt, tot afdragt zou toelaaten *sans que premierement partie soit satisfaicte*, steunde ook, als bekend, op vroegere landswetten, en daarvan moest dan ook by verklaring blyken: van dien aart is de volgende:

Anno domini XV^c XXXVII op donredach nae Exaudi ys een moetsoen gemaket van den nederflach salyghe Egbertens Henricksen, ende Johan van beeck, waghen-knecht nu ter tyt ys, als die ander toewoeren was, dees Droesten van Hattem yn teghenwordicheit des voergescreven Droesten henrick grove ende bruder bernt van lochem

C

bycht-

(x) Deeze Rekening loopt over XIII^c LXXIII. en is aan de R. K.

bychtvader yn den leesten des voergeschreven knechts. Dees sal Johan voorscr. betalen yn den eirsten dat meysterloen, ende daertoe oem godswyllen gheuen toe staeden der syelen VI scepel weytes: Item XV paer scoen, toeweten V paer mannen scoene, V paer vrouwen scoen, ende V paer kynder scoen. Item hiertoe sal hie laeten doen II Dertynsten, ende II tortysien geven tot vellep yn der kerken (y).

Deeze schoenen voldaan zynde zo gaven de naastbestaanden van Egbert Henriks daar van eene verklaring, en daar in, dat zy nu noch nummermeer den nederlach aan Jan vors: wreken, of doen wreken zouden, dan zou daervan vry, vylich ind onbelet van hoen staen, koemen ind passieren moegen (z): En met dit bewys begaf zich Johan van Beeck by den Officier, maakte daar zyn afdragt namens den Heere, verwierf daarop zyn brief van Remissie, en daarmede was deeze zaak geklaard. Hee zelfde hadt allemaal plaats, immers meestentyds, ten opzichte van die geenen, welke by de huldig of het inkomen van den Vorst mit aan die lyne gehouden hadden, zy konden die lyne niet genieten, zonder met den frunden sich gescheiden te hebben, gelyk ik deeze woorden in eene daar voor gegeevene order juist zo lees (a): zy hadden van dat lynhouden geen genot, zonder daaropgevolgde Acte van Remissie, en deeze Ac-

(y) In 't Scheepen Actenboek ter boven secretarie van A.

(z) Ook aldaar.

(a) In een brief van JOEST GRAUE TOT BRONCKHORST van den 9 Sept. 1538. op fol. 363 van het Primus L. Copiarum aan de R. K.

Acte wierdt niet gegeven als op *schyn* of *attest*. Zie daar zodanigen *schyn*.

Coram ghysbert van *Wyhe* ind *Johan* van me-
keren *comparuerunt* *Jacob* van *Eep* der *statpoer-*
ter ind *ferris* die *becker* myt recht gebaidt omb
zyn *kuntschap* ind *getuich* der *waerheid* tho ge-
uen ind hebben durch *dwanck* des *Rechten* ge-
tuycht ind *gesacht*, dat sy *gestain* hebben voer
der *Rbyn* poert ind *gesien*, dat *Jorrien Volck-*
man vp *donredach*, *nemptlick* den vierden *ffebru-*
ary, as *R. K. M.* onser aller *genedichsten* heren
albier bynne *arnhem* tegen den *auent inquam* myt
meher anderen ain syn *M. strytperdts* gereye ge-
halden heeft. *Et juraverunt ad sancta. Actum*
den *XX* *ffebuary* anno *XLVI*. (b).

De brief van *Remissie* of de *schyn* van
den brief van *Remissie* komt in de twee
volgende stukken voor.

Item op sint *Luciendach* *Aelbert* die *Leuw*
tho *Ryswyck* van enen *nederlach*, he aen enen
van *Auenzait* gedaen had, genant *Wilhelm Hoef*,
ind dairom he aen der *lynden* gehalten, doe myn
g, b. wederom binnen *Tyell* quam, ind des geen
schyn en had. enz. (c).

Het andere bewys (d) luidt.

Dunct dat de Drost behoert de remissie te zien, en Copie te recouvreren, of by gebrek van dien die	Die Drost [van Veluwe] stelt in Ontfanck met niet die Dootslagers, die an die lyne gehalden hebben, sonder Copie van haer remissie overtebren- gen, ende mogen etlicke zyn, die seggen aengebonden te heb- per-
--	--

C 2

(b) Uit liet *Schepen Actenboek* voorn.

(c) Uit de *Rekening AELB. VAN ERMELÉN Amptm.* van
Ned. Bet. over 1514 aan de *R. K.*

(d) Uit eenie losse *Memorie* van 1546 aan de *R. K.*

perfoenen te apprehenderen, en tegen hen L. te procederen.

ben, dat soe nyet is, ende andere en heeft men mogelyk niet willen remitteren: *Quæritur* wat men daer in doen sal?

Verder *s'informeront sur la faculté du malfaicteur* staat hier boven, en daar mede komt overeen eene *Apostille* van dien zelve tyd (e), Ende voirt meer is dese Amptman schuldich te nemen alsulken fayten in geschrifte, sunderlinge als men dairaf sal willen composeren, ende daertoe certifficatie oft informatie van der toecompst van elken fayte ende hem te informeren oic op ten Ryckdom van den misdigen, ende als dan sal by mit hem componeren ten hoighsten ende meesten profite myns genedigen heren. enz. — Maar by 't componeren kwam ook even zeer de natuur van de misdaad te pas, men was daar op spitsvindig, het is over bekend hoe men daarom de groote en diepte der wonden meeten of pylen deedt, KAREL VAN EGMOND stelde daartoe in 't Ampt van Boemelre en Thielreweerden en binnen de Stad Bommel een *Artzner* aan, dan dit is niet bekend, en mag daarom die *Acte* hier wel gegeven worden (f).

Kaerle Hertoge van Gelre enz. Wy doin kondt, soe eyn tyt lanck hier bynnen onse stat saltboemel, ind in den Ampt van Boemelre ind Tielreweerden vast merckelick gebreck gevallen is, ind

(e) Uit d' I. Rek. HENR. VAN DOIRNE *Amptm. t. M. en W.* over XIIIIC. LXXIV. aan de R. K.

(f) Uit het *Liber Tertius* van de XIV *Libri* aan de R. K. Vergel. de *Pol. Reg. v. d. Briel* bl. 255. en J. G. HOFMAN *Obs. J. Germ.* l. II. c. V. p. 216.

ind noch valt int ondersueck van onsen bruecken, avermits dat geen stedich geswaeren artzner int yrst van onsen wegen by den gewonden gebaelt wurdt, die dairaff certificacie op synen eedt doin muchte van den wonden; so bekennen Wy mit desen onsen apenen placait, dat wy by Raide ind informacie sommiger onser vrunden, inde om sonderlinge trouwe ind gelove, dat wy ons versien tot Meister Derick die Bere, den selven gesat ind geordiniert hebben, satten ind ordinieren tot onsen geswaeren Aertzer bynnen onse stat, ind in den alingen ampt vurz., bevelende U Herman Pieck, onsen Amptman aldair, ind allen anderen onsen Richteren Baden Scepenen ind Onderfaten in Boemelre ind Tielreweerden, begerende ind gesynnende van onsen Scholt, Scepenen, Burgermeistren, Rait, gemeyne Burgeren ind Ingesetenen aldair, dat sy denselven Meister Derick dair vurhalden ind gebruycken to allen tyden ter plaitze, wair ind wanneer des noit geboirt, ind hon vurzynden anderen artzener by den gewonden ind gequetsten laiten halen om rechte kennysse van den wonden ind quetsingen to dragen, dairwy ind onse amptluyde onse bruecken nae moigen doen vorderen, ind nyemand ongelick en geschie, byrop heeft hy ons synen Eedt van trouwe gedaen, ind sall oick guetlick ind gerne allen vlyt ind neersticheit aenkeren om redelick loyn die gewonde ind gequetsten mitten hulpen gaitz to genesen, daer wy verstain hy voile kunsten ind versichticheit aff heeft, as vorder kundich is bynnen ind buyten onser stat Saltboemell vursz: Ind dit allet duerende bis tot onsen wederseggen ongevertlick ind sonder argelist. Gegeven onder onsen secreten segell byrop gedruckt des manendaige nae onser liever

C 3

Vrou-

Vrouwendach Assumptionis. Ao. Domini etc. XC. quinto.

Deeze beredeneering is te verre uitgedeid. Het zou anders geen onverschillig onderzoek zyn, waarom by voorbeeld maagden- en vrouwen-roof, [het *Ravisement des femmes*] onder de *enormia delicta* gerekend wierdt, en de bloedschande zo lichtvaardiglyk wierdt afgemaakt.

Ontfangen (g) een meri met een vollen van Goesfen Goesfens ende syne suster, want sy een kindt met malcanderen verwoenen hadden

XI. Ph. g.

Item (h) Johan them Valckenschot synre Huesfrouwe suster met kinde gemaickt op gnaeden gescheyden vuer. . X. g. g.

Laembert smyt, welk ook twee gefusteren bevrucht ind mit kinde gemaickt hadt, kwam vry met VI. g. VIII. str. (i), maar Thoenys Woltersen een onderscholtz tot Wychen, hadt, by twee gefusteren [dairaf die moeder een toevenersche was] kinder gewonnen, ende dieselve daernae noch onbedacht quaede Contschap gegeven, en maakt dat een en ander af by vurweten van Co. Ma. Cantzler und Raeden vur achtien Dalers. (k).

III.

(g) Uit DERCKS VAN HAEFTEN *Rekening* over 1513 tot 1520 aan de R. K.

(h) Uit de *Rekenſchap des Drosten van Bredeſoert* JACOB TEN STERTEN over XVC XXXI aan de R. K.

(i) Uit de *Rekening* JOH. VAN BOICKHOLTS *Richter* van Arnhem ind van Vel: Zoem over XVC LII. aldaar.

(k) Uit de I. *Rekening* JORRIENS VAN LYNDEN *van den Borchgrevenampte to Nymegen* over XVC LX.

III.

Item que lesdicts Officiers seront tenuz de faire pleniere declaration en chacun de leurs Comptes de tous cas Criminelz et pareillement de toutes amendes civiles avenues escheues dedens le temps d'iceulx leurs comptes, qui ne seront jugiez ne composez comme ilz feront et seront tenuz de faire des aultres jugées et composeez, afin que les dicts gens de noz Comptes eulx de ce advertiz II puissent garder, et faire garder notre droit.

IV.

Item ne pourront nos dicts Officiers donner saulfsconduit a aulcum malfaicteur ayant fourfait Corps ou membre, ou a aucuns baniz ou fugitifz destranges pays sans pour en prendre finance a nostre prouffyt, sil nestoit que telz malfaicteurs, baniz ou fugitifz vouldissent avoir saulfsconduit pour venir a appoictement et composition, ou quel cas les dicts Officiers leurs pourront donner saulfsconduit pour ung brieff terme comme de quinze jours ou trois sepmaines et le quel terme ilz pourront proroguer et continuer, se besoing fait, trois fois et non plus et le tout a telz briefs termes commes desfus.

Maar voor zulke lieden schoot dan noch het kerkhof over, 't welk hun tot vryplaats verstrekte. Op de Kerkhoven wierden veeltids de misdaden afgemaakt.

Item Thoenys van Leerdam heeft een peerd genomen, — dan is Thoenys toe

Nyewael op ten kerckhoff geloipen en
daer op belagen, ther betering gege-
uen (k) I. entk. g. XXVI st.

In Gelderland hadt men omtrent deeze zo
genoemde *Montades* zulke voorzieningen niet,
als in de groote Hollandsche steeden (m),
maar wanneer zich iemand in de kerk of
het Klooster of op het Kerkhof begeeven
hadt, dan wierdt hy opgepast.

Item so had Roeloff Duppen een man
aendoen tasten, geheeten Willem van Lei-
den, die weder ontbrac, ende quam op
ten kerckhof te Tiel, om dien te hueden
ende wachten bi dage ende bi nacht,
coste III quart. van een gulden. Va-
let (n) I. vl. III. bl. I gr.

Of, om aan hem geene handen te slaan,
zo wierdt hy met een ton overstelpst, en
dan die ton met den gevlugten naar onge-
wyde aarde geseurt. SLICHTENHORST
heeft daar van in zyn Geldersch Historie-
werk (o) uit PONTANUS een voorbeeld
gegeeven, en ik voeg daar dit by.

Item (p) eynen t'oy op ten kerckhoff
geloipen, den ick ghern dairaff gehad
hed, dairtoe geleent der stat tonne, die
ick dair liet drage, kosten my aen die
gesellen te dragen, ind te waren opten
kerckhoff tsame XV. st.
V.

(l) Uit de Rekening HERMANS PYECK Amptm. in B. en
T. W. de a. XIII^c. XCIV. aan de R. K.

(m) b. v. te Dordrecht: vergel. P. H. VAN DE WALL op de
Pr. v. D. I. Afd. bl. 155.

(n) Uit de Rekening R. DUPPENS Richter te Tiel ende tot
Santwyck over XIV^c. XXX aan de R. K.

(o) bl. 144.

(p) Uit de Rekeninge van JOHAN COLLARTS van den
Richteramt van Nymegen. de a. XIII^c. XCM.

V.

Item ne pourront ausfy les dits Officiers composer ou laisser Racheter l'abscision de main ou autre membre sans l'avis des dits gens de Comptes et en ensuivant ce qui en est escript cy dessus des autres cas Criminels domicides et semblables &c.

Over het *laisser racheter l'abscision de main* heeft J. WAGENAAR naarigten gegeven (q).

Van Henrick van Uchgelen, die in der vrymarckt gevochten heft, ende daer duer sin hant verbruckt, ende 't selve van den Schepenen van Arnhem afferkandt, soe dat hie daer niet meer dan enen van gebrouckt heft *Niets.*

Kan ik daarby voegen (r). Het verliezen van de hand was de gewoone straf van vrede-breekers. Hier over heeft JAC. DOPLERUS in zyn *Theatrum Poenarum* op twee onderscheidene plaatzen (s) veele byzonderheden aangevoerd, en over de *hantvreden* de geleerde uitlegger der *Privilegien van Dordrecht* (t). In Gelderland bleef het zomtyds niet by het enkel gemis van de hand.

Item went men den vursf: Vredebreker vierrelye gericht aen sinen lyue doen

C 5

moest,

(q) In de *Beschr. van Amsterd.* II ft. bl. 110.

(r) Uit de *Rekening* JOH. MOM van den *Richteramt van A. en V. Z.* over XVc. XLVIII. aan de R. K.

(s) *Cap. I.* p. 36 en 37 en nog in een opzettelyk *Cap. von Abhaltung der hände.*

(t) I. *Afd.* bl. 111. enz.

moest, int ierst die hant, ten anderen mail den voit aff, ten derden die ogen vyt, ten vierden dye tonge vten halse gewonnen, den stocker dair aff gegeven voir syn loen IIII schilde. Valet VI. Ryns. gu.

Dit vierrelye gerichte werdt in 't jaar XIII: XXXIX binnen Nymegen uitgeoefend (u). En het lot van zodaanige hand, was dat zy aan een ketting wierdt opgehangen (v). — In 't Landschap Drenthe, wierdt onlangs gezegd, dat des avonds voor 't begin der Lotting na het kleppen der kerkklok de Landvreede noch door den Landschryver openlyk voor den buitensten ingang van het Kollegie wordt afgekondigd. Maar deeze afkondiging behelst niet meêr dan eene waarschouwing, dat alle vechterien, scheldingen, en andere soortgelyke onbetaamlykheden, gedurende de Lotting voorvallende, met dubbele boete zullen gestraft worden (w).

VI.

Item ne pourront vendre ne laisser Racheter aucuns biens confisquez, si non par cry deglise a la chandelle et Renchiere au dernier Rencherisseur et ausy par l'advis des dits gens de noz Comptes Et evenant quil y aura confiscation d'aucuns heritaiges ou Rentes annuelles en quelque

(u) Uit de Rekening WILLEMS VAN APELTEERN van den Borchgreven Ampt aan de R. K.

(v) Uit de Rekening GOESSENS VAN RAESFELDT van den Schultampt van Zutphen, over XVC. LIX. aan de R. K.

(w) Zie J. H. P. VAN LIER Tegenw. St. van Drenthe. bl. 48.

que valeur quilz soient que en ce Riens ne soit fait, sans le sceu et advis de noz Comptes.

VII.

Item que de toutes Remissions et compositions des cas criminelz, dont nous leur avons cy dessus consenti faire composition, et pareillement des Cas civilz au dessus de six florins de Rin faictes selon nostre dite ordonnance du sceu des dits gens de noz Comptes ou autrement les dits Officiers nul excepte seront tenuz de sur ce donner et faire expedier Leurs Lettres patentes, qui contien dront le cas et les sommes de et a quoy les mal- faicteurs auront compose de la facon et expedi- tion, des quelles lettres les dits Officiers auront en cas criminelz ung florin de Rin et en cas Civilz quatre gros de notre monnoye de Flandres. Et ceulx, qui auront ainsy compose et obtenu leur Remission, seront tenuz de venir et compa- roir en leur personnes dedens quinze jours apres ensuivans en la dicte Chambre des Comptes et illecq presenter leurs dits Lettres de Remission et declarer par leurs seremens les sommes quilz en auront paye ou promis. Et ce aussi faict seront tenuz les dits gens de noz Comptes, de quant a ce veriffier les dits Remissions, se les cas ne sont de ceulx dont nous avons cydessus interdit les dits compositions sur le don dicelles soubz le seing manuel de lun deulx sans de ce prendre ou exiger aulcune chose. Et ou cas quil ne fust ainsy faict, se ordonnons et declai- rons les dits Lettres nulles et de nulle valeur et pouront en ce cas ceulx, qui les auront obte- nuz,

nuz, estre poursuiz de Leurs malefices, tout ainsy et comme silz ne les eussent pas obtenus.

VIII.

Item que les dicts Officiers ne pourront prendre aucunes amendes, confiscations ou Corrections de quelque Chose, que ce soit moindres, que les sentences ou corrections de ce faictes ne contiendront ou declaireront sil nestoit, que par mes chief bien notoire et a Cause, que le Comdempné ou Corrigie feust fugitif ou si pource, que lon ne puist sur Luy recouvrer les dicts amendes, ou quel Cas les dicts Officiers toutes voyes ne pourront composer sans l'advys des dicts gens des Comptes.

En dan kwam het in dit laatste geval, dat men van den breukhaftigen geen geld kon bekomen, op diensten uit, welke voor den Officier gedaan wierden, maar dan ook wederom van den Officier tot geld voor den Vorst gebragt, even als hier booven (x) de *merie met enen volen* tot XI Philips gulden. Aldus behandelde DIRCK VAN HAEFTEN Amptman in Boemelre en Thielreweerden (y) de zaak

Jan Lauwenbroeder, want hy twee wyven getrouwet hadt, ende niet te geven en hadde, soe heeft hy daervoer gedaen penitencie, gaende voer die processie, ende drye dagen gearbyt . VI. st. b.
Het

(x) bl. 38.

(y) Uit zyne *Rekening* over XVe. XIII aan de R. K.

Het *luat in pelle* wegens armoede is my nooit in oude stukken voorgekomen, wel het tegendeel.

IX.

Item que de Civiles amendes et Corrections non jugiees les dicts Officiers ne pourront prendre moins que le taux mis sur chacune, se nestoit en materie ou il y eust difficulte apparant de non pouvoir faire apparoir des malefices ou que le mal-faicteur fuist, sy pource que lon ne puist recouvrer sur luy les amendes entbierement et dont en Rendant leurs Comptes ilz seront tenuz dappporter et rendre Certification souffisant.

X.

Item que les dicts Officier seront tenuz dappporter sur chacun de leurs Comptes bonne Certification des Villes ou bassains Seigneurs, que prendront part es dicts amendes et Corrections sancuns en ya sur ce que endedans le temps de Leurs dicts Comptes nest escheu ne receu autre Chose, que se quilz en auront Compte.

De Officiers waren daaromtrent zelfs zo voorzichtig, dat zy de meeste breuken in bywezen van den *Pastor*, of zynen *Capellaan*, of andere getuigen klaarden. Aan **HENDRICK VAN DOIRNE** was ook geordineert, dat hy altyt, als hy ennige *Informacien* hadt op *fayten*, dar hy remisfie afgeuen mocht, dairover zoude roepen ende nemen twee
man-

mannen van Leene bynnen zynen bedriue geseten, dat goede eerbere lude zyn (z).

XI.

Item seront tenuz les dicts Officiers, après ce quilz scauront aucuns cas Criminels ou Civilz estre commis, de les incontinent calengér et exploictiér, sans aucun delay ou dissimulation, sur paine de estre Corrigiez arbitrairement par les gens de notre Conseil, selon la qualité des cas et de sur eulx estre recouvrér les dicts amendes et fourfaitures.

XII.

Item les dicts Officiers seront tenuz a chacune fois quilz serviront de leurs Comptes de declarer aus dicts gens des Comptes par serment solemnel, que ceulx gens de noz Comptes leur feront faire, silz scevent ou ont ouy, que aucune chose est prinse en avancée sur nostre haulteur et Seigneurie, ou fait chose a nostre prejudice soit par Seigneurs ecclesiastiques ou seculiers, par Villes ou aultres pour nous en estre fait Rapport, et en avoir la cognoissance, et y estre pourveu ainsy quil appertiendra.

Sur nostre haulteur. Dit raakt b. v. alle vonden; waar voor den Officier ook waaken moest. Men weet wat daar onder gewoonlyk wordt gerekend: Ik breng dus alleen maar deeze min gewoone voorbeelden by.

Item

(z) Uit zyne Ierste Rekening.

Item ghebuert van enen vonde van enen halven zweerm, die uit walt gevonden was VII meeuwen (a).

Item eynen verlaeren Off to Nyemegen in der herbergen gestalt is gheweest, ende dair gestaen ombtrent XII dage, off yemant gekomen weer, die hy syn gheweest weet, ind dairenboven II of III mail om die stat heb laten roepen, off yemantz eenen off verlaeren hed, als dat van aeltz gewoenlick ifs, daerna heb ick, so der nyemantz en quam, den wert die kost betailt, ende heb gesant den ofs laten hailen in behuef myns gnedigh heren (b).

Item twelff ganssen, die daer angedreven waeren, und die selffste vur eynen vondt angefangen, dair van die sess gegolden hebben jeder derden halven stuuer XV. s.

Item twee byen swermen twe snaphanen (c). XI. s.

Par villes. Hoe de steden daar voor gestraft of verschoond wierden in geval van erge overtreedingen, *probantur omnia ex genio seculi, ex actis authenticis, exemplis* — Zegt myn Vriend KLUIT (d); maar de Geldersche voorbeelden, welke hier volgen, zullen Hem nieuw zyn.

Van den borgemeesteren schepenen ende Raeden der stad van Zaltboemel, omdat die sommige van den Ingeseten der selue

stad

(a) Uit de Rekening JOH. PULS van den Burchgraefamt over 1412.

(b) Uit de Rekening JOHAN COLLARTS van den Richteramt van Nymegen de 20. XIIIe. XCII. aan de R. K.

(c) Uit de Rekening HERMANS VAN BOYNENBURCH van den Borchgraeffamt over 1543—1545 aan de R. K.

(d) In Collegio Diplom. p. 59.

stadt des maindaigs nae den heyligen paesch
dach a^o. XIIIe. LXXXII een oploop had-
den gedaen in derselve stad, om welck
misdact ende misbruyck zy met myn voirss.
geneden heren overcomen zyn om die some
van (e)

XVe. 2.

Wy Kaerle van der gnade Gaits Hertoge van
Gelre etc. doin kondt, soe byrbevoeren bynnen
onser stat Venlo in onser tegenwoirdicheit eyn
oploep geschiet is van etzlicken burgeren onser
stat Venlo, dair sich die gemeyne burgeren mede
inmeyngden, aver onsen lieven Rait ind getru-
wen Meert van der Lauwick tegenwoirdich we-
sende, ind oick vast dreyglicke woirde vyelen
auer andere onse frunden van Raide, die nyet
tegenwoirdich en waren; welcke oploip as wy
uerstaen vuyt geenre quader meynonge geschiet
sy, dan alleen vyt aenbringen ind informacien
van etzlicken anderen, ind en bedden nyet ge-
hapt ons dairmede onwille off lede to doin, as
wy des alles van etzlicken Raitzfrunden onser
stat Venlo waill onderricht syn, so bekennen wy
myt desen onsen apenen brieve vur ons onse er-
ve ind nakomelingen, dat wy ther Eren des al-
mechtigen Gaits, oick indechtich wesende des
mennichfoldigen trouwen diensten, die onse stat
ind Burgeren van Venlo byr bevoerens onsen lie-
ven Heren ind Vader, den Got genedich zy,
vur, ind ons na getruwelick bewesen lyff ende
guet by ons opgestalt hebben, ind sich oick noch
erbieden getruwelick to doin, allen den Burgeren
ind Ingeseten onser stat Venlo ind ygelick van
oen,

(e) Uit de Rekening HENR. VAN PERWISCH Amptn.
van B. ouer XIIIe. LXXXII. aan de R. K.

oen, bifunder die dis oploips ind handels mit woirden off mit wercken plichtich fyn groit off kleyn sulx ind wes sy ons ind onfer Herlicheit dairae misdaen ende gebrueckt mogen hebben alingh ende all vergeven hebben, ind vergeven in cracht dis briefs, ind en sullen geen gewalt off onwille om derselver noch gene andere nuwichheit om eniger saken wille aen onfer Burgeren ind Ingesetenen voirz: keren, doin off laten keren in eniger wys, mer oen allen eyn guet, gnedich Furst wesen, ind ze beschudden vur gewalt, desgelix zy ons wederomme allet doin ind bewysen sullen, wes guede getruwe ondersaten oeren Lantfursten schuldich syn to doin. Allet vurz: sonder argelist Desf to oirkonde hebben wy onsen segell van onsen rechte wetentheid enz. Gegeven op sonnendach na sente mattheus dach Apostoli. a^o vyff ende tnegentich (f).

Ander voorbeeld.

Wy Burgemeisteren. Schepenen end Raitt undt gantze ailonge gemeynte der stadt Tyell doin kondt. Also vast twist ende scheelonge sich verloupen hebben tuschen den deurchluchtigen hoichgeboeren vermogenden ffursten ind heren, heren Kairlle Harttoug van Gelre ende van Guvlich ende Greue van Zutphen onsf genedigen Lyeffsten heren ende etzlicken onfer borgeren, durch ongehoirsamheid synre ff. gen. hoichstberunder, 't welck wy omb to remedieren, ende guitdentlich diemaill to oversyen syne ff. g. oitmoitlicken gebeden hebben. so bekennen wy, dat wy onss g. l. b. wurss: geloift ende toegesacht hebben, geloiffen ende toefeggen mitz desf bi onfer eeren end trouwen,

D

wen, des wy nu ende tot allen tyden tyden, wanneer wy van synre ff. g. Amptluden ende beveelsluden, die nu hier syn off in toicommenden tyden van syner ff. g. wegen alhier gesath sullen werden, gesonnen ende begeert werden omb to straffen die gheene, die tot enniger tyt syne ff. g. off synre ff. g. boicheyt contrary deden off ongehoorsaim weren, dat wy hem na aller onser macht dairtoe behulp ende bystandt doin willen sonder simulationen. End oft sich tot enniger tyt begeue, dat wy samenderhandt, wie vursst, hiertegen iedt deden, soi dat wy die gheene, die syne ff. g. misdeden off broicken verdedingen wolden, ende die selue heymelich vytter stadt, off optier vryheit brechten, so sullen Wy in den gefall end anders nyet syne ff. g. alle onse previlegien gebroickt hebben, dan off enige particulare personen hier tegen deden, die sullen dair voir instain, ind wy willen die mit toidoin onss g. l. h. beveelssman straiffen doin. Vurt soe willen wy dat op ten waicken nymant dan guede weeraftige luyde gesath end gestalt sullen werden, die wellicke dess wyntters des auonts to acht vuren ende nyet laither optten waicken komen, ende des morgentz niet dairaff gaen sullen, then sy schoon dach, ind des somers sauonts the negen vueren ende des morgents na advenant der tyt. End, off hier inne yemantz versuemelich were, sullen die burgemeistren des morgents die pande halen. In oirconde der waerheit soe hebben wy onss stadt groote zegel ayn dess openen brieue gehangen. Gegeuen in den Jaere ons heren Dusent Vyffhondert ende sesf end twyntich op sunte Margarieten dach virginis (g).
Noch

(g) Naar een gelyktydig affchrift onder my.

Noch een voorbeeld.

*Kairll etc. Wy doen kondt, Alsoo Burgermei-
steren, Schepenen ind geswaeren onser stat Wach-
tendonck sich tegen onsen lieuen getrouwen Hen-
rick Schenck van Nydegge heren to Walbeeck etc.
drosset aldair ind anderen onsen Raiden ind Ampt-
luyden mit moettwil ind gewalt sementlick ind dait-
lick bewesen, ind dairdurch onse gantze gemeynte
derselver onser Stadt in oproer ind muterie ver-
weckt, ind alsoe ons ind onser hoicheyt in lyff ind
guet gebrueckt ind gevallen, ind mede oere preui-
legien, off sy der enige gehabt hedn, der wy hon-
geen gestandt en doen, verbroickt hebben, beken-
nen Wy Hertouch vurs: voir ons onsen erven ind
nacoemelingen, dat wy durch der oirsaecken, ind
omb der ind dergelicken voortmeer in toecomende
tyden to vermyden in onsen gemeynen Raide rype-
lick ind eendrechtelick verdraigen ind geslaiten
zyn, verdraigen ind sluiten mits desen onsen ape-
nen placait, dat onse Statt vurs: van nu ten ewy-
gen daigen toe der electien van den Burgermeiste-
ren schepenen ind geswaeren onser Stadt vurs: ver-
uallen ind priuiert syn sal, ind onse drosset aldaer
nu ter tyt, ind andere toecomenden alleen van on-
ser wegen die Burgermeisteren schepenen ind ge-
swaeren to stellen sullen hebben. Ind terstont umb
idt recht ind Justicie, dat in middeler tyt die op-
roer geweest ist, gecessiert heeft, to apenen, ind
die Burgermeisteren, schepenen ind geswaeren, die
alsoe durch onse Drosset gestalt syn, en sullen geen
geboth, noch uerboth auer onsen burgeren aldair
hebn, dan by wille weten ind consent onss Drosten
in der tyt van onser wegen, daeraen sy in allen
saecken ons onse hoicheit ind gemeyne beste berue-
rende oere hoefft ind raidt suecken sullen sonder ar-*

gelist. Oirkonde onfs gewoentlick handteyckens ind
secret segels hierop gesat op ten XXX dach Octo-
bris. anno XXX (g).

XIII.

*Item que les dicts Officiers seront dorese-
nant tenuz de faire plainaire recepte a nostre
prouffit de tout ce que auront valu les dicts Com-
positions, amendes et Corrections, sans en riens
receler ou en retenir aucune chose a leur proffit
estre prinse a cause dicelles, ou de ce que y re-
garde par leurs femmes, Lieuxtenans, Clercs,
Serviteurs ou aultres quelzconques, sur peine quant
mesmes ilz auront recele ou prins aucune chose
a leur proffit de confiscation de leurs Offices et
de tout ce que lon leur pouroit desvoir a cause
diceulx et avecq ce den estre corrigiez arbitrai-
rement par les dicts gens de nostre Conseil selon
la qualite des cas, Et quant aux prouffiz que
auroient prins les femmes, Lieuxtenans, Clercs,
familliers serviteurs ou aultres a leur descheu sur
paine d'avoir fourfait envers nous autant que
monteroit le principal sans deport.*

By deezen artykel worden dus ook afge-
schaft alle die liefnissē, welke van d'Officiers
by Compositie voor hun zelven bedongen
wierden, maar die hadden evenwel nader-
hand na het overlyden van onzen KAREL
wederom plaats; nergens duidelyker dan in
het ampt van Bommelre en Tielre waer-
den. Men vindt een half hoet sout ter Lieffe-
nisse bedongen, ook al een half hoet hauer
ter

ter lieffenisse, ook al twee tonnen berincx, zelfs twee lange willigen (h).

Liefnisje is Placitum, zo veel als liefste. — In den vroegeren tyd hadt men ook nog een gebruik, dat van de Compositie penningen de gemaakte verteering in de herberg, alwaar de Compositie getroffen wierdt, wierdt afgetrokken. Dit was in 't begin der vyftiende Eeuw in het ampt van Nederbetuwe eene zeer gewoone zaak, zo wierden V. Arnhemfche Guldens van de XLV afgetrokken tot gelage waarmede een doodslag wierdt afgemaakt, en

Jan gerytsoin gescheiden, om dat hy syn Wyff hangen woude mit X Arnh. gulden, dair ginck II. gln in 't gelach. (i) Valet . . . VIII. Arnh. guld.

XIV.

Item seront les dicts Officiers tenuz de cyenavant faire recepte a nostre prouffit en leurs dicts Comptes de tous leurs exploiz et aultres prouffitiz, quil auront receu, soit de faire et creer bourgoiz, de donner saulfconduit des Octroys pour ensevelir gens executez en Lieu saint, de mettre malfaicteur à l'extreme supplice, en places secretes et non en publiques et ausfy de pouvoir mettre main a ceulx, qui seroient mors par meschief destre cheuz en Rivieres ou autrement ou a ceulx, qui se seroient mesmes tuez et

D 3

mis

(h) In de Rekeningen van DERCK VAN HAEFFTEN over 1513. enz. aan de R. K.

(i) In de Rekeningen van GOESEN VAN ROSSEM over XIIIc. XXVI en XXVII aan de R. K.

mis a mort de tout ce qui auroit este trouve sur les malfaiteurs ou temps de leur prinse, soit or, argent, joyaulx, ou aultres biens quelz seront de toutes choses trouvees de relaxer delivrer prisonniers sans le mettre a Loy, de abandons des kueres que les taverniers ou vendeurs des Vins, ou cervoises ou aultres gens de mestier pourroient fourfaire en leurs Offices, et de toutes aultres Choses de quelque Condicion quilz soient prinsees et exploictées, par les dicts Officiers, ou par leurs Lieutenans, Gens et Serviteurs Seignoreusement et en nostre nom ia feust que iceulx eussent parci-devant este tenuz pour emolumens de Leurs Offices, sans en riens receler ou retenir a leur prouffyt, ne souffrir estre prins ou retenu par leurs femmes, Lieutenans, Clers, Serviteurs ou aultres reserve seulement leurs solaires accoustumez comme de faire exploit a la requeste de parties en matieres reèles ou personnelles de donner Lettres executoriales, de Commissions de faire adiurnemens et informations de Sermentir tesmoignz des adiournemens et mettre limitees, ou faire partifications de publier faulxconduis et aultre prouffiz qui doibvent estre reputez pour salaires a la discretion des dicts gens de noz Comptes sans en retenir ou receler aucune Chose a leur prouffyt sur la paine dessus escripte Toutefois nous nentendons pas par le contenu en ce present article permettre a nos dicts Officiers, de faire toutes les choses cy dessus specifiées si non en cas et ainsy et par la maniere que faire se doibt par raison.

De donner — des Octroys pour ensevelier gens
ex.

executez: Daar voor dit volgende (k) voorbeeld.

Item soe dese Delinquant condemneert was op een rat toleggen, und hoewall by metten Kerckhoff benedicht was, is den Richter geordonneert het radt gelycke wal optodoen richten: heeft in alles gekost *II & XII. fl.*

Men hadt in zommige steeden zelfs kerkhoven byzonder voor zulke begenadigden aangelegd. Zo staat in de *Warenar* (1) van P. C. Hooft.

op 't ellendige kerkhof,

Daer wort niemant begraven as verwezen lién.

De mectre malfaicteur a l'extreme supplice en places secretes et non en publiques: of ook wel by nacht (m).

Item soe deese gevangen van de voorschreeve brant onschuldich bevonden wordt und, om ander delicten met ten sweerde geexecuteert te warden, condemneert was, 't welck om der frunde wille by nachts tho geschien und 't Lichaem op ten kerckhoff toe doen begraven, geordonneert was, heeft de Richter by der justitien bestalt twee tortsen, die gekost hebben *XVIII. fl.*

De povoir mectre main a ceulx, qui seroient mors par meschief d'estre cheuz en Rivieres ou autrement: als b. v. van een wagen gevallen. Ik kan daarvoor vroege en latere voorbeelden geeven.

D 4

Item

(k) Uit de *Reeckeninghen* COENR. VAN MEECKEREN Richter van A. ende v. V. Z. eindende d. XIII. May a. XVc. LXI. aan de R. K.

(1) III. V.

(m) Uit de voorn. Rekening van C. VAN MEECKEREN.

Item viel een knecht doet van Peter Jansoens waghen, alsoe he koern dairmede voerde, ende dien Amptman veerdichden die peerden aen, die in den waghen gegaen hadden; gescheiden by Hubert van Soelen ende Johan van Droemel Waert, gheset te gelàge II gln. XXXII. gr. ende minen ghenedigen Here XXI. gul. XX. gr. (n).

Item Dirck Lamberts Zoen, om dat Clais Chais Dochter onversenlick onder synen wagen doet viele, dair hy selve nyet by en was, dairvoir gegeven . . . IV Arn. guld.

Item Roiloff Willems Zoen, want hy dairby was en den wagen voirtdreeff dair 't wyff onder doot bleeff, dairvoir gegheuen (o) . . . II Arnh. guld.

Item een knecht verdroncken voer den Tychelouen op een cleyn pert, voer dat pert ghenomen (p) . . . VI Arnh. gul.

Volgt een Akte van Remissie dieswegens (q).

Wy Katherina Dochter to Gelre ind te Gulich enz, doin kont, so ons to kennen gegeven is, dat nyelingh Heyn Dulling van der Nyherkerck Dyenre Heren Francken Paters der Convents van sent Agneten ter Nyherkerck in den Vaegdyen gelegen, is gekomen vaerende myt twee karren, elcke karre gespannen mit tweeen perden, die gewoonlick plegen to wesen achter eyn anderen te vol-

(n) Uit het Opboeren JOHANS VAN MEERTEN van den Ampt von Nederbetuwe in XIVc. VII. aan de R. K.

(o) Uit het opbare van JOHAN FRANCEN 's Ampts in Nederbetuwe over XIVc. XXXII. aan de R. K.

(p) Uit de Rekening des Richters van Arnhem over XIVc. ende XXXV. aan de R. K.

(q) Uit het II. Liber der XIV. Libri.

volgen, ind opter lester karrn eyn Jongb gehei-
 ten Willemken Schoenboeff van Arsen omtrent
 van dertbien Jaeren alt gesprongen is, onderne-
 mend sich die leste karre to vueren, doch baven
 verbod des vurg: Heynen Dullings, ind in it
 voirtdryven der Karren die vurg: Jonge sich so-
 wael nyet besorght en heeft, hy en sy buyten
 weten des vurg: Heyne Dyeners des Cloisters
 vursz affgefallen, ind mit ongeluck averlopen,
 ind avervairen mitter laitster karren, ind also
 ruekelois doit bleven, as Wy allet verstaen, soe
 bckennen wy mit desen onsen apenen brieve, dat
 wy aengesien hebbende dat vurger: onversien on-
 gevall, ind oick om sommiger Vrienden beden
 wille, in name ind van wege onser liever Brue-
 ders, sulcke braecken gerechtheit ind vervall
 der vurg: perden ind karren, ind des ons van
 der Heerlicheit wegen in name onser liever Brue-
 ders, die vurg: Heyn Dulling daeraen gebroeckt
 mach hebben, gensslick, soe vell des den selven
 Heynen ind den Pater off convent vurg: berue-
 ren mach, om Gaitswill quyt gescholden ind ver-
 laten hebben, quytshelden ind verlaten myt de-
 sen brive, ind bevelen daeromb allen onse ampt-
 lieden der Vaigdyen van Gelrelande, den dese
 broeck vursz: van Amptswegen berueren mucht,
 dat sy den vurg: Heren Franck ind Convent vursz:
 die karre mitten perden onbehyndert laten volgen,
 ind allen kommers, die van der Herlicheit wege
 daerop geschiet mach syn, afftodoin, want dat
 also onse gantse will ind beveel is. Ind hebben
 des to oirkonde onse secreet segell aen desen on-
 sen brieff doen ind beiten hangen. In den Fair
 onsf Heren MCCCC LXXVII des sonnendage na
 des heiligen sacraments dach.

Edoch in het jaar 1537 wierdt op den Landdachfart to Nymegen by Bannerheren Ritterschap en stede en der alynge Landschap verraempt (r), dat soe van alden tyden quaede gewoente [zyn de woorden] heergebracht is, off yemants on-versiens myt ongeluck doet viel, het were van eenen waegen van eenen peerde, off eene bergh, offte verdronken, off woe sich dat begeuen mucht, dat men met sekerlicheit wust nigt myt moetwill geschiet weir, dair aen niet gebroeckt en sal hebben.

Dan volgt in deezen artykel *ou a ceulx, qui se seroient mesmes tuez.* enz. en 't welk blykt uit

Item een wyff geheyten *Fy Borsen*, die hair selve verhinck; van den goy, dat sy after liet, dat myne Heer vervallen was, en dat vercoft, dairaff ghenomen (s) l. overl. gln.

Volgt wederom eene *Akte van Remissie* (t), of *Compositie*.

Kairle Hertoch etc. Wy doen kondt, soe onlanxleden *Egen Geerfaes van Groitfelt* sich selven, God betert, jemerlick verdain, ind ons daer-durch syn lyff ind syn guet gebrueckt heefft. Bekennen Wy mit desen onsen apenen placait vur ons, onse Erven, ind nakomelingen, dat Wy ter eren des almechtigen Gaides ind to troist synre nagelaetene huysfrouwe ind kleynen kynderen, die ommer der saecke onnoesel, ind, as billick, Zweerlick

(r) In No. I. van *Landsaaken* ter Secretarie van Arnhem: vergelyk ook 't *Geld. Pl. B. D. I. praelim.* col. 13.

(s) Uit de Rekening des *Richters van Arnhem* over *XIV^c. XXXV.* aan de R. K.

(t) Uit het *Lib. IV.* van de *XIV. Libri.*

lick dairom bedruckt syn, oick insonderheit mede aengemerckt die *Weerdige ind Eerbare onse lieve Aendechtige Priorynne ind Convent des Cloisters to Westeroyen* ons oitmoetlick gebeden hebben om gnade ind goedertierentheit to bewysen, ind onse gebrueckte guet nyet op 't scherpfste van den kynderen to laiten nemen, dair ons doch eyne redelicke summe van pennynge vur toegededingt ind betaelt is, derselver *Weduwen* in kynderen vurger: alle des vurg. Egens nagelatene guede, sy weren *Leenguede*, off *Erffguede*, oick alle alfulcke reetguet, as sy noch hebben, ind schulden, die men oen noch schuldich wesen mach, samentlick wedergegeven, ind alle mysdait ind bruecken ons ind onse Heerlicheit avermits der saecken vurger: gebrueckt off mysdaen moigen wesen, genslick quytgescholden ind vergeven; Ind is bevrwaert, dat die *Weduwe* ind kynder gelyckerhant eynen gueden bequeemen man ordinieren sullen, die dat *Leenguet* tot oiren behoiff ontfangen, buldinge ind ede dairaff doen sall, ind dat selve *Leenguet* sall komen ind blyven aen den ghenen, dair sy des by den magen ind *Vrunden* eens werden, doch sall dieselve hulder een jaer lanck neest tokomende, na datum dis briefs onverbonden wesen, als van des leenguetswegen ons enigen dienst to doen. Allet vursz: sonder argelist. Gegeven onder onse secreet segel hyrop gedrukt des Dinxdaegs na sente Egidys dach A^o Dⁿⁱ etc. XCVI.

Dan volgt, dat al wat by gevangen en gevonden was insgelyks aan den Heere behoorde: en dit ligt ook in het volgende uittrekzel (u) opgeslooten.

Enen

(u) Uit SCHUYRENS *Rekenſchap van den Ampte van B* ind T. W. over 1529.

Enen deiff, der tho Herwynen aingegrepen is, derselve gestolen had einen armen alden man XIII. goultgulden, so dan derselve man alt was, vnd nyet gewynnen koejt, heb ick hem die helffte van dein gestoelen gelde van wegen myns gen. l. b. wedergegeven, vnd die ander helfte tho profyt myns gen. l. b. gekeert.

Eindelyk de toutes autres Choses, de quelque condicion quilz soient; en daar onder kan men veel brengen: insgelyks dit (v).

Van eenen geheeten peeter Fierkens, dien eenen quaet peert dootgestoken hadde, dair of hy composherde by den burchgreue om X R. gulden van Xl. g. 't stuck

X. œ.

Ik schryf het des te eerder uit, om dat men noch ten platten lande van het Nymeegsche Quartier, immers in het Ampt van Neder-Betuwe, verlof verzoekt by den Fiskaal, om zyn oud onbekwaam paard, dood te moogen steeken, of aan den Vilder te geeven.

XV.

Item ne pourront les dicts Officiers aians pouvoir de faire et creer bourgeois, faire ne creer aucuns bastars bourgeois ou donner franchise ou exemption quelconque se ce nest par l'advis et consentement de nos dicts Gens de Comptes pour en ce garder notre droit et interest, sans ce toutesfois que Legittimacions puissent estre donnees

a

(v) Uit d'I. Rekening DIERICKS HEER TER HORST Burchgr. over 't jaar MCCCC en LXXV.

a bastars ne congiez de testér ou prejudice de nostre droit de Succession aultrement, que par nos Lettres patentes.

De Rekeningen der vroegere Burchgraven geeven omtrent het recht, of liever 't voordeel, 't welk den Vorst van de Bastarden, die in Nymegen verkeerden, toekwam, dit op: *Van bastairden goeden, aldair niemant bastaert en Is van der moeder zyde, behoirt mynen genadigen heere alle 't ghoet blyvende na den seluen bastairt, indien hy sterft sonder wettige geboorte en die vordels zyn in die Rekeningen zo menigvuldig, dat ik my van alle uitschryvingen onthouden mag.* — Over de zaak zelve hebben geleerde mannen, noch onlangs onse Geldersche Historie-Schryver (w), genoeg gezegd.

XVI.

Item seront tenuz les dicts Officiers de bien et deligemment faire inquisitions et informations secretes et preparatoires sur tous delictz et malefices dont lon ne scaura les coupables, et de faire punicion et Correction des delinquans sans dissimulation, selon que le cas le requerra, et rendront bon Compte et reliqua, de ce qui en viendra a nostre prouffit.

XVII.

Item tous les Officiers particuliers de justice se-

(w) Op 't Charterboek D. I. Afd. II. bl. 360.

seront tenuz de faire rapport aux Officiers principaulx de nos dicts pays chacun en Son Office de toutes amendes Crimineles et Civilles, qui viendront a leur cognoissance sans en riens receler, pour par les dicts Officiers principaulx estre executez et en rendu compte et reliqua a nostre prouffit et ce sur peine par les dicts Officiers particuliers negligens de ce faire, de perdre et confisquer Leurs Offices et den estre pugniz et corrigie de par nous arbitrairement.

XVIII.

Item pour ce que sommes advertiz, que plusieurs Officiers de Justice en nos dicts pays de Gheldres et de Zutphen ont parci devant prins et apprehendé et mis aucunes personnes en noz prisons et iceulx illecq detenus jebinez et questionnez de volonte et sans estre informez de leurs cas et malefices, ne mesmement par fame ou suspicion vehemente et fondee ainsy quil appertient en bonne justice, a la foiz a petite occasion bien longuement et plus pour les attraire a appointier avecq eulx pour estre delivrez des dicts prisons a leur singulier prouffit, que pour l'offence ou Cause principale pour quoy ilz estoient constituez prisonniers ou pour chose, qui deust venir a nostre prouffit; Et que d'autre part ausfi ilz font les dicts prisonniers bien legiere et soudaine delivrance au moyen daucunes secretes exactions, quilz font apart avec les dicts prisonniers ou Leurs parens, sans les corriger de leurs demerites par justice ou en tirer par composition a nostre prouffit telle somme comme il y cherroit et appertiendroit, avons volu et ordonner que nos dicts

dicts Officiers de justice ne puissent decyengavant mettre aucunes prisonniers a jehine et torture silz ne sont premierement informez de leurs cas ou malefices soit par preuves, indices, fame vehemente, ou autrement en telle maniere, quil doibt souffire en droit et que sur ce soit fait jugement et ordonnance de Loy ou des Gens de notre Conseil ou dit pays.

XIX.

En oultre voulons, que ceulx qui prendront de nous a ferme ou tiendront nos dicts prisons seront tenuz de baillér oultre par declaration et escript aux gens de nostre conseil es dit pays et ausfy aux gens de nos dits Comptes de quatre mois en quatre mois les noms et surnoms de tous les prisonniers, qui leur auront esté livrez pour cas de crisme ou pour amendes et fourfaictures Civilles et par qui en declarant les cas dont iceulx prisonniers seront chargiez silz les seuvent, ensemble en quel temps ilz auront esté tenuz es dits prisons, et que icelle declaration ilz certifieront et afirmeront soubz Leurs seaulx et saingz manuelz, affin de par ce pouvoir attaindre et savoir se nos dicts Officiers de justice en rendant Leurs Comptes font debvoir de respondre des dicts prisonniers pourquoi et comment ilz auront esté prins et delivrez, ainsy que de raison il appartient. Et ausfy que ceulx de nostre Conseil es dicts nos pays puissent pourveoir ou fait des dicts prisonniers, afin que justice leur soit administrée par nos dicts Officiers deffailans, et que noz subgetz et aultres ne soient a tort traveiliéz vexez ou Composez.

Dee.

Deeze laatste woorden zien op de te langdurige gevangenis of *detentie*. Men hadt oudtijds, mischien tot vermyding van kosten, het goed gebruik van de misdaadigers niet lang op hun vonnis te laten wagten, en wanneer dit langer duurde, dan de gewoonte medebragt, zo gaven *d'Officieren* reden van dat uitstel, als b. v. HENRICK VAN SCHERPENZEEL, die Richter van Doesborch was, op deeze wyze (x)

Item den gevangen, wanttet in die passie weecke wass, do hy angegrepen wurde, vyff weecken lanck underhouden, ind rekenen mynon genadigen lieven Here's daegs IV. B. V. & vur die kost . VI. enck. g. VII. f. b.

XX.

Item ne prendra aucun de nos dicts Officiers de justice principaulx ou particuliers d'oresnavant aucuns gaiges a cause de leurs dict Offices. mais ou Lieu des gaiges, quilz sont accoustuméz prendre, desquelz en vertu de cestes noz ordonnances ilz seront, tenuz de rendre Compte et reliqua a notre prouffit, auront et prendront telle part et portion es parties de leurs exploix, comme nous leur ordonnerons cy apres en abolissant par cestes les dicts gaiges.

DIERICK HEER TER HORST Borchgreef tot Nymegen hadt in zyne Eerste Rekeninge (y), den tienden penning van den ont-

(x) In zyne Rekenynge over 1527.

(y) Over MCCCC LXXIV en LXXV.

ontvang voor zich, ook het gewoon *tractement* als Borchgraaf, het onderhoud van drie knechten en een jongen, haaver, hooy en stroo en andere gewoone posten ingebragt; maar daarop wierdt *geloquatreeert*: By d'ordonnancie by mynen genedigen here gemaect op *bedienen* van synre genaden officien van justicien in gelderlandt — is geordineert, dat een yege-lyc van den seluen officiers hebben sal voer wedden alsoe vele, als elken van hen namaels daer-voer sal werden geordiniert, van welcken ordi-nancie den borchgreue hierop gedaen nyt en blyckt, daerom hier doerslagen; edoch alle of-ficierien lieten zich met zodanige apostille niet afzetten, ten minsten men heeft noch een oorsprongelyk stuk (z), waar by WIL-LEM Heere tot Egmont ind tot Bair statholder generael slantz van Gelre op den V Januarii XIII^c LXXV by handtekening en segel GERRIT VAN MEKEREN bidt, van het Richteramt van Arnhem en van Veluwen Zoom, wyl niemand dat om voorschr. re-deren bedienen wilde, op beeteren voorwaar-den waarteneemen.

XXI.

Item auront ausfy et prendront les Officiers particuliers de justice ou Lieu de gaigne les Emolumens et prouffiz accoustuméz et telle part et porcion es amendes civiles quilz exploicteront, comme ausfy nous leur en ordonnerons cy apres.

E

XXII.

(z) Aan de R. K. in lade B.

XXII.

Item ordonnons, que tous les dicts Officiers de justice ayans charge de rendre compte, qui dorenavant seront commis en aucunes Offices, feront leurs Sermens pertinens et bailleront caution souffissant de leurs dicts Offices en la chambre de nos dicts comptes, affin que les gens dicelle chambre puissent sçavoir le jour quilz auront esté institués es dicts Offices. Et que toutes et quantesfoir quil plaira aus dicts gens de nos dicts Comptes et leur semblera expedient ilz se pourront informer, ou faire informer sur les exploitz et exercices des dicts Officiers ou d'aucun deulx et les mesuz et faultes, quilz y trouveront, mettre et redigér par escript pour icelle informacion envoyer devers nous, pour au surplus y estre fait ainsy que trouverons estre a faire au bien de la justice.

XXIII.

Item pour ce que sommes avertiz, que lon a parci devant usé et accoustumé en nos dicts pays, quand aucun des nobles Vassaulx ou aultres noz subgetz ne faisoient et accomplissoient, ce que par leurs lettres et Seellez ils avoient promis, a l'advis de ceulx qui les avoient en main, que iceulx ayans les dicts Lettres et seellez de leur autorité et sans quil en fust aucunement congnu par droit, ne l'obligié ou promettant ouy en ses defences, ont mis cedulles et ausy figures laides et deshonestes a la diffamacion des dicts obligés sur les Eglises et Lieux publiques de nos dicts pays; et souventesfois a tort, nous, qui
vou-

voulons tous nos dictz nobles Vassaulx et subgetz, estre maintenuz en bonne justice et les preserver de telles injures et diffamacions, abolissons defendons et interdisons a tous nos dicts subgetz la dicte maniere de faire et toutes aultres semblables sur paine d'en estre corrigiez arbitrairement selon lexigence et qualite des cas, par noz améz et feaulx les gens de notre Conseil quil appertiendra. Et ordonnons, que dorenavant quant aucun nentretiendra ses dicts Lettres et seelles il en soit poursuy par devant ceulx de nostre Conseil, qui seront tenuz de sur ce fairre et administrer justice telle et ainsy quil appartiendra. Mandons pour ce et commandons a nostre Lieutenant et gens de nos dicts Consaulx et tous aultres noz justiciers et Officiers de nos dicts pays de gheldres et de Zuitphen presens et avenir et a chacun deulx, si comme a luy appartiendra, que les dicts noz ordonnances ilz entretiennent et facent entretenir en tous leurs poins et selon leur forme. et teneur, sans faire ou souffrir estre faict chose au contraire en aucune maniere, mandons en oultre et commandons a noz améz feaulx les commis sur la reformation de nostre Demaine es dicts noz pays et aus dicts gens de noz Comptes, que incontinent et mesme-ment au plustost, quilz pourront ilz mandent et facent venir devers eulx tous nos dicts Officiers de justice et en leur presence publient ou facent publier nos dicts ordonnances en tous Leurs poins, en Leur mandant et commandant de par nous, aus quelz le commandons pareillement par cestes, que les dicts noz ordonnances ilz gardent observent et entretiennent, et facent garder, observer et entretenir, en tous Leurs poins et quilz les

ensuivent en l'exercice de leurs dicts Offices et es redditions de leurs comptes et autrement en tout, selon leur forme et teneur sans les diminuér ou faire chose au contraire en aucune maniere sur les paines et corrections contenues et declairees en icelles et autrement, ainsy quil appertiendra selon l'exigence des cas, les quelles peines corrections et pugnitions nous entendons et voulons estre executees, sur les transgresseurs sans deport ou dissimulacion quel conque. En tesmoing de ce nous avons fait mettre nostre Seel a ces presentes. Donné en nostre Chastel de Luxemborch Le XXII jour d'avril. Lan de Grace mil quatre cens soixante et quatorze. Ainsy Signé par Monseigneur le Duc.

J. Goris.

De Vorst verbied hier het leisten en de leistmaning. En deezen *Artykel* is dus eene ernstige herhaaling van dat verbod, 't geen reets booven (a) wierdt uitgeschreeven, en mede tot opheldering van deeze naadere voorziening moest gegeven worden. Ik heb aldaar ook gezegd, dat dit onderwerp by eene fraaije Akademische Verhandeling van den Heer J. E. N. VAN LYNDEN wierdt voorgeligt: en in die Verhandeling worden alle andere geleerden opgegeeven, die zich insgelyks daar voor onledig hielden. — Ik kan my dus met het myne zeer bekorten. — De woorden dan waarmede men zich voor het in leistung gaan verbond, waren gewoonlyk deeze *Geschieden des alsoe niet* [te weten geschiedde onze betaaling niet op

(a) bl. 9 en 10.

op den bestemden dag] soe sullen wy ter alre yerster maenyinghe aen onser tegenwoirdicheyt oft woinstade dair wy nu ter tyt woenachtich syn jnkommen leyslen bynnen Deventer oft Arnhem in een ersaeme herbergh, die ons mitter manunghe beweesen wurde, dair in wy sullen liggen leyslen ind rechte daglixen mailtyden holden nae zeeden ind gewoenen gueder mannen ind gasten van buyten die alynge kost ind terynghe wy winnen ind quyten sullen aen den weerden end weerdynnen (b).

— Ersaeeme herbergh — gasten van buyten. Maar een weert of een weerdinne en sal niet meer nemen noch rekenen van eens leystens maeltyt, dan twee vlaemsche groote. En vernehmen die Scepene dat hi meer neme, of rekende, den soude men peynden voer V ^{ss}, ende des Richters ban, en dan, een poorter van binnen, die leyste sal eten een maeltyt des daghes, ende een burghe van buten sal eten tweemaeltyt des daghes ende niet meer (c). Edoch wierdt deeze leysting geheel verzuimd, dan volgde van zyde van den schuldeischer de leistmaaning, dat is gezegd een brief van aanmaaning, welk daarom Maanbrief genoemd wierdt. Ik zal er uit honderden een geeven (d).

Wetet Wilhem van Meerwyck, lieve Neue! so ick Wilhem van Broichusen om uwer lieffden wille gelaefft heb an handen Steuen van Poelwyck nae vytwisinge der segell ind brieue dairvan wesende, dairvan gi my gelaefft hebt scha-

E 3

de-

(b) Aldus in zeven onderscheidene papieren ter boven Sekretarye van Arnhem.

(c) In het pergameene Statutenboek in de brandkas ten Raadhuse van Arnhem.

(d) Ter boven Sekretary van A.

delois te holden. So mane ick v ouermits desen tegenwoirdigen brieue, dat gi my van der gelofften onthefft, want ick dar auer verscheempt opgeslagen gekaecht ende gemaelt werde, dat ick v duck to kennen heb gegeven, dat my nu nyet langer et steet to lyden, off dat gi my vurwerden ende leistinge holdt. Ende wyse v herberge in Johans huys van lieff bynnen Arnhem, off en dedy des nyet so dencke ick ouer v to schryven to klagen ende to kroenen an allen plaetzen ende eynden, ende allet te doen ende van v te nemen gelickerwys my gescheyt omme der gelofften wille voigeruert van v herkomende, byr mag dy v na weten to richten. Geschreven onder mynen segell. Op sente peters Auont ad Cathedram.

(L. S.)

En volgde dan op zulk een maan-brief niets, dan zien wy dat de schuldeischer klaagde, kreunde, aan allen plaats en in geschrift, en daerom werd zulk een brief de klaagbrief genoemd. Het meest gebruikelijk opstel van een klaag-brief zo als het zelfs als een formulier in een openbaar Register (e) gevonden wordt, was van deeze woorden.

Allen Fursten, Heeren, Greven, Ritteren, Knechten, Vrouwen, Joncfrouwen, Steden, ind voirt allen anderen gueden luyden, beyde geistlick ind werltlick clage Ick A aever die ongeloevlicke Burgermeyster, Schepenen Raet ende gantze gemeynte der stad B, dat zy my nyet en balden sulcke segele ende brieue, ick van oeren heb, Ind werden my daerinne laeueloos, trouw-

(e) In het Lib. I. van den XIV. Libri.

trouwloys eerloys ind meynedich, bauen dat ick zy byrom guetlick meer dan eyns schriftlick unde anders heb verfolght, ende doin verfolghen, wae ne byromb alle guede lude geystlick ende werltlick vur dese vurs: bedregers brieuen ende segele, op dat zy daerby nyet bedragen werden, as Ick zy. Bidde byromme ende versueck alle froeme lude, die desen ongeloefflicken bedregers, dynstlick, maechlick off vruntlick off sus ander bewant syn mogen, zy to willen onderwyfen, my oer segele ende brieve to halten ende sonder langer vertoch na inhalt derseluen brieuen betalongh to doin, op dat my nyet noot en dorue syn, zy vorder ende swerlicher byromb te beklagen, ende to vorderen, dat Ick doch egheynsyns en denck to laten, inden zy my die betalonge langer vertogen. Ind off sich dan so begeuende wurdt, wilt myns guetlicken vuersueckinge ende verfolghenz jndechtich syn, jnd my dan daerinne ontschuldicht hebben, want my die kentlicke noot daerto drenght. Orkunt myns segels byrop gedrukt op ten sondag post N etc.

Edoch dit was de eenigste klaag-brief niet, wy leezen daarin op dat my nyet noot en dorue syn, zy vorder ende swerlicher byromb te beklagen: zodanig formulier was dan, hoe gram en boos ook, maar een voorlooper van ergere en noch ergere klaag-brieuen, waarmede zich de eersten van het land ten toon stelden. Men zal het mogelyk niet eer geloven, voor dat het volgende stuk zal afgeleezen zyn.

Allen fursten, heren, Ritteren, knechten steden ende allen brauen luden, geestlick ende werltlick claghe ich Alydt, echte huysvrouw was

Johans die wreden zeliger gedachten, als een recht erffg. ende navolger zelige Johans voirs auer die vuyll snoede gesellen ende bedriegers Henrick Bloylant ende Symon Aerntssoen die mesmaker, die my schuldich syn ende auer lange mennich tyt geweest hebben, dair ick sy seer voell dücke ende mennychwerff omme gemaent, jnd vervolght heb jnd se oick opgeslagen, dair sy sich allet nyet an en keren, noch en hoeren, na den groeten oeren, die sy sunderlinge an hoeren hooftde dragen, ende en achten des allet nyet, dat sy my soe rechte moidwillens ende wemens dagelix laueloes, sekerloes trouweloes ende eerlois warden jn enen apenen brieue myt oiren segelen besegelt. soe dat ich waell beboeffden der tromppetten, die dye vyer Ewangelisten ten jonxsten dage hebben soilen, dair sy die doeden mede verwecken ende op doen staen sullen, als men seecht, off ich sy oick yet vyt oiren droem ende hardicheyt oirs harten gewecken konde. Ende ick wolde waell na dien sy oir segell soe rechte kranck van weerden halden, dat sy dat selue oir segell, doe sy dat an mynen brieff staken, tertyt ener Alder Zoch voir den Aersse gedrukt hedden, die dat doch waell sonder scheempte myt enen cleynen lichten veest achter wael affgeveesten ende der betalinge dair mede affgeweest bed. Ende ich lait my duncken, dat dese selue laueloese, sekerloese trouweloeze ende eerloese henrick ende symon voirs: oirs vaders kynderen nyet en soilen syn, dair sy sich affschryuen jnd na halden, ende dat sy oeren Alderen jn den wyegen off opter functen verwisfelt moeten syn geweest, want oir Alderen, dair sy sich affschrynen jnd na halden, guede, fyn, eerbere, geloefflicke
man-

mannen weren van gueden famen ende gelouen
 ende oir segele ende brieue truweliken van weer-
 den hylden, dat sich verre van desen is, soe my
 dunckt, want sy schamen sich myns schryvens
 ende klagens auer hem, soe my dunckt recht soe,
 woe een zoch oir schqempt, die oir lieffste schickt
 ende vlydt in den slyke, soe wair dat alre diep-
 ste van slyke ende van modder is, Aldus oick soe
 ich auer hem schryue, kake, ende male, dair des
 volcks ende der guede manne alre meest is, effen-
 poel schamen se sich des recht, soe woe die zoch
 oire feyten schaempt, als voirss: steet. Nadien
 sy dan aldus in den verdoeffder hartheyte ende
 blyntheyte oirs harten gevallen syn ende sy myns
 veruolghs, schryvens, klagens, kakens offte ma-
 lens aldus nyet vernemen en kunnen, soe bid ich
 vryntlichen allen gueden mannen, vrouwen ende
 jouffrouwen se nu alsoe te berichten ende te on-
 derwyfen, als dat sy in den Appoteken doen ha-
 len een guet Confectum, heyt petroleum album,
 guet toe den gesichte ende oick Aelsmout, guet toe
 den hoeren, dair sy oir oiren ende ogen mede
 besmeren, ende laten hem oick mede bestellen een
 lanteerne myt barnende waskeerffen dairby sy wael
 te bat hoerende ende siende soelen warden, ende
 dat sy nu noch van den verdoeffder hartheyte ende
 blyntheyte oirs harten opstaen hoeren ende besien,
 nu noch oir segele ende brieue ende schone ge-
 laefften balden ende volwaeren my, die nu noch
 hebben, sy sich oirre gelouen, wes an my gela-
 ten, des will ich my nu gerne lyden, die hem
 dit aldus onderwese ende sy sich nu noch byr an
 keerden, den wolden ich des gerne vryntlichen
 dancken, op dat my geens sweerlicker offte on-
 gelympliker schryvens, klagens, kakens ofte ma-
 lens

lens auer se noot en sy. Dis ich nu aldus doch oick anders nyet langer laten noch verswygen en wyll, wan sy dis nu aldus oick terstont yerstz daigs mede nyet en doen, byr na sy sich oick gentflichen moigen weten te richten. Oirkonde myns segels byr vnder opgedrukt. Gegeuen des neesten saterdaigh na den sonnendach letare Jherusalem.

(L. S.

De Weduwe van JAN DE WREDE liet dit alles met duidelyke zwarte letteren op een *plano* papier van zeventien duim lang en elf en een halven duim breed schryven, de naamen van haare schuldenaaren liet zy met roode en vry grootere letters invullen [hier van ken ik noch twee voorbeelden], zy drukte haar groene Zegel onder deeze woeste brabbeltaal, en dat het wierdt opgespykert *sur les eglises et lieux publics* [gelyk hier boven in den text staat] bewyzen ook zo veele gaten, als rondom langs de kanten van dit papier gezien worden (a). en wy leezen in haar stuk zelven, dat dat *opslaan* genoemd wierdt. Wy vinden daar in ook een en andermaal van *klagen*, *kaken*, *malen* gesproken; wat is dat *maalen*? Ik neem het in de bekende zin van *schilderen*, want by die *klaagbrieven* wierden ook daarenboven zomts *spotteekeningen*, [*ausfy figures laides et des honnestes* staat in den text] gevoegd. En die *smaadstukken* waren dan, na den geest van onze Weduwe DE WREDE met Varkens. of andere *smaadelyke* dieren, waarop die *lave-*
loo.

(a) Op de boven Sekretary van A.

loose , eerloose schuldenaars zaten , beschil-
derd , en zomts onder dat tafereel een rymt-
je. In het zelfde Register waar uit ik de
klaagbrief schreef , staat wat lager op dat
blad dit , daar voor verftrekkend , vers :

*Wy waren eyns haefflide ende plegen to steken ,
Ind vur die vrouwe speren ende schilde to breken ,
Nu hebben wy ons leyder so ontgaan ,
Ind syn op dese lelicke beeste sitten gaen ,
Ind drucken ons Segel voir oer arffgat .
Tgelick waer sich vur ons , ende geloeue ons nyet bat .*

Maar die vuile brief eindigt nog in eene
bedryging van swaarder , sweerlicker ofte onge-
lympeliker schryvens ; en te recht , want , wan-
neer men zich in zoortgelyke drie , vier ,
vyf of meerdere opgeslaagene Klaagbrieven al
vuilder en vuilder hadt afgeslooft , dan schoot
noch de Scheldbrief over. Schelttbrieff staat
op d'andere zyde van het stuk , (g) dat ik
hier geeven zal.

*Ick Johan van Paelant laet v henrick van
scherpenzeel weten , soe ghy als eyn meynedich
boeswicht my eynen alden schilt bauen godt , eer ,
recht ind reden affgenoemen hebt . mit meer an-
der ongebuerlickheit , die ghy myt my voergenoe-
men hebt , dat Ick achter deessen daege v Erff-
vyant leuen ind steruen will , ind v an lyff ind
guet achter desen daege krencken , als mynen Erff-
viant , hiertoe moegt gy v festelick verlaeten .*

*Johan van Palant
beer tot Keppell.*

*Aen den meynedigen boeswicht
henrick van Scherpenzeel.*

Zo-

— Zodanige trant van schuld-bekentnisse-inmaning en vervolging wierdt van KAREL VAN BOURGONDIE afgeschaft: en men zal niet zeggen dat hy kwaalyk deedt. — Maar bleefze afgeschaft na hem? Dat zal men uit de volgende Borchtocht (i) niet toegeeven.

Wy Derick van Stephrade, Roelof Mom, Johan Inghelant Roelof die Ruyter, Henrick van Loenen ind Rutger Loyen doen Condt; alzoë die Duerluchtige Hoigebaren Vermogende Furt ind Heere Heere Kaerle Hertoch van Gelre ind van Gulick ind Greve van Zutphen onse genedige Lieve Heere heeft doen plichten ind vangen Goissen van Bommel overmits Willem van Arenbergh opten Huyse te Doernick ind die selve Goessen nu overmits etslycke vrunden aen sinen Furstelicken genaden geworven heeft dat hy opten beenen comen sal in maten hier nae beschreeven.

In den eersten dat onse genedighe Lieve Heere den voirschreeven goessen sal doin verschenen ind betichtigen voir sinen Furstelicken genaeden binnen eynen halven Fair nae dat men deese briefs ende hem, dat Veerthien daegen te voren aen sinen buyse to Bommel schriftelick myt siner genaede brieve doin wittigen ind die Steede beteickenen ind dair sal Goessen vurschreeven als dan sonder geleide persoenlick erscheinen ind sich verandwoirden van allet geene des hem van syne Furstelycke genade weegen op gelacht sal werden; alsoe dat onse geneedige Lieve Heere des van hem to vreedē wesen sal, off Goesen sal daerom aen synen Lyve ind goede lyden ind betteringe doen na der misdaat ind hier op blyft hy,

by, in ons genedigen Lieven Heeren handen ge-
venckelick staende; ind weert saicke, dat Goesen
vurschreven binnen den naesten halfven Jaer,
nae dat men van deesen uith den Lande ind ge-
biede ons genedigen Lieven Heeren vertoge ind
buyten bleve, soe dat men aen den dachs des by-
commens nyet verwittigen en conde of doch ver-
suymelicke wurde ind to den beteyckenden dage
den men hem aen sinen persoon off sine woon-
steede schriftelick wittigen sal, als vurschreeven
steet. Ende dan nyet en queeme off syn verand-
woordinge nyet en deede als vurschreven steet.

Soe bekennen ind gelaven wy Dirck van den
Stepraide, Roelof Mom, Johan Ingenulandt, Roe-
lof die Ruyter, Henrick van Loenen ind Rutger
Loyen vorscheven in desen openen brieve voir ons
ind onse Erven als dan onsen Genadigen Lieve
Heere Hertogen van Gelre etc. vurschreven ver-
vallen to weesen elck van ons sesen vurschreven
voir Twee Hondert enckele Rhynsche guldens to
weeten twee Heerens guldens voor elcken gulden
gereekent, te betalen binnen drie maenden nae
uytgank des halfven Jaers, welke Twee Hon-
dert enkel gulden Coninglyke payements vurschre-
ven elck van ons zes personen vurgenoemd in
een ygelicken voir syn hoeft in geval vurgenoemt
seeckeren ind gelaeven guetelick ind wael te be-
taelen ind vry Commerloos te leveren binnen Nye-
meghem opten Wysfelen, in behuef ons genedigen
Lieven Heeren of die syner Furstelyke genade,
dat overmits, zyner genade Segel ind brieven
bevelende werden

Indt weert saicke, dat Wy off eenich van ons
hier inne versuimlick werden, soe geloven Wy
als dan terstond ter alre eersten maninge ons Ge-
ne.

nedigen Liefsten Heeren voirschreven die men ons niet vorder of ducker dan eens aen ons monde of woensteede doen en derft, in te. commen leysten elck onser daer 't gebreck aen weér, mit twee reysigen peerden binnen Nymegen off Zutphen in een eersame Herberge, die ons aldair mitter voirschreven maeninge schriftelick of muntlick beteykent werde, ind daer to liggen ind to leysten, als eersaeme luyden ind gasten to leysten pleegen elcx dages rechte maeltieden tho balden ons selfs ind onse peerden in teeringe in der vurschreve Herberge to werven ind to quyten; Dair tho mach onse Genedige Lieve Heere vurschreven eenen gueden schiltbortigen man mit twee Reisigen peerden in derselver Herbergen doen schicken ind seinden onser als ein wardein aldair to wachten ind tho wieren, off Wy volcommen Leistinge hadden off nyet welckx alinge Cost ind teringe der mannen ind peerden Wy oick volcomelick gelyck den onsen in derselver Herbergen winnen ind quyten sullen, mede soe mach onse Genedige Lieve Heere voirschreven off die geene die van syner genade weegen sulcx schriftelick bevolen wezen weder wy leysten off nyet en leysten alle dage soe lange als Wy off eenich van ons in enigen punten voirschreven versuimelick weeren op ons ende ons erven off enighe van ons, daer 't gebreck ain weer to schaede rekenen ind verteeren, off tot eenen Rechter verwillekoirder pene van ons neemen eenen enckelen gulden payments vurschreven.

Nochtans en sullen wy uyten voirnoemden Herberge nyet scheyden noch nimeer leystens ophouden in eeniger wys den vurgenoemden ons ghenedigen lieven Heeren en waer eerst van een ygelicken ind elck voir syn hoeft betailt, voldoen
ind

ind genouch geschiet, der II. enckel gulden mit allen Costen, schaeden, Weerdenisshappe ind pene vurschreven, die dair op gegaen weeren, sonder eenich wederseggen;

Doch myt vurwuerden off Goessen vurschreven op ten beteickenden dach queeme voer ons Genaedigen Heer in 't syn verandwoirdinge deede als vurschreeven steet, zoe zullen wy borgen voirschreven, van desen gelaifte quyt wesen, ende oick off Goessen vurschreven dat binnen desen naesten halve Fair alsoe maecken ind Vuechden mit ons genadigen Lieven Heer vurschreeven dat syne Furstelyke genade hem onbeticht liete, soe sal 't einde den halven Fair vurschreven dese brief oick machteloos ind van onweerden zyn, ind wy sullen als dan van dese gelaiften vry ind quyt wesen.

Alle deze voirschreven puncten ind ygelick punt voirschreven bysonder ons borgen beruerende hebben wy Dirck van Steprade, Roelof Mom, Johan Ingenulant, Roelof die Ruyter, Heinrick van Loenen, ind Rutger Loyen vurschreeve voir ons ind ons erven voirschreven geseeckert ind gelaift, seeckeren ind gelaven in gueden trouwen by onse eeren ende in rechter Eedtstat, vast, steede ind onverbreeckelick to balden ind to voltrecken, ind ons dair wth niet to weren noch to beschudden mit eenighen rechten geestelick of wereltlick, mit opgesat gebot of verbot der Heeren ofter Steeden noch anders mit geenderhande saicke sonder argelist of behendicheeden, die men tegens dis briefs puncten eenichsints erdencken off versieren konde gentselick int alhier inne uytgescheyden ind hebben des t'oirconde der waerheyt ind gantsche vaster stedicheit onse Segelen aen desen brief gebangen.

Ge-

Gegeven in 't Jaer onfs Heeren Duyſent Vyfhondertt ind Sesſe des Donredaechs nae Sinte Catharinen dach, Virginis ac martiris.

Nu volgt de tweede Ordonnantie.

Ordonnance de mon tres redoubté Seigneur, Monseigneur Le Duc de Bourgoigne, sur l'exercice de la Recepte des Demainez et aultres prouffiz des Pays et Duchie de Gheldres et Conté de Zuitphen; avecq certaines Instructions et Reformacions a ce servans.

Charles par la grace de Dieu Duc de Bourgoigne de Lotharingue, de Brabant, de Lemborch, de Lucemborch et de Gheldres, Conte de Flandres, D' Arthois, de Bourgoingne, Palatin de Haynnau, de Hollande, de Zeelande, de Namur et de Zuitphen, Marcquis de Saint Empire, Seigneur de Frize, de Salins et de Malines.

A tous ceulx qui ces presentes Lettres verront, Salut; Comme depuis que sommes venuz a la Seignori, et que avons reduit a notre obeissance ceulx des Duchie et pays de Gheldres et Conté de Zuitphen, Nous ayons trouve le Demaine diceulx pays tres grandement chargié, tant en Rentres heritables et a vie, qui sur le dit Demaine ont esté venduz, que en dons, pensions et engaigemens, qui en ont esté faictz a diverses personnes, et en partie, sans en rendre Compte et Reliqua. Et ausſy, que diverses parties dudit Demaine ont esté baillées a ferme a moindre pris, quelles ne valent, et sans estre mises a cry deglise et Renchiens et y estre tenues les ſolemnitéz et ordonnan-

nances a ce pertinentes et Requises, autres parties du dit Demaine ausfy de long temps delaisfées en non valoir sans que aucunes diligences aient esté faictes pour les Recouvrir a prouffit; Parquoy et par aultres diverses manieres en ce tenues le dit notre Demaine est cheu en grand diminution et seroit taillié par trait de temps dencoires plus a moindrir et diminuer a notre tres grand interest et dommaige, se par nous ny estoit pourveu raisonnablement. Savoir faisons, que nous, qui pour ce avons fait veoir et visiter les Comptes, qui parci devant ont esté renduz du dit notre Demaine, tant de la recepte generale, comme des aultres Receptes particuliers de nos dicte Pays de Gheldres et de Zuitphen, par noz améz et feaulx commis a la Reformation de notre dicte Demaine et aultres de notre Conseil, qui nous en ont fait Rapport, voulons en ce pourveoir a la conservation et reintegracion de notre dicte Demaine et la remettre et reduyre en estat deu et mieulx que pourons, avons après meure deliberacion de conseil sur ce en ordonné declairé et conclu les poins et articles cy apres declayrez.

Deeze Ordonnance wordt ook geleezen in die zelfde boeken als waar in ik zeide, dat de voorige van my gevonden was, ik vergeleek ze ook tegens die afschriften, en daar en boven noch tegens een ander, het welk tot tytel heeft, *Ordonnance sur la Reintegration du demaine des pays de Ghelres et de Zuitphen*, en op zich zelve aan de Rekenkamer berust, en wel het eerste opstel schynt, 't geen daar voor wierdt by een gebragt. — Die *commis a la Reformation*, waar van in deeze in-

leiding gesproken wordt, waren JAN OUDART en JAN STOEP, zy onderschreeven zich *Die Commisfariſen onſs gened. Heren t s Hertogen van Bourgondien geordineert in den landen van gelre ende van Zutphen*. In veele brieven van 1473 (k) vind ik hun 't meest te Grave, en dan ontbooden zy een yder derwaards, met wien zy te ſchaffen hadden.

I.

Premiers declairons, que tous dons d Offices faictz pardevant par les Ducs de Gheldres, tant a vie comme a Rappel par gagiere ou autrement cessent du jour du trespas de feu Le Duc Ernoul de Gheldres, cui Dieu pardoint, et que de la enauant ilz ne sen sont peu ne pourront decy en avant entremectre se sur ce, ilz nont eu, ou auront cy après ordonnance Consentement ou Commission de nous ou de ceulx a ce par nous commis et auctorisez toutesvoies se aucun se vouloit dire grevé de ceste notre Declaration, il en pourra recouvrir a nous pour estre ouy en son droit et pour par nous en estre appointie, comme raison sera.

Over het ophouden van d'Ampten by overlyden van den Vorst heeft de Heer JOH. KIEN VAN CITTERS (l) in het voorige jaar voorbeelden aangevoerd, ik zel-

(k) Nu in Lade D. aan de R. K.

(l) In Spec. J. P. B. ad locum Ill. v. Slingeland de jure Commum Hollandiæ in Magistratus. Lugd. Bat. p. 60. sqq.

zelve een bewys in myne Stukken voor de *Vaderlandsche Historie* (m).

II.

Item voulons, que tous dons pensions et Octrois faiz par feuz les Ducs de Geldres a personne, quelconque, soit en argent joyssment de maisons ou heritaiges a nous appertenant a vie ou a Rappel, cessent du jour du trespas, du dit feu le Duc Ernoul enca et dicyenauant du tout. Et ordonnons a touz noz Officiers, quil appertient que aucune chose non soit payée depuis le dit trespas et que ceulx, aus quelz les dicts Dons ont este faiz en delaysant la joyssance sans eulx en entremectre en maniere quelconque: toutesvoies daucun se maintinoit de ce Grevé il en sera faict, comme dessus est dit en l'article precedente.

Tot verstand van 't geen by deezen artykel geboden wordt mag ik den arbeid van een anderen discipel van KLUIT, JAN DOORNIK opgeeven (n).

III.

Item seront en nos dicts pays de Gheldre seulement quatre Officiers Recepveurs Cest asavoir ung au quartier de Nymmegen, ung au quartier de Zutphen, ung au quartier d Arnhem et ung au quartier de Rueremunde. Les quelz qua-

F 2

tre

(m) D. I. No I.

(n) In *Spec. J. P. B. de Magno Maria Privilegio. Lugd. Bat. 1792. Cap. III.*

tre auront a gardér, ou par Leurs commissaire garder a Leurs perilz et fortunes noz haulteur Seigneurie droiz et demaine, chacun en son Office et quartier. Et en responderent dan un an par Leurs comptes a notre prouffit: Et abolissons tous autres Officiers de Recepte, quy sont ou ont esté es dicts quartiers.

Die vier Rentmeesters waren ADAM INGHEENHULST in 't vierdeel van Arnhem, JANDIE HERTOGE, Rentmeester van de Domainen in 't vierdeel van Ruermunde, SYMON VAN DAELLEM in 't Quartier van Nymegen, en GREGOIRE DESSARS in 't Vierdeel van Zutphen. Ik noem ze volgens den tyd hunner aanstelling; hunne COMMISSIONEN zyn geregistreerd in het *Registre touchant les affayres de pays de Geldres.*

IV.

Item voulons et ordonnons, que nos dicts Recepteurs soient tenuz de Recepvoir et Rendre Compte a notre prouffyt de toutes noz rentes revenues, drois, et prouffitz quelconques, appartenants a notre Demaine des dicts noz pays, sans avoir regard aus dict dons pensions, dont desus est faict mention, ne ausy a quelconques Lettres de gaigieres ou engaigemens de et sur ce faiz par les dicts feu Ducs, se premierement nous navons les dicts confirmées et icelles confirmations interinées en notre Chambre des Comptes de malines, ou que sur les plaintes et doleances, que nous en pouroient estre faictes, autrement en sera par nous ordonné. Entendons neantmoins, que
quant

quant aus dict gaigieres, que tiennent ceulx, qui ont tenu le partie du dict feu Le Duc Ernoul jusques au jour de son trespas, et depuis iceluy, le notre soit fait par noz améz et feaulx Commissaires a la Reformation de notre dit Demaine est dit noz pays ce et ainsy que mandé et ordonné le lez avons.

Et icelles confirmations interinees. Men vergelyke de Documenten agter d'Academische Verhandeling van den Heer JANUS DOORNIK booven genoemd.

V.

Item ordonnons et voulons, que toutes ventes de noz boyz et bailz de fermes de tous Offices, toullieux, prez, terres, pescheries, prisons, vrentes, dixmes, asfiz, molins, bacs, passaiges, et aultres choses quelconques, a nous appartenant en notre dict pays, se facent par nos dicts Recepveurs chacun en son quartier, qui en seront tenuz rendre Compte et Reliqua par cry et clamation precedente, et tout par charges et selon les instructions et ordonnances, qui sur ce Leur seront bailliez par nos dicts gens de Comptes et non autrement; les quelles instructions entre aultres choses porteront, que, pour parfurnir le payement et aultres condicions des dicts bailz et Ventes, Les marchans seront tenu de baillér bonne et seure caution fidejussoire telle quil debura souffire. Et au surplus avons aboli et abolissons tous drois et prouffiz, que nos dicts Recepveurs sont accoustuméz prendre et lever a leur prouffit par impositions ou coustume introduicte sur les dicts

dicts Ventes et fermes a la Charge de nous ou des marchans fermiers en quelque maniere, que ce ayt esté faict, soit sous tiltre des depens, quil leur a Convenu faire pour et a cause des dicts bailz et Ventes, ou pour emolument de leurs Offices ou autrement. Et voulons, que iceulx marchans et fermiers en payent les deniers de leurs fermes en accomplissant le Contenu des dicts ordonnances, demeurent quictes de toutes autres charges. Et quant aux depens, que de cyenavant se feront par l'advys des dicts bailz et Ventes faire au plusgrand prouffyt de nous, que faire se pourra. Nous les voulons par iceulx de noz Comptes estre allouez en la despence de nos dicts Receveurs si avant quil leur en apperra deuement et quilz soient faiz par leur ordonnance et advis et non autrement, comme dit est.

VI.

Item pour ce que toutes noz clergiéz, escoute-
teries, foresteries, sergen ises, bodeampts, panders ou desgaigneurs, prateries, petites mayryes, gardes de prisons et aultres menuz Offices, ds
quels lon nest accoustumé compter par tous es
dicts noz pays, ont esté tenuz par dons et autrement par diverses personnes, qui en ont prins
bien grans prouffitz sans que aucune chose en
soit venue ou comptée a notre prouffit ou au
prouffit des dicts Ducs a nostre tres grand interest et dommaige, avons ordonné et voulons, que
toutes les clergies, escouttetteries, foresteries sergentises, bodeampts, pendeurs ou desgaigneurs, prateries, petites mayryes, gardes de prisons et
aultres menuz Offices soient par noz Recepveurs
cha-

chacun es metes de son Office bailléz a ferme par cry Renchieres et a la Chandaille au plus offrant pour et au prouffit de nous, les quelz noz Recepveurs seront tenuz de rendre Compte et Reliqua comme d'aultres les Receptes par Condition, que ceulx, qui prendront a ferme iceulx Offices seront gens a ce ydoines et souffissans et quilz en bailleront bonne et seure caution comme il appertiendra. Et lesquel seront ausfy tenuz de les deservir en leurs personnes, sans y pouvoir commettre autres en aucune maniere.

VII.

Item pour ce avons trouvé, que toutes noz garennes es dicts Duchié de Gheldre et Conté de Zutphen ont esté es mains d aucuns particuliers, qui se nommoyent maistres des Garennes, Les quelz maistres prenoient grans gaiges pour les gardér et chassér et prendre sur icelles les conins et perdrix, et les livrer en la despence des Ducz a leurs volenté, sans estre restrains a livrer quelque nombre certain, par quoy les dicts garennes sont venuz a grande diminution et ne sont de tel et si grand proffit, comme debvroient estre, et meismement ausfy, que plusieurs aultres se sont entretenus de chassér ou faire chassér et prendre soubz nous les dicts conins et perdrix, sans pour ce faire avoir droit ou tiltre et sans congie et licence de nous, nous a ce voulans pourveoir et remediér, avons ordonné et voulons que toutes noz garennes par tout en nos dicts pays et Ducie de Gheldres et Conté de Zuitphen, tant de conins, comme de perdrix soient par noz Recepveurs chacun en son quartier ou aultres, a

ce commis, baillié a ferme par parties selon les qualitez des lieux, Et que ce se face par criz solemnelz par Renchieres et a la chandelle pour en rendre argent es mains de notre dicts Recep-
teur, quil appartiendra a notre prouffit sans faire quelque Liuraisen de conins ou de perdrix, et ausy, que les bailz se facent selon les instructions, qui sen feront en la Chambre de noz Comptes, ou par ceulx, qui a ce faire seront commis au plus grand prouffit de nous, qui faire se pourra. En abolissant par ces presentes noz ordonnances toutes fermes, bailz et adressements a temps ou terme a toujours, qui parci devant en ont esté faiz et ausy tous congiéz dons et graces, qui peuvent avoir esté baillié, et faiz par ci devant a quelconques personnes, que ce soit, de pouvoir chasser aux canins et perdrix en quelque place, que ce peult estre soubz nous, les quel fermes bailz, accensemens, dons congiéz, et graces a vie ou a volenté ne voulons decy en avant sortir aucun effect; mesmement jusques a ce que par nous autrement en seroit ordonné; et quand aux gages, que ont prins les dicts maistres des garennes et de la cognoissance, quilz ont eu au regard du dit Office, avons ordonné, que dorenavant le dict Office sera tenu et desserui en chacun des dicts quartiers, selon et par la maniere, que notre dict Ordonnance le contiendra soubz le ressort et reformation de nous et des gens de notre Conseil, qui sont ou seront ordonnés en nos dicts pays de Gheldre et de Zuitphen, et seront tenez les dicts maistres des garennes de rendre Compte et reliqua chacun an de tous leurs exploiz en ceste partie en la dicte Chambre de noz Comptes a notre prouffit, sur la moittié diceulx exploiz, que

que chacun deulx prendra a son prouffit, moyennant la quelle moittie diceulx exploiz ilz seront tenuz faire tout les despens necessaires pour le dit Office sans la charge de nous ou diminution de l'autre moittie, que nous en competera. Et sans pour ce prendre ou avoir doreseavant aucuns autres gaiges ou prouffit a notre charge.

Tot bewys dit uittrekzel uit d' I. Rekening van ADAM INGHEENHULST (o). *Ander ontfanck van den Waranden van conynen ende velthoenderen in den quartiere van Arnhem ende d' veluwe.*

In den jersten van de warande der conynen ende velthoenderen tot velp, dewelcke mit kercgeboden geveylt is geweest, ende verpacht mitten bernenden keersfen na der ordonnancie desen Rentmeester dair op gegeven by den Commissarysen myns genedigen heren etc. Ende es gebleuen Wynant van Arnhem om

XXX. s.

Dan volgen hier onder de overige Waranden der Conynen ende Velthoenderen op Veluwe en in Veluwen Zoom. Naderhand, immers in KAREL VAN EGMONDS tyd, wierden zommige waranden buiten verpagting gehouden. Er is ook nog een brief van guesdagb post natiuitatis marie virginis Anno etc. quinto voor handen, waar by geboden wordt, dat niemand in zyn greeffschap van Zutphen velthoenen vange, by syne lyff ind

F 5

guet

(o) Beg. met S. Margeriten XIII dage in Julio XIII^c. LXXIII
aan de R. K.

guet, dan die ghene Wilhem van Melckrade van zynen wege dairtoe ordiniren zal (p). In KARELS den V. tyd wierden de meeste waranden op Veluwe verpagt, Mit desen furworden ind condicie, off sich midlertyt alsoe geboerden, dat K. M., die Majisteit van der Coninginnen, myn here de Stadholder oft yemants van oerren Edelluyden op die Jacht wesenden, ende ongeferlich durch de vurs: wranden myt honden ind wynden een twee oft drie par Conynen raembden ind fynghen, dat sulx sall moegen geschieu sonder bekroen van den pachter: Ende dat ouck die pachter vurs: dese Conynwranden vurs: in zyne vuytgaende jairen myt Conynen wael besat, bepaet ende gepopuleert [als sich gebeurt] geboldden zy overteleveren (q). En zulke voorbeelden vindt men onder de regeering van FILIPS II. ook menigwerf (r). — Zal ik 'er byvoegen hoe het in 't Quartier van Nymegen in die Ampten, waar geene konynen waren, met de patrysen toeging? Wel, dan schreef KAREL VAN EGMOND op den XXII Septembris XXIX aan BRUYN VAN SCHUEREN (s) Amptman van Thiell Ind Boemelrewerden. Soe nu die tyt van den jaire is, dat alle onse amptluyde velthoenre laizen vangen, Ind ons te haue schicken, as sy desen vurleden Jaren gedaen hebben. Bevelen v dairomme, dat ghy v dairnae stellen, ind ons byr tarnhem in onsf koickenmeisters handen schicken

(p) In Lib. VIII. van de XIV. Libri.

(q) Uit het *Eerste Register van allerhande verschryvongen* enz. aan de R. K.

(r) In de boeken van *Allerh. zaken*, aan de R. K.

(s) Origineel nu in Lade E. aan de R. K.

ken, soe voele velthoenre ghy in vwen Ampte kundt laiten vangen, ind kerckenspraicke geschien laiten, dat anders nyemants geyne velthoenre en vange, wie hy oick sy. En met nog een straffer woord verbood hy 't zelve, [*by syne lyff ind guet,*] op den XXVIII. Septembris anno XXII. in een brief aan den Amptman in Boemelre jnd Tielreweerden HENRICK COLLERT (t), waarby hy vierhondert paer velthoenre opeischte. Aan dat Hof was veel wild noodig: twaelf pastyen te gelyk. Ik vond onlangs den volgenden brief (u) van KAREL. Hy was geschreven aan JOHAN DIE QUAEDE heer tot Wyckraide.

Lieve getrouwe. Wy hebben die twelff pasteyen, gy ons nu geschikt, ontfangen, ind dancksaegen v dairvan guetlich, willen oick die seluen beproeven, jndem ons die smaeck beuelt, meer dairaff begeren, jnd dit mit gnaeden v onuerkant nyet laeten. Gegeuen jn onfs stadt Arnhem den XIII. dach Juny. anno. etc. XXXII.

VIII.

Item pour ce que les Officiers de nos dicts pays et Duchie de Gheldres et Conté de Zuitphen nont parcidevant fait quelque bonne diligence, pour enquerir de tous marchiez usuraires et contraictz illicites, dont la cognoissance, pugnition, correction nous appertient a cause de notre haulteur et Seigneurie es dicts noz pays, avons ordonné, que nos dicts Receveurs chacun en son

quar-

(t) Origineel nu ook in Lade E.

(u) Origineel nu ook aldaar.

quartier enquerront, ou par aucuns Leurs Commis feront enquerrir semblablement par noz Officiers de Justice chacun es metes de son Office par tout et a toute diligence des dicts marchiéz usuraires et Contracts illicites, et que de ce quilz trouveront ilz advertissent bien au vray celui de noz procureurs es dits pays, quil appertiendra pour par Luy ou nom de nous en estre fait poursuite pardevant les gens de notre dicts Conseil et pour en faire pugnition telle, que selon les qualitez des cas appertiendra. Et se les accuséez veuillent composer sans entrér en proces nous voulons, que la Composition se faict present et appellé notre dict Receveur ou quartier de qui le cas sera advenu et par ladvis des gens de nos dicts Comptes pour par le dit Receveur en estre fait compte et Reliqua a notre prouffit.

Marchiez usuraires. Zodanig was de tiende penning yder maand, te weeten jaarlyks twintig meer, dan de hoofdsom beliep, gelyk reets uit BOXHORN van Mr. J. H. VAN HEURN (v) is opgemerkt.

IX.

Item pour ce que es dicts noz pays de Gheldres et de Zuitphen plusieurs personnes se sont entremis de faict de change et den prendre prouffit, sans auctorité, congié ou Licence de nous, avons ordonné, que en chacun des quatre Villes des dicts pays et autres ou besoing sera, pourra avoir ung ou plusieurs changeurs, les quelz y seront

(v) In de Hist. van 's Hertogenb. D. IV. bl. 242.

ront commis par nous ou par nos dicts Receveurs chacun en son quartier et seront tenuz de pour ce payer a notre prouffit es mains dicelluy Receveur chacun an certaine cense, telle quil appartiendra; Et voulons et ordonnons, que aultres que iceulx changeurs de quelque estat quil soit ne face fait de Change a personne quelconque, en prenant de ce aucun prouffit sur peyne den estre pugny et de l'amendér envers nous a l'enseignement de ceulx de notre dict Conseil et den composer en la maniere declairée en l'article precedent.

Voor dat den handel by Wisselbrieven wierdt ingevoerd waren 'er Wisfelaars, welke den koopman, zulks begeerenden, voor inlandsch vreemd geld en voor vreemde penningen inlandsch geld leverden. Zulke Wisfelaars wierden van den Vorst aangesteld, of de Vorst, gelyk hier KAREL, verpagte dat regt; zy trokken, ik weet niet hoe veel in Gelderland van yder verwisselde penning, maar van Holland is het bekend, en reets uit een charter van F. VAN MIERIS door J. WAGENAAR (w) aangewezen. De *Wissel* en de *Dobbelschoolen*, queeckberden ende anderen spelen bynnen den quartiere van Arnhem, deden ten tyde van KAREL VAN BOURGONDIE niets: men heeft nyemande vonden, die dair eenen wissel heeft willen stellen, oft bueren, hoewel dat deeze Rentmeester yn den kercken heeft doen beyden, schreef ADAM INGHENHULST (x) maar in 't jaar 1494

(w) In de *Besch. v. Amst* st. II. bl. 179.

(x) In zyne I. *Rekening*.

1494 trok de Vorst van der Wisfel t'Arnhem CLXVIII. *fl.* (y). En toen bragt zelfs de dobbelschool van den Ampte van Garderen VII. *fl.* op, en die van den Ampte van Putten XXXIX. *fl.* (z).

X.

Item ordonnons en oultre et voulons, que toutes pescheries et Voilleries en Rivières, Ruysseaulx et eaues communes de ce par tout en nos dicts pays semblablement toutes communiaultéz de bruyeres et pasturaiges soubz nous, que par-cidevant ont esté rendues pour rente heritable ou esté tenues en foy ou hommaige ou aultrement deuement soient par nos dicts Officiers de recepte chacun es metes de son Office bailliéz a ferme pour et au prouffit de nous, par proclamation, a Renchiere selon les ordonnances, que par les dicts de noz Comptes leur seront sur ce bailles, saulf le droit des manans et habitans des Lieux, que par tiltre ou usance tres ancienne et souffisant seront trouvez avoir leur usaige es dictes communiaultéz et pasturiges.

XI.

Item comme ou quartier de Arnhem et mesmement en la Veluwe e st eu ung Officier, que lon appelloit boschmaistre pour gardér les boys et den faire coppér et amener en notre Ville de Arnhem, a lostel et pour la despence du Seigneur
par

(y) Uit GAEDERTS VAN STAMPRADE Rekeninghe van den Renthen olde en nyhe van Veluwe, aan de R. K.

(z) Ook ald.

par aucuns subjectz de la dicte *Veluwe*, qui ce sont tenuz de faire chacun an jusques a la quantité de quatre cens quatre Vingt et Douze vymes de fagotz, pour ce que navons presentement a faire de bois pour notre provision au dit Lieu de *Arnhem*; avons ordonné, que doresenavant et tant quil nous plaira, le dit bois se vendra par notre Recepveur au dict quartier par coppes et tailles a notre plusgrand prouffit par ladvis des dicts Gens de noz Comptes. Et avons a ceste cause ausfy aboly et abolissons les dicts gaiges, que pource prenoit le dict *boschmeistre*. Ordonnons, que notre dicts bois soit doresenavant gardé par icelluy notre *boschmeistre* et les *Forestiers* et *Sergens* du dit bois sur la moictié, de ce qui viendra des amendes et exploiz sur icelluy notre bois. Et que le dit notre *boschmaistre* soit tenu de rendre Compte et Reliqua a notre prouffit de lautre moitie par deuant les dicts gens de noz Comptes. Et voulons et quant au dit droit de la menaige du dit bois notre dit *Rentmaistre* ou appoincté avecq ceulx, qui y sont tenuz a notre plus grand prouffit par ladvis des dicts gens de noz Comptes.

XII.

Item ou dit quartier de *Arnhem* a pareillement este ung Officier, que lon appelle *corenamptmeister*, qui est a dire recepveur des grains, le quel tant pour recepvoir les dicts grains, comme de les mettre en deniers de les garder et autrement a parcidevant prins et eu grans gaiges et avecq ce emolumens sur les bailz des fermes de noz dixmes et autres biens, et comme nous avons par-

ci-

cidevant ordonné la recepte totale tant en deniers comme en grains et toutes aultres choses a notre Receveur au dit quartier, nous avons aboli, et abolissons le dict Office de Corenmeester ensemble les gaiges et aultres prouffiz desfusdit. Et voulons que nos dicts fermes et biens soyent decyenant bailliéz par cry deglise Renchiere et au plus offrant sans en payer plus ou autres emolumens quelconques, ainsy que dessus est declairé.

XIII.

Item ent esté pareillement ou dit quartier de la Veluwe deux Clercs, que lon disoit estre les Clercs du Rentmaistre, les quelz recevoient et tenoient le Compte au dit Rentmaistre, ce qui est a entendre au Recepveur general du dit pays de partye de toutes les Rentes, cens, fermes, dixmes, toulieux, assiz et aultres parties en argent appertenant au Seigneur du dit quartier, dont ilz prenoient grans gaiges et prouffiz et et avec ce leurs despens, quilz faisoient en exercant les dicts Offices. Et pour ce que, comme dit est, nous avons presentement commis ung Receveur pour tenir toute la recepte ou dit quartier, et a icelluy notre Recepveur pour ce faire par luy ou ses Commis a ce gaiges telz, quil appertient; nous avons aboly et abolissons les dicts deux Offices de Clercs ensemble les gaiges et aultres prouffiz quilz en ont prins, est accoustumé prendre.

Le compte au dit Rentmaistre eigentlyk heet Contraboek, Conterboik heet het in eene Commis-

misfie van KAREL VAN EGMOND (a), door wien veele ampten ten tyde van dezen onzen KAREL afgeschaft, weer ingevoerd wierden.

XIII.

Item comme ou dit quartier de Arnhem eust ausfy esté ung Veneur des Rouges bestes, le quel, pour entretenir la venerie, varlets, chiens et aultres choses, est accoustume prendre diverses Sommes de deniers sur la recepte de nostre Demaine ou dit quartier a notre tres grand charge sans presentement lon y tiegne ou face quelque despence, nous avons aboli et abolissons le dit Office et les dicts gaiges et prouffitz, que prenoit le dit Veneur Et avons commis et connectons a la dicte Venerie notre Lieutenant ou dit notre pays de Ghelre present et advenir pour la entretenir et garder sur les gaiges, quil a et prent de nous a cause de son dit Office de Lieutenant.

De voorgangers van KAREL waren gestreng omtrent de stroopers. In 1466 wierdt eyne Wiltfschieter opter Veluwen t Zutphen in den stock gebracht ende verordelt van den boedell syn oeghen te verliezen, ende syn haer affgeschaeren, ende wart nochtans avermitz synen vrienden onder den zweerde van mynen gnedigen Heeren gecocht (b). Wat in 1461 aan NOITKEN KIP wedervoer, die myns gnedigen he-
G ren

(a) In het Lib. IV. der XIV. Liber.

(b) Uit de Rekening van GYSBERT LANSYNGS van den Schultampt van Zutphen, aan de R. K.

ren wiltbraet geschaten, ende te Harderwick in den stok zat, kan ik niet melden, maar wel, dat hy door d'Averste Rentmeister van bevel myns g. l. heren en door die meister jeger van die stad geeyst wierdt in behoff myns gen. l. heren (c). — Van de kosten, welke in deezzen tyd op de Jacht liepen, bezit ik nog niet alles, maar dat mag ik uit myne onderscheidene papieren zeggen, dat door den Opper-Jagermeister of liever Meister Jeger twee Jaeghperden ende eyenen knechte gehouden wierden, en dat voor dien knecht en paarden kost, hoey ende hauer van den Vorst betaald wierden. De Jegermeister hadt de tafel voor zich aan 't hof, de Vorst onderhieldt voor hem vyff zeyl gueder wynde ind X koppell honden, en vyff gueder knechten, die die wynden bewaeren moesten ende leyden elck die syne, noch eyenen Jegerknecht myt eyenen jongen, die den honden bewaarden; LXXV malder rogge wierdt tot onderbaldynghe der wynden jaerlix vyten koeren-ampt gegeeven, en noch daarenboven II^c malder haver, noch alle weeken XII vymmen ryff; daer die knechten die honden oeren brye mede tobereyden. Dan wierdt noch die meyster Jeger ende synen knechte, ende die andere Jeger knechten, tot VII persoenen toe, yder van kleydonge voorzien.

KAREL van Bourgondien die in het door hem gewonne Gelderland niet meende te blyven hangen, maar al verder dagt; die ver-

(c) Uit de Rekenynghe ALPH. SCHYMELPENNINCK Averste Rentmeister.

verpligting fchynt gehad te hebben, aan WYNALT VAN ARNHEM (d), gaf hem Commisfie van *Lieutenant*, na dat door hem bevorens omtrent de Jagt op Veluwe deeze voorziening genoomen was (e).

Charles par la grace de Dieu Duc de Bourgoigne de Lothr. de Brabant, de Lembourg, de Luxembourg, et de Gheldres, Conte de flandres, d'Arthois, de Bourgoigne, Palatin de haynau, de hollande, de Zeelande, et de Namur, de Zutphen, marquis du saint Empire, Seigneur de Frise, de Salins et de Malines. A noz lieutenant president et gens de nostre conseil en nostre pays et Duché de guelres. A noz gouverneur de noz ville et Conté de Zutphen, Gouverneur de nostre ville de Arnhem et terroir de la Veluwe, Drossart de nostre terroir de la Veluwe. Et a tous autres noz Justiciers et Officiers quil appertiendra, ou a leurs lieutenant salut. Comme ja soit, ce quil ne soit permis ne loisible a nul de noz subgetz, ne autres quelz quilz soient, de chasser, ou faire chasser en noz bois ou forestz de nostre dict terroir de la Veluwe, si non du sceu et expres congie et consentement de nostre hault veneur Illecq, Toutes voies jl est venu a nostre cognoissance, que plusieurs nobles hommes indifferemment et autres, et ausy des gens de guerre, estans en guarnison en nos dicts pays de guelres et de Zutphen, chassent et font chasser journellement en nos dicts bois et forestz, sans le cungié de nos dict hault veneur. Et, qui plus est, sefforcent de a tout Crennequins arbales-

G 2

tres

(d) Zie bl. 6.

(e) Uit het Register touchant les affaires des pays de G. et de Z.

tres et autres engins tyrer grande quantité de bestes, comme serfz, bisches et autres sauuagines y estans, en telle maniere, que Iceulx noz bois et forestz soient en brief temps totalement desemparez et deffourniz de sauuaginez, se par nous ny estoit pourueu et remedié, pource est il, que nous, ses choses considerees, vous mandons et comnectons par ce presentes que chacun de vous estimes de vostre pouoir, faictes crier et publier, en faisant expres commandement et deffense de par nous, que doreseuuant aucuns nobles hommes, de quelque estat quilz soient, ne chassent ou facent chasser en nos dicts bois et fourestz de la Veluwe, si non du sceu, congie et licence de nostre dict hault veneur, ausy que tous autres non nobles ne soient telz, ne si hardiz, de y chasser ne faire chasser en quelque maniere, que ce soit a chiens ne autrement, ne de tyrer aucuns beste. a tout Crennequins arbalestres ne autres engins, sur peine den estre pugniz, et de lamender enuers nous selon lexigence du cas et ainsi quil appertiendra, et que les dicts nobles ne puissent faire chasser du consentement de nostre dict hault veneur, se nest par leurs familliers et seruiteurs, ou silz ny sont en personne avec leurs chiens, Et que aucuns ne passent ou repassent parmy les dicts bois et forestz portans Crennequins ou arbalestres bendez ne autres engins, sur peine de lamende en tel cas accoustumée dancieneté Et après la dicte publication et deffense faicte, se aucuns sont trouuez faisans le contraire, voulons, que les sergens de nos dicts bois et forestz et autres gens et commis a ce de hault veneur, les puissent prendre et constituer prisonniers, et les

les mener en noz prisons a arnhem, pour illecq estre pugnée et calenger des dicts amendes, comme Il appertendra, mandons et commandons a tous noz Justiciers et Officiers desu dicts, que Ilz prestent et donnent tout confort, aide et assistance a nostre dict hault venerie: Et a ses dicts gens et commis es apprehension et pugnition des transgresseurs de nos desu dicts ordonnances. Car ainsy nous plaist Il. Donné en labbaye saint Maximin lez la cité de Treues le XXII jour de Novembre lan de grace mil iiij^e soixante et treize. [Ainsy signé.] Par Monseigneur le Duc. J. de Beere.

Dit stuk zet groot licht by aan een ander van den tyd van FILIPS II., maar het onderwerp van de Jagt is te omflagtig, dan dat het in een nauw bestek zou kunnen behandeld worden.

XV.

Item eust ausfy eu ou dit quartier ung aultre Officier, appelé Aversse pander, qui a accoustumé prendre a la Charge de nous sur les Deniers de nostre Demaine illec certains gaiges et avecq ce et par dessus les exploiz, quil faisoit, a leurs requestes aultres Salaires pour ses vacations en exploictant noz Rentes et Revenues de nostre Demaine. Et, pour ce que nous trouvons ces choses estre a notre grand Charge et non necessaire, avons aboly et abolissons les dicts gaiges, que a prins le dict pander avecq ausfy les dicts salaires de ses Vacations en l'execution des deniers de nostre Demaine, Ordonnons que le dit Office soit exercé et tenu sur les exploiz dicel-

luy, qui en sont deuz et accoustumez des parties sans en prendre autres gaiges ou prouffiz a nostre charge.

Den Oversten-pander, nu zeggen wy Overpander, was ook bevoolen een nerstich opseken te hebben op idt wilt op der Veluwen, dat 't selve nyet beschedicht en wordde. Dit is uit eene Commissie van KAREL VAN EGMOND, en ook van KAREL den V (f), wanneer men dat oude opstel volgde. KAREL van Egmond was liefhebber van de Jagt. Hy hadt, behalven dat die door hem genoeg kon uitgeoeffend worden, noch zyne byzondere waranden of wildbaanen, een voor Arnhem een te Brummen, een ain Billioen, welk met breede slooten, ook met rasters schyndt afgezet (g) geweest te zyn. En hier wierdt mischien het vreemde Zwyn bewaard, waar van ik de volgende minute vond (h).

Edell ind Wailgebaeren, besonder lieve Neve. Wy verstain, dat vwe lieffden eyne ongesneden ly mit ongecloeffde voeten hebben solden. Want wy dan dergelycken swyn, ind dairvan gerne art hedden, begeren wy vwe lieffden ons dieselve ly, indien sy v. l. is afftostain, schicken willen, dairaan sall ons denckelich geschien, ind hebben wy wat dat v. l. gadynge is, gaide beualen. Gegeuen in onfs stadt Arnhem op ten XIV. dach Augusti. Anne etc. XXXV.

XVI.

(f) In 't II. Register van Verschryvingen fol. LXXXVI.

g Los blad nu in Lade B. aan de R. K.

(h) Nu in Lade E. ald.

XVI.

Item pour ce que les gardes de noz toulieux esdicts noz pays, semblablement le Clerc et Beziender en iceulx ont accoustumé prendre de bien grans gaiges a notre Charge, et en aucuns Lieux la moitié ou le tiers de tous les prouffiz, qui en venoyent, nous pour y pourvoir a nostre descharge en ceste partie, avons conclu et voulons, que dorenavant tous nos dicts toulieux se bail- lent a ferme par nos dicts Receveurs, chacun en son quartier, sur et selon les ordonnances et instructions, que leur seront bailléz en nostre Chambre des Comptes. En abolissant tous les dicts gaiges, que prenoient les dicts gardes et Clercs, et quant aux bezieners ilz auront telz gaiges, comme leur en ordonnerons cy après.

XVII.

Item voulons et ordonnons en oultre a la Construction de nostre dict Demaine es dicts noz pays, que en et par tout iceulx noz pays, tous noz cens, rentes, et revenues se puissent dorenavant par nos dicts Recepveurs et aultres noz Officiers, quil appertindra executer seignoureu- sement par des gaigemens sur les biens et con- trepans principaulx, ou cas quil y soit aucune chose a desgaigier et par vendicion diceulx gai- ges par cry deglise, au plus offrant dedens la premiere quinzaine après le dit desgaigement fait autrement et selon ne treuve aucune chose a des- gaiger sur les dicts biens de ceulx, qui en au- ront eu la jouissance, ou despoillé iceulx pour celle annee et par la vendicion diceulx leurs biens

en maniere dicte. Et se lon ne trouvoit aucuns biens a eulx appertenant sur leurs personnes selon les peult apprehender par arrest ou imprisonment de leurs Corps jusques a ce quilz en auront satisfaict et finalement par apprehension des dicts biens et Contrepans principaulx par criz deglises et Renchiere, comme dit est: En ce pourveu, que les debiteurs des dicts cens Rentes et Revenues puissent Racheter et reprendre en leurs mains les dicts leurs biens, ainsy desgaignez apprehendez et venduz endedens la dicte quinzaine et mesmement dedens le Soleil couchant du jour, que la vendicion sera faicte des dicts biens parmy payant nos dicts cens Rentes et revenues, ainsy deues avecq les despens raisonnables sur ce faiz. abolissant quant a lexecution de nos dicts cens Rentes et Revenues toutes autres manieres dexecution dont lon puist avoir use au contraire.

XVIII.

Item voulons ausfy et ordonnons, que nos dicts Receveurs seront tenuz de enquerir bien et diligemment par eulx et leurs commis chacun es mettes de son Office, sancunes parties de notre dite Demaine en sont encoires alienées ou en autrui main, ausfy sancunes parties en y sont en non valoirs et non mises en leurs estats. Et de ce quilz en trouveront faire Rapport aus dicts gens de noz Comptes a chacune fois quilz en rendront les comptes de leurs dicts receptes pour au surplus en estre faict et ordonné par les dicts gens de noz Comptes, ainsy quil appertiendra au plus grand prouffit de nous que faire se pourra. Si don-

donnons en mandement a noz améz et feaulx Lieutenants et gens de noz consaulx es dicts nos pays de Ghelres et de Zuitphen, a noz dicts gens de noz Comptes et a tous noz aultres justiciers Recepveurs et Officiers par tout en icelluy notre pays, a cui ce peult ou pourra touchér presens et avenir et a chacun deulx, si comme a lui appertienra, que ces presentes noz ordonnances et declarations ilz gardent entretiengnent et executent et facent tenir garder et executer de point en point sans faire ne souffrir estre fait chose au contraire en aucune maniere. Et affin que les choses dessus dicts soient plus diligemment mises a execution et entretenues sans enfreindre, nous voulons que ces presentes soient enregistreés en la Chambre de nos dicts Comptes et se mestier ces dicts presentes ou aucuns des articles y comprins, dont besoing sera publiér es lieux ou il sera convenable, a telle fin, que nul nen puist prendre couleur ou cause dignorance; En tesmoing de ce nous avons fait mettre notre Seel a ces presentes. Donné en nostre Chastel de Lucemborch le XXVIII. jour d'avril, lan de grace mil quatre cens soixante quatorze. [ainsy Signe] par monseigneur le Duc. J. Goris.

En hiermede is door my al, wat ik over 't Hof van KAREL van Bourgondie in Arnhem, wist optedelven, aan den dag gebragt. Edoch ik zou aan het opschrift van dit boek niet in allen opzichte voldoen, immers ook niet aan myn voorneemen, indien ik daarmede den oorsprong van het Hof van Gelderland wilde afgehandeld zeggen. Voor dat dat Hof door Keyser KAREL hersteld wierdt,

waaren 'er noch drie, het een het andere opvolgende, Hoven: en ik zou eene gaaping in de Geldersche Historie laten, welke van den 5 Ja uary 1477 tot den 7 September 1543 loopende, een tyd van ruim zezenzestig jaaren bevatten zoude, indien ik my niet in staat bevond, om die en met twee stukken van den tyd van MAXIMILIAAN gemaal van KARELS dochter, en met meerdere van zynen zoon FILIPS, optevullen, en dan nog eindelyk met zulke bewyzen, als welke my voor 't Hof van KAREL VAN EGMOND voldoende zyn.

Het Hof van MAXIMILIAAN wordt alleen uit de Commisfie voor zynen Stadhouder ADOLF VAN NASSAU [dit was ADOLF de Vierde Graaf van *Nassau Weysbaden* en *Idstein*] buiten allen twyffel gebragt. Ik laat die hier volgen (i) en dan daar op nog een ander bewys (k).

Instruxcy ende Ordonnancie vur den Wailgeboren Adolph Greve tot Nassouw Opperste Hoffmeister van mynen Alregenadigsten Heeren, den Roemschen Coninck ende synen Stadtholder Generael van den Lande van Gelre ende van Zutphen, ende inne zyne absency den Edelen Henrick Heer tot Ghemen op dit pas Stadholder Generael van den voornoemde Lande, hoe hy hem mitten Rait aldair wesende, voirtain Regieren Regulieren ende balden zal, op 't stuck van de
Fu-

(i) Uit een oud affchrift onder my, maar ook uit het *Register van Recesfen* enz. over Ao. 1486-1490 aan de R. K.

(k) Uit No. I. van 1370 tot 1533 aan de Secretary van Arnhem.

Justitie, domeynen ende policy van denzelven Lande.

In den eersten, is die gantsche meynonge, wille ende beveel van der Koninglyke Majesteit, dat alle zyne Amptluyden, Drossaten, Burchgreven, Richteren, Rentmeisterten, Tollenaren, Besienders, voirt alle andere zyne Officieren, groet ende cleyn nyemant uytgescheyden, oick alle zyne ondersaeten ende Ingesetenen derselver Landen den voorschreven Wailgeboren Adolph Greve tot Nassouw als Stadtholder Generael ende den voorschreeven Heere van Ghemen, Stadtholder in zyne absency, alle gehoirsaemheit dienst ende Obediency ende voert alle 't gene doen sullen ende bewysen dat gude ende getrouwe Amptluyde, dienne ende ondersaten oeren Landfursten ind Heeren schuldich zyn ende behoirt te doen, ind wil die Koninglyke Majesteit, dat alle gebade ende verbade in den voorschreeven Landen by den voorschreven Stadtholder ende geordonneerden reeden voorschreven ende van nymans anders gaen ende gedaen sullen werden, ind weer zaecke dat eenyge van denselven Amptluyden, dienne ende ondersaeten niemant vuyt gesondert den voorschreven Stadtholder ende Reden oeren schriften ende beveel in den naeme van der Koninglyke Majesteit gedaen ongehoirsam gevonden worden soe bevelt die Koninck denzelven Stadholder, die selve ongehoirsame Officieren ende ondersaeten by hulpe van andere gehoirsame ondersaeten te corrigeeren ende te straffen nae die gelegenheit van der zaecken in exempel van allen anderen as dat behoiren zal.

*Ten twetsten soe die Coninck tot noch toe den voorschreeven Stadholder, Reden ende dien
van*

van zynen Raitcaemeren in den voorschreeven zynen Landen egeen assignacy op oer Luyde wedden ende gadyen, om andere zyne lasten wille nyet en heeft moegen doen, daeromme oen luyden, oik nyet moegelick noch geleege en is, den Coninck in den Staet langer te moegen dienen; Ende want die Koninglyke Majesteit, dan boven al zynen Raitcamer in den voirschreeven zynen Landen onderhouden ende zynen ondersaeten Recht ende Justicy administreert wil hebben; Soe heeft die Koninglyke Majesteit ordineert, ende wil, dat alle zyne Amptluyden, Rentmeistren ende alle andere Officieren alle penningen, die zy van zynen weegen ontfangende werden, aen handen van zynen Rentmeyster generael in der tyt, desselven syns Landts leeveren ende betaelen zullen ende aen nyemandt anders, ind dieselve sal van s Conincx wegen voert heffen ende doen heffen alle Renten, Demeynen Bruecken, opkoemingen ende alle andere verval in den selven zynen Landen vervallende ende vorschynende, ende zal daer aff die administracie hebben, ind zynen voorschreeven Stadtholder Reden ende dienre van der voirschreve Raitcamere jairlix van der yersten ende gereydsten penningen oire wedden betaelen na der ordonnancy by den Coninck daer op gedaen ende versegelt; Ende wes aen den voirschreven Rentmeisters ontfanck, thienden der betalongen der Raitcamer over den sal gekeert werden aen den schulden die den Coninck in denselven Lande gedient hebbende ende bewyslicken tafter weeren ende nergent anders, Beliep sich s Rentmeesters Ampt nyet soe voele, als die wedden ende Costen van der Camere draegen sullen, sulck gebreck zal die Koninglyke Ma-

Majesteit, doen verſuegen, dat van zyne ſchattinge, beeden, ofte precary in denſelven ſynen Landen daer by gelacht werden, ſall tot volre betaelonghen tho van den wedden ende costen van derſelver Raetkamer. Ende ſoe wes die voorgeſchreve Amptluyden Rentmeesteren ende andere zynen Officieren den voorgemelte ſynen Lantrentmeestere in maten voorgeſchreven betaelen worden, ind dat vuyt craft van brieven van deſchargen geëxpédieert by den gecommitteerden van der Financien, ende voirt ſoe men couſtumeert is te doen, in anderen Landen ende Heerlickheyden des Koninckx ende andersins nyet. zal hem Luyden goede betaelinge zyn in afſlach oirs ontſancks, ende in oere Reeckeningen van s Coninck weegen gepaſſeert werden, by die van der Reeken-Cameren daer zy geplogen hebben Rekenynge te doen, ſonder enyge inſage, weert oick zaecke dat eenyge van den Officieren voorgeſchreeven enyge penningen by 's Coninckx brieven, ſonder des voorgeſchreven Lantrentmeesters acquit deſcharge oft beveel tho hebben als hier voer aen geroert ſtaet, ſulcke penningen en wil die Koningl. Majesteit zyne Amptluyden ende Officieren nyet paſſiert en hebben, dan wil, dat zy ſulcke penningen anderwerff opleggen ende betaelen aen handen des voorgeſchreeven Lantrentmeisters, ind van allen deſen voorgeſchreeven ontſanck ende vuytgeeven ſal die ſelve Lantrentmeester gehalden zyn, den Coninck oft zynen Committierden jairlicx als by des verſocht zal weesen goede Rekenſchap, ende bewys te doen as dat ende daer 't behoiren ſal.

Ten derden, ſoe wil die Conynck dat alle zyne Amptluyden, Rentmeesteren ende alle andere zyne
Of.

Officiëren jairlicx als zy van den voorschreeven Stadtheldere, Reden ende Lantrentmeyster daer tho verschreven werden van allen ontfanck ende vuytgeven rekenschap ende bewys doen sullen, voerden selven, die welcke de Koninglycke Majesteit mits deesen geeft volcomen macht ende Speciael beveel de Reekening te doersien ende te reformeeren, die welcke Rekenynge ende Reformacy by gesonden wil hebben in zyne Reekencamer, daer die voorschreeve Amptluyden, Rentmeesteren ende Officiers van altz geplegen hebben heur luyde Reekeningen te doen, om by denselven van de Rekenynge gedaen tho worden alzoe 't behoiren zall.

Ten vierden weeren oick enyge van den voorschreeve Officiers, die zeedert dat die Coninck gehult ende ontfangen is geweest, in synen voirschreeven Landen, sonder byweesen s voorschreeve Stadholders, Reden ende Lantrentmeesters oere reekenynge gedaen hebben, Soe wil die Koninglycke Majesteit, dat heur luyder Reekeningen gebraght sullen worden den voerschreeven Stadthelder, Reden ende Lant Rentmeister, om die tho visiteren, eer die gesloten werden, om daer inne te laeten geschien also et int darde artikel geroert staet.

Ten vyften om die welcke Rekenyngen te boiren van nooden is te neemen ende toe keesen plecken ende plaetze; Soe heeft die Koninglycke Majesteit nementlick gekoren, zyne Steede Nymegen ende Arnhem ende nergens anders, nae datiet den voirschreeven Stadthelder 't bequeemste ende gelegenste zal duncken.

Ten Sesten, soe hier voertyts in den selven Landen meeniegerley brieven van Commissien, Remissien, Officien, gyften, mandamenten, ende andere misiven by sinistre informacien van den
Co.

Coninck verworven ende in den selven zynen Landen presenteert zyn worden, daer durch onder den Steeden ende ondersaeten voele erronge ende twisten gevallen zyn, om dan sulcx ende dergelycke erroren verbuedt toe blyven, Soe wilt ende beveelt die Coninck, dat die voerschreve Stadholder ende Reden voerschreeven sich voir meer aen geenerley zegele ende brieven van bem onduchtelick, sonder oere luyden advys vercreegen ende aldair presentiert warden. sy weere woedamich die weere, keeren, aenhalden noch ter excusy stellen sullen, dan sullen die met oeren advys weeder aen die Koninglyke Majesteit moegen schicken sonder teegens hem ende den partien yet tho misdoen, weert dan alzoedat die voerschreve brieven deuchtelick van den Coninck vercreegen weeren, sullen zy die guetlicken tho laeten, ende oire macht ter executien stellen ast behoiren zal ende anders nyet.

Ten sevensten, soe as die Renten Demynen ind Ampten in denselven Lande by tyde der Vuervaderen van den Conynck als Hertogen van Gelre ende Graven van Zutphen, oick deils by der Koninglycke Majesteit by quaeder information ende ongotlicken tyteld, ende boven reeden verfath, verpant, vergeven ende verschreeven syn wil die Koninglyke Majesteit, dat zyne voerschreeven Stadholder ende Reden ende Lant-Rentmeester daer mit alre neersticheyt op verdacht zyn, die pandbrieven ende verschrivongete doersien ende visiteeren, ende daer inne 't beste te doen, tot behoef der Koninglycke Majesteit ende handelen als 't nae alre gelegentheytd der saecken behoiren zal ind wes in 't selve stuck gedaen sall werden, stantvastich ende van
weere

weerden halden, gelyck off bynnen der Levenen der Koninglyke Majesteit gedaen oft geschiet weer, ind oick alzoë gedaen hebbende.

Ten Agtsten, soe wil die Coninck dat alle excessen, gewalden, ende avergreepen van doetslaegen ende anders, die in denzelven Landen gevallen ende noch ongestraft ende ongebetert zyn, ende noch vorder vallen mogen by zynen Stadthelder ende Raet voerschreeven in den naeme van hem gebuerlick nae geleegentheyt der misdaet gestraft ende gecorrigeert werden als 't behoirt, sonder daer inne yemant aen te syen ende tho schonen, by weer, wie by weer.

Ende off diezelve Stadthelder sulcx by oen selven nyet doen en mochten ende daer tho hulpe van den Steeden ende Onderfaten bedorft, soe wil die Coninck, dat dieselven den voorschreeven Stadthelder daer tho behulpelick sullen zyn, ende bystandt doen sullen, dat sulcx gestraft werde, als 't behoiren zal, ind daer averdan enyge ongefal van doetslaege, wondinge oft ander misfal gebuerden, dat doch sonder voirraet ende opsat tho queme, dairin sal men den Conynck noch der Heerlyckheyt nyet misdaen noch gebroickt hebben: ind allen deesen voorschreven articulen aldus te doen ende tho halden heeft die Conynck zynen voorschreeven Stadthelder ende Reden voorschreeven volcomen maght ende speciaal beveel gegeven, ind wil die Koninglyke Majesteit, soe voirt gedaen ende gehalden hebben sonder eenyge weygeronge, weederreeden ofte insage.

Ten Negensten avermits, dat die Koninck ten vollen geïnformeert is, dat die voorschreve Amptluyden ende Officiers van den voorschreven zynen

nen Lande, degelix compositien ende overkomen van doetslegen, om twintich, dertich, veertich gulden daer zy behoiren te nemen hondert gulden, myn off meer; Soe is 's Conincks meynonghe, dat die voerschreve Amptluyden ende Officieren voertaen egheyn Composicy maecken en sulen van den doetslaegen, ten zy by advys van den voerschreeven Stadholder Generael ende Reden, ende dat op verbeurte gecorrigiert tho werden nae der gelegentheit der mysdaet.

(Aldus onderscreven.) Maximilianus.

By den Ertshertoge van Oistricke, Hertoge van Bourgondien etc. Lieue ende welgeminde. Wy hebben ontfaen v brieve eensamentlic die antwoirde in geschrifte die die van onsen landen van gelre ende van Zutphen v gegeuen hebben vpt versueck, dat ghy hen van onss wegen gedaen hebt. ten eynde dat zy ons accordeert hadden in behulpe den XII penninck, alsoe die ghene van onss anderen landen geaccordeert hebben, van welken antwoirden wy ons niet genoeg en connen verwonderen, gemerct die Redene, wairomme Wy hadden doen begheeren die voirss: beede. Ende om dat die voirss: van gelre ende van Zutphen niet en willen verstaen te accorderen den voirss: XII^{en} penninck, dwelc ons dunct een cleyn dinck zynde, gemerct die Redenen, wairomme wy dat versocht hebben, Wy willen, dat van stonden den dese onse brieuen gesien, ghy sedt op jegelyke heertstad van den goiden steeden onss landen van gelre ende van Zutphen LX stuvers, ende op elcke heertstad van den dorpen van den voirn: landen XXX stuvers den Rycken dragende den armen, ende, die settinge alsoe gedaen, gheeft die

ouer den *Wetten* van den voirn: steden, ende dorpen, om die gesedt te worden by gelycker portien. Te weten den rycken nae zyn Ryckdom, ende den ermen nae syn ermoede, welcke penningen van den voirss: settingen wy willen opgebeurt hebben by v symon van Hongerspach, alsoe wy v dat by onss anderen brieuen geordiniert hebben. Ende in geualle dat die voirn: van den lande van gelre ende van Zuytphen soudon willen seggen, dat sy by hueren priuilegien niet schuldig en syn te betaelen eenige beden aen heuren prince, om sulke behoefte, als die onse tsegewoirdelic syn, wy willen, dat ghy van onss wegen aen hen begeert, dat zy schikken by ons hen gedeputeerde mitten copien van hueren priuilegien, om by ons die gesien te worden, ende daernae te ordineren, alsoe dat behoeren sal. Ende aengaende den clachten, die zy doen van den Inconuenienten, ende quaden die hen dagelicx geschieden, sult hen seggen, dat die ons niet en syn gewerdicht, ende hebben on daer gelaeten onss Stadbellder ende Raet, om een jegelicken recht ende Justicie te doene, ende, oft zy der ingebrake geweest zyn. seynden dat des by ons, wy sullen daerop versien alsoe dat behoert. Ende wat antwoirde zy v gheuen, wy willen, dat gy niet te myn aldaer blijft tot aen der tyt ghy ons van heuren antwoirden sult hebben geaduerteert, ende wy v daerop sullen gescreuen hebben onse geliefte. Lieue ende wel geminde. Onse heere God zy met v. Gescreuen int eylant van Kaysant den XX^{en} dach van Junio a^o LXXXV.

Maximiliaen

Aen onse geminde ende getrouwe Raidsluyden, den heere van Dutgelles. Ridder onss Camerlinck mee-

meester Janne van Houthem ende Symeon van Hongerspach.

Voor het gerichts-hof van FILIPS den Zoon van MAXIMILIAAN, mag ik deeze belangryke bewyzen, ook belangryk in veele andere opzichten, voorstellen (1). Men zal uit die met een ontwerp van eene *Instructie*, met *Memorien*, *Requesten* aan dat Hof, en daar uit met den President, de onderscheide soort van Raaden, Griffiers, Sekretarissen, Advokaten Prokureurs de Deurwaarders enz. enz. bekend worden, en die met de Hollandsche stukken, welke het *Groot Plakaet Boek* opleverd, vergelyken mogen, insgelyks uit het agtste deezer behoeften zien, dat het zelfde Hof niet met den dood van deezen FILIPS te gronde ging.

Instruction et Ordonnance touchant le fait du Conseil du Roy de Castille en Son Pays de Gelres et de Zutphen.

Premiers, le Lieutenant General, le President, deux aultres Conseilliers, Clercs, Legistes et quatre personnaiges notables du pays, sachans la nature coustumes et usaiges.

Item les chevaliers banneretz, quant ilz se trouveront. — De lassembler tous les jours en temps d'esté a sept heures au matin, jusques a dix heures et a laprés disner depuis III. heures jusques a cinq heures.

Et en yver a huyt heures au matin jusques a

H 2

XI

(1) Allen nu in lade B aan de R. K. behalven 't laatste op een los blad ter Boven-sekretarye van Arnhem.

XI heures, et a lapres disner comme dessus en esté.

Et se dira la messe en esté a VII heures, et en yver a huit heures.

Item a toutes heures, que les parties viendront, le Conseil asfiz, soit devans disner ou après presenter Requestes, elles seront recues et despeschées selon les cas.

Item tiendront les plaiz deux foiz la Sepmaine assis le mardy et le Venredi devant disner.

Item que les parties, qui auront fait adjourner lun lautre devant le dit Conseil seront tenuz de venir au Greffie du dit Conseil, le jour devant le dit jour de plaiz, porter leur cause au Rolle pour le lendemain lappeller aus dict plaiz, comme on fait en aultres Cours.

Item au dit jour de plaiz la partie demandant fera sa demande a fait sa venue en court ou autrement, ainsi quil voudra conclura, afin sil partie contradira et se deffendra, sill repondre qui lui sera accordé tel comme de Raison.

Item le Greffier notera en briëf sur la presentation le predendu des parties avec lappoinctement qui sera ordonné en la cause et en baillera le dit Greffier acte aux parties en payant Sallaire competent, et tiendra icellui Greffier registre des dits actes et semblablement des Sentences.

Item les Advocatz et Procureurs se regleront en les manieres de playdoyer ainsi et quand on fait en autres Cours.

Item les Secretaires despeschent comme le Greffier toutes manieres de mandemens et lettres closes, qui les seront commandées par mon Seigneur

neur le Lieutenant, ou le Conseil non concernans le fait du Greffe, dont les dits Secretaires ne se pourront aucunement entremectre mais se des- pecheront toutes les dits besoignes du Greffe par le dit Greffier seulement, et nul aultres.

Item touchant les huysfiers, qui seront trois lun deulx sera tenu de estre tousjours auprès de la Chambre ou le dit Conseil sera as- semblé dehors chacuns dicelle chambre sans y en- trer sil ny est appelé ou quil y vienne quelque ung voulant entrer ou apportant aucunes lettres ou nouvelles dont en ce cas il pourra venir aver- tir le Conseil et pourront iceulz huisfiers cela faire a tour par sepmaines ainsi quilz aviseront.

Item touchant les Sallaires, journées et va- cations, Quant le president yra en quelque com- mission hores de la Ville pour faire enquete ou autre chose de par le Roy, il aura tant par jour et quant il yra parler partie, il aura tant, les aultres Conseillers maitres alans de hors com- me dessus tant, et tant le Greffier, et Secretai- res tant, et tant les Advocatz et Procureurs tant, et les huysfiers tant, Et dedens la Ville les ungs tant, les aultres tant chacun selon sa qualité.

Item le Greffier aura pour chacun acte dispo- sitif supplicques tant, et des actes simples tant, des delays tant, de chacun appointement inter locutoire tant, daccordz et condempnacions tant, des Sentences tant, et des dits Sentences, qui excederont la peau de parchemein, de chacune peau, quilz excederont, tant.

Item toutes choses qui se bailleront par copie soy par commission du regle grosse se tauxeront

par feulletz et payera on pour chacun feullet de XXVIII lignes en chacun feullet tant. Et des dits actes, appoinctemens et sentences qui seront pour Villes abbays, Conffrairies et autres communaultez on payera double Sallaire et semblablement des provisions de justice et lettres closes.

MEMOIRE a Monseigneur le Lieutenant de Gheldres, de parler a Monseigneur le Lieutenant du Roy, touchant le fait et conduite de la Justice, et autres aiffaires, du dit pays de Gheldres.

Premiers, que par les ordonnances baillees a mon dit Seigneur le Lieutenant de Gheldres, et ceulx du Conseil, est dit, quils se regleront selonc l'institution de la Chambre de Hollande.

Item par la dite institution de Hollande, le Droit du Seau, touchant la justice, est bien petit, comme il est ausfi en Flandres, Asavoir dun patart de chacun mandement de justice. Et appartient icellui droit au Lieutenant, ou celuy qui garde le Seau. Et, pour ce que par l'ordonnance du dis Conseil en Ghelres, dernièrement faite a Malines, est dit, que le Droit du Seau, se recevra par le Greffier, qui sera tenu de rendre compte et reliqua, requerra mon dit Seigneur le Lieutenant, d'avoir sur ce declaracion et que le droit et emolument du dit Seau lui puist demourer, ou a celuy, a qui ils le voudra laisser. Comme on fait en Hollande, en Flandres, en Heynnau et ailleurs, et pourra dire sur ce quil ny a nulle apparence de grant emolument, pour le premier, en attendu, que la justice ny est encores en train.

Item la dite institution de Hollande: contient
ung

ung article, tel qui sen suit et est le XXXI. article.

Item de toutes lettres de Dons, tant de benefices comune de petis Offices, et autrement, estans au pouvoir, et a la donnacion du dit Lieutenant, le Secretaire en aura XX. §. par le quel article appert, que le Lieutenant de Hollande, peult disposer d aucuns benefices, et petis Offices, pourra mon dit Seigneur le Lieutenant dire, sur ce que son Estat de Lieutenant en Ghelres nest de moindre extime que cely de Hollande, luy doit appartenir la disposition des menuz, benefices, et Offices en Gheldres, a fin den pourveoir ceulx que il cognoistra, es ydoines gens de bien, tenans le bon party du Roy, mesmement a ce commencement, afin de les tousjours de plus en plus attrayre, et donner coraige en la querelle du Roy, et afin aussi, que les dits Offices, et benefices ne tumbent es mains de ceulx du party de mon Seigneur de Gheldres, qui il fait vray semblablement a presumer, quils feroient par non cognoistre ceulx qui les pourroient obtenir, devers mes Seigneurs les Lieutenant et Chancelier du Roy. Et requerra a ceste fin, mon dit Seigneur le Lieutenant avoir sur ce declaracion par escript.

Item de parler, touchant le pajement des gages et pensions des Officiers, estans au Pays de Gheldres. Et quil y ayt ung Receveur General etc.

Item de parler, des remonstrances, faites par ceulx de Doesbourg, en grant nombre, accompagnez des Bourgmaistres d'Arnem, les quels ayans fait adjourner mon Seigneur de Broncorst, en une instance, et ayans jour. Contre une povere femme, la quelle sest plainte de ceulx de

Doesbourg, en une autre instance ont requis, que lon fece la justice, ainsi quon a fait du temps de mon Seigneur de Ghelres, asavoir quon ne use point non demandemens, ne actes, ou Sentences, mais se aucun se plaint devers mon Seigneur le Lieutenant, quon les mande par lettres closes, et que Mon Seigneur le Lieutenant les ouye de bouche, pour les appoincter si peult, ou si non, quil comecte aucuns du Conseil, pour les ouyer, et appoincter, sans figure de proces. Et ce a cause que les mandemens les ad les actes et Sentences leurs costent, tant quilz ne sceuent, comment furnir, de quoy, neant-moin ilz nont encores cause deulx plaindre, parce que ce sont les premiers causes. En effect, ilz ne veullent point estre gouvernez en justice, mais chacune Ville veut estre le maistre en son quartier, ils est a douter, que ces choses viennent d aucuns du Conseil, qui ont Offices de juge ou pays, ou sont pensionnaires des Villes, les quelz ne scevent, que sest de justice, pourquoy leur prouffit fauldra, savoir se on les doit laisser pour aucuns temps auise, quilz sont ou se on doit proceder, oultre par le train de la justice.

Item de parler, touchant les assises, que ceulx des Villes ne veulent point souffrir lever dedens les Villes.

Item de parler, touchant le fait de mon Seigneur de Bronchorst, qui consiste en cinq points, declarez en ung memoire, quil a baillie, oultre le premier, est quil a este adjourne en vertu, dun mandement obtenu, ou Conseil en Ghelres, par ceulx de Doesbourg, ce que lui samble ne se doit faire, et doit estre traittie par le Lantrecht,
que

que le Roy le lui a ainsi jure et promis, par ses Lettres et Seelle.

Le Second, quil requiert payement dun demy an de sa pension de V^c &. Le tiers quil requiert, estre deschargie dune Rente de LIX Florins, et ung ort dor, dont il est chargie envers le Cloistre de Mariendale, dont le doit tenir indemné le Drosfat de la Veluwe, qui est pour le present Guillaume de aesfwin.

Le IV. quil requiert que ses subgetz en la Veluwe, soyent tenuz quittes des aydes, et quil soit deffendu aux Officiers les non asseoir ne traveillier.

Et le V. est, touchant le different dentre mon Seigneur le Duc de Cleves et mon dit Seigneur de Bronckhorst, assavoir se mon dit Seigneur de Cleves le dit de Bronchorst, quel secours ou assistance on lui feroit, de par le Roy, actendu quil est subget etc.

Item de parler, a mon dit Seigneur le Lieutenant General, et au Tresorier, touchant maistre Lambrecht van den Bosche Canonnier, et maistre Dieric Mont Scausmaistre, afin de les faire payer de leur pension, de chacun IV s par jour, sur le Rentmaistre de Bos le duc.

Item de parler, aux dessus nommes, et au Chancelier touchant le Greffier de Gheldres, afin que, actendu le petit prouffit, qui y est, on luy veuille accroistre ses gaiges de XII s a XVIII s et lui ordonner quelque Somme de deniers par an, pour furnir aux despenses necessaires, que papier, parchement, encre, chandelles, boz, charbon et autres mises, qui lui convient supporter, qui sont bien grandes et excessives.

Aen mynen Heere den Stathelder
mytten anderen Heeren Jonckeren
ende Vrunden van den Hoghen
Raide der Koninglycke Majesteit
van Castilien gestalt ther saken
van den Lande van Gelre etc.

Edell Waelgebarene Lieve
Men sall verdach- Heeren Jonckeren ende Vrun-
faeren dese per- de van den Raide der Koninck-
sonen hierin ge- lyker Majesteit van Castilien
noemt, ind alle an- gestalt then saken van den
dere dient noit wi- Lande van Gelre Thoent en-
sen sall omb te ko- de geeft te kennen Herman
men ind mit hon- die Vofs der Koninklyke Ma-
to brengen sulck- jesteit diener ende ondersait
brieve und bescheit des Landts van Gelre, woe
als sy hebben end- by ende meer anderen sine be-
voirt te antwor- veelen altyt der Roemsche Ko-
den op inhalden- ninglyke Majesteit vur ende
van deser Suppli- der Coninglyke Majesteit van
catie, omb parti- Castilien onsen genedichsten
en dair op gehoirt Heeren nae menichfoldich ende
geappointeert to getrouwelick gedient ende hem
werden dat recht dair by altyt onderdanich ende
wesen sall. actum geboirsaem gehalden hebben en-
te Arnhem den IV de noch doin dairomme die
dach in may anno Suppliant tot groten onverwyn-
Domini XV. IV. licken schaiden gekomen is en-
(get.) de myt syne bruederen ores

Bruchhuysen. guetz bederff ende lange tyt
van Fairen dairuyt verdreven
ende in groten swaren gefenckenisse gesat syn
worden. Ende woewael dat in den Faere van
Soeven ent Negentich vur een guet vast traectaet
ende nu noch na in deeser lester inwynninge en-
de

de opgeeven des veerdels van Veluwen een Generael Swoene verdedingt is dat een ygelick wederomme by synen gueden rustlick komen ende die weder gebruycken sal etc. als dat tractaet ende swoene breder verclaert dair op dat Herman die Vofs Suppliant vurschreven by beveel, gebot, Segele ende brieve myns Heeren Stadholder oick tot possessien ende gebruik gestalt is geweest, Ende heft dair op voort vervolgende syne gueden by Franss die Vofs Volmechtich syner aendoen vangen ende Verpachten ende is weder in gebruyck syner guederen gekomen, soe hebben dair en baven Evert van den Staide ende Herman van Hell hem vermetende possessie ende voel rechten op die Suppliants guederen to hebben by onduchtelicker informatien den Suppliant in rechten ongeboert een appointement verworven hem luden dair mede te meynen te behelpen ende oick onderstaen te vorder den Suppliant weder omme uyt syne guederen te verdryngen baven den voerschreven Traectaet swoene ende bevell myns Heeren des Stadholders, dat omme alsoe nyet en behoert, wairomme die vurgemelte Suppliant omme syn recht te defendieren ende hem in syn gebruyck ende possessie synre guederen te behouden heft dair en tegens wael ende deuchdelick geappelliert; Bidt die Suppliant dairomme onderdanelicken, dat men hem synen vurschreeven guetwilligen ende menichfoldigen dienst nu doch nyet myesgelden laet in deeser saeken mer alsoe voel genieten dat men hem baven en tegen den bestant off tractaet ende swoene vurschreeven an syne guederen gheen bespyronge off molestacie ende doe of laet geschien. Ende sonderlinge die tyt lanck hangende die materie van appel op ende

de teegens den Suppliant eenigerhande vervolg
off onduchtelicken to kennen geeven eenige pro-
visie by appointementen off anders gegee-
warde vur die tyt die Suppliant dair yrst op in
recht is gehoirt geworden, so dat doch ommers
van rechten wegen behoert, des die Suppliant
tot allen tyden gern then rechten ther Antwort
komen ende voirt doen willen allet gheene een
guet getrouwe Diener ende ondersaet schuldich
is te doen.

[onderstondt]

Navolgende uwen myn Heeren appointemente
gestelt op te rugge van dezer Supplicatie soe heb
ic van wegen des Koninglyke Majesteit geweest
op buyden den V^{en} dach van meye anno XV^c vyfe
ter woensteede van Evert van den Staide ende
Herman van Hell en hebbe den voorschreeven Her-
man van Hell gedachvaert te comen voer U Mo-
gende Heeren op ten XII dach in meye voor-
schreeve omme met hem te brengen alsulcke brieff
ende bescheit als hy heft ende voorts van de
weder op t'inhouden van des Supplicatie omme,
partien gehoort, geappointeert te werden na Rech-
ten, des te getuyge myn hantteyken hier onder
gestelt op ten dach ende jaer als boven.

[was get.]

SWITE.

Aen mynen Heere den Stadholder
met den Heeren Jonckeren van
den Hogen Rade der Koninglyke
Majesteit van Castillien.

Thoent ind geeft mit alre oetmoet en dyenst-
lick te kennen Heer Anthonis van den Grave
Pry-

Pryor des Convents van Monickhuysen Karthuysen
 ordenz vur Arnhem gelegen, wye dat een tyt sy
 geleden, dat he Een averdracht ende koop inge-
 gaen is, metter Vrouwen van Middachten wedu-
 we Seliger Heer Arents van Middachten, wer Zie-
 len Got benedigen wyll, allet in behoiff syns Con-
 vents van eenen Thienden gelegen in den Ampte
 van Ede in de kyfspell van Bellinchem nae
 vorder inhalt zeeker Segell ende brieve, soe
 dair inne vererft ende hair anbestorven was,
 avermitz doer Heer Everts van Wilp Ritter Seli-
 ger geboichenisse hoirs bruders; Soe heeft der
 voirgemelter Pryor, nae vermogen des koeps ende
 overdracht den Thienden an gevangen doen leggen
 ende dorschen, dair etzlicke personen, een deell
 mit besate, anderen mit pandinge, angevallen
 syn, des sich die Pryor heeft verweert, als t sich
 nae Lantrecht geboirt ende syn koorn op eenen
 waegen doen laeden ende nae Monichuysen ge-
 fuyrt, syn aldair des anderen dages vroeg mor-
 gens komen vier van des Drosten Dieners des
 Lands van Cleve, mit gewapener hant myt gela-
 dene buysen, ende gespannen baygen, gewelte-
 lycken in den Cloester v n Monichuysen, des nyet
 meer gesien noch geboirt en is, soe lange id
 Cloester vurschreven gestaen heeft, mit sulcken
 gewalt buyten apenbair Heeren Veden nyet beleeft
 en heeft; Die broeders van den Cloesters, die
 messen op dat Lyff gehalden, mit voelen onbeta-
 melicken spytigen ende dreygelicke woirden ge-
 vende, dair en baven wyte den Cloester ende
 vryheit den Wagen mit den Roigge genamen,
 en den bouman meede gefenclicken gebracht op
 Resande, denselven als apenbair Vyand gestockt
 ende gesat, alzo dat he sich van dair heeft
 mo-

moten vryen ende kopen mit synen gelde ende guede, nyet myn dan off he apenbair Vyant geweest weer, nyet weederstaende die Stadholder myns Heeren van Nasfouwen ende die Stat van Arnhem duck en meenichwerff dairom geschreeven und vervollich gedaen hebben, se sulcx affstellen solden ende den Cloester restitutie doen van hoer afgenenamen guide, geledene schaden ende homoet, dair sich allet nyet ain gekeert, dan volherdende in oeren onredelicken voirneemen syn gebleeven, soe dat sich die pryor sulcx clagelicken mit kennisse heeft averschreven ende beroepen aen die Koningl. Majesteit van Castillien des groeten onrechtez wyll, ende gewalt den Cloester geboirt, Dair die ter thyt der Ko. Ma: mit ernstelicken scharpen avifs by syne Ko. Ma. hantteycken dede gebieden, den Borchgreve van Resande mit den synen, dat se den vurschreven pryor solden laeten in roestigen vredigen besitt ind gebroick syner Thienden ende hoer afgenaemen gueden van stonnenan wederom brengen ter plaetsen, dair zy dat gebaelt hebben, allet na inholt ende vermogens des syne bevelfsbrieven.

Vermeynden se sich dair tho eenich recht, solden se sulcx vorderen ende versuecken mit recht alst behoirt; dairenhaven noch hebben se eevenwaell in verachtunge der Ko: Ma: beveell ende schryfften, den vurgenoemden bouwman mit synen boegen, dairto gedrongen, dat he die gelaefde pennongen van syne Rantsoen heeft moeten opleggen ende betaelen, bauen Got, eer ende recht.

Bidt dairomme die vurgemelte pryor als he alre oetmoedelicste ende dienstlicke kan ende mach dorch Got van hemelryck dat uwe Genaede mit mynen Heren ende Jonckeren van den Hogen Rai-

Raide der Ko: Ma: van Kastillien, soe dair op willen doen voirsien, dat id vurgemelte Cloester van Monichuys sulcx voirneemens verlaten ende ontlast mogen werden, mit restitutie van oeren geleeden schaeden ende afgenamene guede, ende voirt dat oir in rust ende vreedden mogen gebrui- ken, is dair yemands sich der Thienden beeter gerechticheyd vermeynt to hebben, is die prior mit syne Convent sonder middell oirbadich guet- willich ende bereyt, denselven ten rechten ende reeden voir uwe Genaede alre Eedelheyden ende lieffden te komen ende ther kennisfe ader Von- denisse und by denselven geven ende nemen off eene yder man die sulcx nyet en gelieft, of ge- leegen en weere then rechten to staen ter banc- ken dair onder deesen Thiende geleege ende to berichten steet, und den Gericht ende recht ge- noech te doen, as sich na Lantrecht ende Lbeen- recht geboren sullen. Dit aldus doende sullen uwe Genade ende alre liefden an twyvell an Got van hemelryck danck, ende lof uan alder Werelt ontfaen und die vurgemelte Prior mit synen Con- vent willen dat getrouwelicken mit oeren vermue- gen vurigen gebede, soe dach, soe nacht in ewic- heit nae hoer reinen vermogen verdueren an die selve uwe Genaede ende liefden Got almechtich an hogen statte ende in eenen gueden zeligen leven wyl behueden tot lange tyden mech- tich enz.

*Gedaen des Frydaghs na Sente Severyns dach
Epi. anno quinto.*

*Ansprake des Priors van Monichuys,
van wegen synen Conventz, op
den Edelen Walgebaren Joncker
De-*

Derick van Batenborch, Lantdrofst, ende mede op die gheene die in synen naame Rosande bewaren.

Seght die Prior, hoe dat eyn tyt geleeden ist, hy tot behoiff syns Convents gekofft hefft, van der Vrouwe Bely van Wilp. Vrouw tot Middachten, in der tyt oire kenniss mechtig, oirs lyffs wetenheitz und verstande onbevangen mit apenbaere uitwendighe sieecten, eenen Thienden gelegen tot bellinchem, in den Ampte van Ede dair sy meede dorch verstarff oirs broeders meede beërft wafs, ende niemantz anders, want sy syn enige suster was, van vader ind moeder, allent nae uitwisinge, Segele, ind brieve dair van wesende, dair die Prior Copien autentick aff mede inlicht, ind seght, dat die Amptlude van Rosande zynen Cloister ende synen bruideren ende bouman last, verdriet, homoet, spyt, ind gewalt gedaen hebben, allent nae inhalde der Supplication, mynen genedighen Heeren den Stadholder ende synen hogen rait avergegeeven, ende gelessen, in teegenwoirdicheit myns lieven Jonckers van Batenborch ende syne vrienden; Welcker homoet, schaede ind last, verdriet ind onwille die prior van weegen synes Convents niet geleeden wolde hebben, omme Tweeduyssent francruxe schilden. Ende begheert dairomme oitmoidelicke die prior vorgemelt, dat myn gnedighe Here die Stadholder, van wegen der Ko Ma. dienselven vorschreven myn lieven Joncheer ende die syne die dat gedaen hebben, wille vermoeghen mit dwanck des recht, dat sy den Heer prior vorschreeven, ende syn Convent dese lastes, schaeden, hoimoitz end gewaltz, weederrichtunge ind beteringhe doen,

doen, ende laten syn angekoffte guidt, rustelick, ind vreedelick gebruiken, gelyck Evert van Wilpp ritter Zeliger, voir ende die Vrouw van Middachten dat na beseeten ende gebruyckt hebben, want die Ko. Ma. denselven vorschreven beveele gedaen heeft scrifflicke, myt Syner Gnaden eigen hant onderteyckent, als die prior van wegen syns Convents dat wel bewysen kan mit brieven, die Ko. Ma. avergesandt heft den Scholten van Ede, als dat men den prior vorschreven in syn aengekoffte gued holden sall ende alle gewalt affstellen, ter tyt soe lange sy myt beteren rechte dair uytgesleeten, und Verwonnen weren, desgelicks onse alre Genedichste Here die Ko. Ma. den Edelen mynen lieven Jonckeren vorschreven, off in synen affweesen, de Drost off borchsaet tot Rosande, oick des gelicken geschreeven heeft, gelyck syner lieffden brieve van den Ko. Ma. an hem gesandt wal vermeldet, dar Wy eyn Copie meede aff inleggen ind dat selffte alsoe van den Ko. Ma. gedaen, niet anders geschiet en is, dan nae den Lantrecht behoirt. Ende syn Ko. Ma. eenen yderen onderstaet van Veluwen schuldich is te doen, want eyn recht Erfgenaem, off Coeper, eenigher erflicker guederen nae den Lantrechte gehalten woirt tot sulcken besyt ende gebruyck, als die Vercoeper, off die van den dien 't an verstorven is, in tyt syns levens gehad heeft.

Roept dairomme aen den Prior voirschreven, mynen Gnedighen Here den Stadholder der Ko. Ma., omme reden wille vorschreven, nae bevels brieven voirgemelt, der Ko. M. mynen Edelen, Lieven Jonckeren vorschreven, ende in syne affweesen, den borchsaet van Roefande,
 I ende

ende den geswaerene Schulten van Ede, gesandt hefft den Prior vorgemelt, syn gebruyck ende possesfy te hailden, ende dat afgenaeme guedt hem ende den synen weeder te richten, en brengen ter plaetzen sy dat gehailt hebben, als sich nae Lantrechte behoirt, want sy den bouwman geschat hebben baven beveel mit gewalt, baven Godt, eer ind recht, als apenbair wart gevanghe, myt sich op Rosande gefuert, in stocke gesat, ind hem geschat all baven Contrary ind na den scryffte der Ko. Ma. an denselven gedaen, tot oeren willen ind des Cloisters groeten achtere deel der Erffenisfe ind scaeden, ind seggen dat U Genaide dairto gehailden sy, den also, nae te gaen, gelick die Ko. Ma. des beveell gegeeven hefft, als vorschreven,

Op antwoordt des Edelen mynen lieven Jonckeren van Batenborch, Landt Drost etc. durch Johan van den Kuelen, Synen Voirspraeck, soe hy seght, ind let lueden, dat dat Huys tot Rosande mit alle synen toebehoir syn is, ende hy geworffen sulle hebben van de Ko. Ma. als eyn Erfgoedt etc.

Seght die Prior vorschreven, hy hebbe den thient gekofft, van Vrouw Belie van Wilpp, Vrouw tot Middaghten, nae vermoge sekere Segelen ind brieven, dair sy meede beërft was, als eyn eenige Suster genoemde Everts van Wilpp Ritter. Ende alsoe en is die Landtdrost voirschreve, mit den Thient niet vererft, all weren syn Liefden ende Erfgenaemen de Vrouwe van Middachten, des hy noch niet beweesen en heeft nae den Lantrecht alsset behoirt, nochtans en sal die Thiende niet vererft weesen aen nyemande, want myn Vrouw van Middachten vorgemelt den
ge-

gelaifft heeft in Segele ind brieven, voir oir ende oir Erffgenaemen ende naekomelinghen, te vesten, ind te waeren nae Leenrecht ind Lantrecht, als dat behoirt.

Voirt soe Johans ter Kuelen van weegen des Lantdrosten, secht; dat die van Monichuss besaet gedaen hebben, an den Thienden vorschreven etc. Antwordt die Prior ind seght, dat en sullen sich alsoe niet erfinden, dan die van Rosande hebben besaet laeten doen, an den Thienden nae ghichtinge des geswaeren Schulten, ende des ghelicks mit de peyndinghe, hebben die van Rosande gepandt, ende die van Monichussen pandtkeeringe gedaen; Seght dairomme die Prior indien hy bewysen kan, mit ghichtinge des Scholten, ter tyt wesende alsoe geschiet, sy als voirschreven is schuldich myn Gnedighen Here die Stadholder onses aller Gnedichsten Here der Ko. Ma. den Prior in syn possessie, ind gebruick te balden, nae den Lantrechte, ind beteren schaeden, onwille, homoet, ind gewalt; ind seght, dat, dat recht is.

Ende soe dan Johan ter Kuelen in woirden des Lantdrost seght, die selve Thiende toegedaen sal weesen, tot onderhaldunghe des Huses tot Rosande tot broitkoern, ind anders, En is alsoe niet, want het twyer Heeren Leen is, als die Thiende is eyn Leen des Crumenstaeffs myns Genaedigen Heren van Utrecht ende Rosande eyn Zutphens Leen, der Heerlicheit van den Doerewerdt, dair 't al ut blickt wes des is.

Ende ofte allet weer, als Johanss byr baven heeft laeten lueden, en weer des dat Convent te min niet an de Thienden gehalten mit recht, want die Vromme Vrouwe van Middachten Ze-

liger in tyt hoirs levens, heel Rosande mit alle syne toebehoir hadde mogen verkoepen, ader anders verbringen, sunder bekronen, binder, off indracht van den Lantdrosten, ader ymants anders.

Oick soe Johanss ter Kuelen let luden, van weegen myns Jonckheer van Batenborch in syner antwoordt als 't dat die Prior niet en sullen hebben die posseszy, off gebruyck des Thienden vorschreven, dair op seght die Prior vorschreven, hebbe syn recht inganck, posseszy, ind gebruyck, want hy de Thienden hefft gekofft, van den ghenen, die hy toeboirde, ind na Godt, eer ende rechts wil, meede beerffts was, als die Vrouw van Middachten.

Ende nae den Lantrechte nyemandt ennighe inganck hebben kan, noch en sall, ten sy sake, dat hy dat guedt mit rechte gewonnen hedde, sall dan die Heer syn waer weesen, offte dat hy myt den guede vererft weere, ofte hem gegeven weere, als dat nae den Lantrechte behoirt, ofte gekofft hedde, ind dat bewyzen kunde, myt segele ind brieve ende leevendighe kunde, als die Prior vorgemeld, dat wal kan, ind seght, dairomme die Prior will myn Jonckheer vorgemelt, cyn Erfgenaem weesen myner Vrouwe van Middachten Zeliger, sullen zyn lieffen gehailden ind verbonden weesen, den Prior tot behoiff zyns Convents syn segele ind brieve te hailden, die welke die Vrouwe van Middachten ben Prior gegeven heeft in wairschappen, vor den vestenisse, voir oir, hoir Erffgenaemen ind nakomelingen, ind voir allent, des die Coepbrieff vermeldende wordt, ind vermach, ind seght, dat dat recht; begerende Justitie van myn Ghe-
nai-

naidighen dem Stadholder, soe hy oitmoidlichste kan, ind mach.

(in dorso stont.)

*Aanspraick des Priors van Monichuys op Ede-
len Joncker Dircks van Batenborch.*

[Nog Lager.]

*Overgegeven in handen van den Griffier
den XVI Decembris XVe V.*

Ander stuk.

*Dit navolgende zyn de costen ende scaden die
gehad heeft Diederick Kyuyt weerd in den paeu
binnen des stede, ter cause dat Kippinck in zyn
huys ghedaen s^{te} Kathelinen maert laestleden.*

[post quædam.]

*Item om de costen van des processe,
voor acten van dessen hove, ende an-
dersins XXV. f.*

Een ander stuk.

*Die President end andere, die Raden der Ko-
ninglyke Majesteit van Castillen etc. gestelt ten
zaicken zyns Lants ende Hertooghdoms van Ghe-
re ende Graeffschap van Zutphen. Den eersten
Duerweerder van der Cameren hier op versocht
Saluyt, Alsoe by appointement onlancx by ons
vuytgesproken, in der zaken voor ons hangende
tusfchen Ofte blocx met zynen medegesellen Eys-
scherz ter eener zyden ende Jan Spierinck Ver-
weerder ter andere den zelven Jan Spierinc
dach op buyden is geaccordeert om in der zelver*

zaken te commen antwoorden, Ende want ten selven dage hy noch Procureur voer hem degelicken opgeroepen ende verleyt, soe dat behoirt niet gecomen, noch gecompareert en zy, zo es default, tot versoicke van den voerscreven Hey-schers tegens den voirschreven Jan Spierinc verleent ende geconsenteert geweest tot sulcken profyte als behooren zal met behoirlicken exploite als u dat blyken sal, by acte daer aff wesende, Soe eist dat wy dese saken aengesien u ontbieden ende beveelen daer toe quitterende by desen dat ghy ten versoicke van der voirschreven Ofte bloecx met zynen ghesellen herdaeghe den voirschreve Jan Spierinck Te commen voor ons t'eenen zeeckeren tamelicken toecomnenden daege omme denzelven Suppliant te zien aenwysen t'prouffs van den voorschreeven Deffaulte zuckts als behooren zall. Ende voorts te procederen naar rechte; Ons overscrivende ten selven dage wes ghy in desen gedaen sult hebben. Des te doene geven wy u volle macht ende sunderling bevel.

Gegeven t'Arnhem onder den Zegel der Koningl. Majesteit geordonneert ten zelven Landen van Ghelre ende Graeffschap van Zutphen, den XXV^{en} in augusto in 't Jair Vyftchien hondert zesfe.

[onderstond.]

By mynen Heren den Stadholder President ende anders die Rade van den Landen van Gelre.

[was getekend] Hauweel.

Op

Op beeden den XXV^{sten} dach in Augusto XVe zesfe deffault ende contumacie tot sulcken proffyte als behoren zal, is by myn Heren den President ende andere die Rade s Hoofz van Gelre gegeven ende verleent geweest Offte Blocx met zynen meede gesellen Comparerende voor den selven Hove by meester Jacop Cornelissz zynen Procureur versoekende 't voirschreven Deffault tegens Jan Spierinck als nu Dach hebbende omme te antwordden op de Aenspraeke voer tyden gedaen by den voirschreven Ofte Blocx met zynen meede gesellen op ende tegens den selven Jan behoirlic upgeroepen ende verbeyt, zo dat behoort ende den zelven Dage niet voldoende.

Ende sal de voirschreve Jan Spierinck erdachvaert worden t zekeren toecomende daige voor myne voirschreve Heeren den President ende Rade omme den voirschreven Ofte blocx met zynen meede gesellen te zien aenwysen 't proffyt van den voirschreven Deffault zulc als dat behooren sal. actum t Arnhem den Dach ende Jaer als boven, daer by waeren meester Jeronimus van den Dorpe President ende Bernt van Presichoven Raed.

Ende ic

[was get.]

Hauweel.

Agtste stuk.

Gezien by mynen Heeren den Stathalder Generael ende die van den Rade ons Genadichsten Heeren die Ertshertoghe van Oistenryc, Prince van Castillen etc. in zyne genaden Landen van Ghelre ende Graeffschap van Zutphen, die brieven van Commisfy die wylen der Conincklicker Majestaet van Castillien Zaligher gedachten naer die Reductie in zynen genaeden geoirsaemheit

van deser Stat van airnem, gegunt ende verleent heeft Frans de Vos aengaende dat Richteramt derselver Stede van airnem end Veluwenzoem, vuyt Crachte der welcker Commisfy die zelfde Frans de Vos dit Ampt voirschreve payfelic gebruyct ind bezeten heeft, zonder yemans wederzegghen ter tyt toe hy in 't bedienen desselfs Ampts gevanghen es geweest van den Vianden.

Gesien oick die Commisfy van Herman van Mekeren, daer mede hy naer 't vanghen des voirschreven Frans die Vos by den voirgaenden Stadholder in 't voirschreve officij gestelt es geweest om dat te bedienen by provisy gedurende der gevangenisfe desselfs Frans de Vos ende niet langer. Mitsgaders &c.

[Post alia.]

Dit was gedaen te Arnem des Goensdaechs naer Cathedra petry de XXIII dach in Februario a^o Domino Vyffthien hondert achte, daer by ind over waeren myn voirschreven Heere die Statholder generael, die Jonckeren van Batenborch van Wassenae, Willem van Azewin Hoeffmeister, de Heren van Floteren, Christoffels van Tsfelstein ende Bernard van Presichoeven.

Daer ic mede by was.

Beraming van middelen, tot aflegging van der Stads schulden in 't jaar 1506 onder den K. van Castilien.

To wethen dat onse gnedige lieve Heer, die Statholder, Rede en Vrunde van den hoegen Raede der Ko. Ma. van Castillien, nu tegenwoirdich
byn-

bynnen Arnhem versament, in der wairheit onderricht syn, oick mede degelick syn en hoeren, wye die Stat van Arnhem, by tyden der Veden, en onwyll, een tyt van Jaeren oiren loep in den lande van Gelre leyder gehad heb, des men noch nyet all ontledich en sy, so in schulden en then affteren komen is, en dat avermits die bewaringe van oire stat, van Ruyteren, knechten van nederlage, en gevangenschap van oeren Burgeren voir en nae gehad, en voirt meer menige groete onraits pennyncke hebben moeten betalen, dat nyet mogelick is geweest, der Stat schulden en pensien buyten to Coilne, to Bonne, to Nuys, to Buederick, to Wefell, to Deventer, en voirt die gevangen Burgeren die noch enen mercklicken pennynck van oeren Ranswoen ten affteren syn, dat sich enen groeten pennynck na der taxacien gedraigen sullen, vnd voint die Stat in Toirnen en in muiren van tymeringe en in gerack, dat men noetshalven nyet ontberen en kan, van der Stat renthen ind Accysfen die stat nu tegenwoirdich hefft t'onderbalden. Oick salmen noetshalven een cleyn nye poirt, tuschen die sabels ind Rynpoirten, doir en aver die stat graven en wall maken moeten, op dat die ondersaeten 's lants van Cleve, in de Lyemerssch en omtrent Huesfen geseten, oeren markt van koren, eyer, van botter en dergelycken proviande mogen versuecken en onderbalden, as se des aver voel Jaeren gewoentlichen gewest syn, dar nu tegenwoirdich groet misvall en gebreck inne geschuyt, tot mercklicke achterdeell, bynder en schaden der Burgeren van Arnhem, as een yederman bedencken kan. Is ongetwyvelt en steet to besorgen, en wordt dair anders nyet inne versyen, dat die

I 5

stat

stat van Arnhem mitten Burgeren daerinne geseten to gronde vorderfflicken en to nyet gaen sullen, oick in toirnen en mueren vernyelt warden, dat id nyet mogelicken syn en sall wederomine in eren en geracheit to brengen en tonderbalden.

Vnd so dan die vurg. onse genedige lieve Heer die Statholder mitten Rede en vrunde vurz. in naem, en van wegen der Co. Ma. van Castillien nyet en willen, noch to lyden en steet, der Co. Ma. stat Arnhem mitten Burgeren daerinne geseten, so to gronde verderfflicken en to nyet gaen sullen, dan die hant daeran balden, dat die Burgeren en Ingesetene van Arnhem wederom mogen komen in neronge en komenschap buyten to versuecken die straeten, stromen ind steden, mit oeren lyve en guede onbehyndert mogen gebruycken, as se des aver voell Jaeren plegen, en voert die gemeyne burgeren en Ingesetenen van Arnhem, die noch van oeren Ranswoen en gevengenschap ten affteren en onbetaelt syn, to betalen, die stat van Arnhem in oeren toernen en mueren t onderbalden, vnd een nye poirte to doen maken; vorder verloep, hynder verderffnisse ende schaden der stat Arnhem to verbueden, syn Burgermeisteren, Schepenen ende Rait mit deels van den trefflichsten Burgeren der stat Arnhem mit consent en believynghe des Statholders, Rede en Vrunde vurz. in allen gueden averkomen dezis nabeschreven Onrait.

In den yersten sal men op elcke quart Wyns die nu voirtan getapt ind verkoft wort, tot dezen onraits pennynck geven, daer men enen mueter van plech to geven, sal men nu van geven twee mueter, Ingelycken van allen druncken tsy Malvesy, Romeny, Bastert en alreley Dranck die
hier

bier verkofft en getapt wordt, nyet daervan vyt-
gescheiden, van de quart enen muter meer to
geven.

It. van elcken quart biers, dair men van
plege to geven twee groetkens, sal men nu voort
an geven drye groetkens, vnd die Vaen van den
dycken bier sall gelden II witpennynck, en van
den dunnen bier eenen braschp. En alle Weer-
den en Weerdynnen die den huyden to eten en
dryncken geven om oeren pennynck ind gelt daer-
van nemen, sullen oir bier se also onder oeren
Gesten gebruycken, vercyfen, en desen onraits
pennynck betalen, gelyck ander Tepperen, die in
t apenbair sitten ind tappen.

It. sullen Burgermeisteren, Schepenen en Rait
en alle andere Burgeren en Inwoeners in der Stat
en Vryheit van Arnhem geseten, achter desen
dach soe lange desen onraits pennynck gedueren,
en synen loep hebben sall, van elcker Vat biers,
se in oeren huysse brouwen off buyten doen brou-
wen tot desen onraits pennynck geven, enen stu-
ver, desgelick van elcken Vat biers dat van den
brouwer gebaelt ind verkofft wort, oick enen
stuver to geven, alsoe to verstaen, dat men nu
voirtan voir een Vat biers dat van den brou-
wer gebaelt wort to koop sall geven XIX stu-
ver, daervan die Brouwer hebben sal XVI stu-
ver en die ander III stuver sullen gaen ind ko-
men in den Accysen en tot dese onraits pennynck
vurg. Vnd men sall id bier altyt op en aff set-
ten dair nae id saet weynich off voell to koop
gelt, en daer mede balden, as id aver voell Jae-
ren daer mede gehalden is gewest, en in der
stat Accyse bueck dair van geschreven is. Vnd
alle Brouweren sullen oirs selffs bier, se in oe-
ren

ren huysse dryncken volcomelycken desen onraits pennynck betalen, gelyck andere Burgern en Inwoeneren in der Vryheit van Arnhem geseten an den ghenen die des bevell hebben sullen. Oick sullen alle Burgeren en Ingesetenen bynnen Arnhem geestlick en werdtlick, nyemant, vytgesondert, dieselven in oeren huysse doen brouwen off buyten oeren huysse van oirs selffs molt en koren doen brouwen altyt seggen wanneer se des van den genen die des bevell hebben, off krygen versocht warden, weye mennich vat biers se tot elcken gebrouwen hebben, en den onraits pennynck volkomelicken daervan betalen, vnd weye des nyet en dede en mitter vnwaerheit daer aver bevonden wurde, sall alsulcken bier he gebrouwen bed tsaemen verlaren hebben, dat men in den Gasthuys voir den Ermen brengen sall, ende en sall daer en thendens een Jair lanck nyet wederom in synen huysse brouwen noch doen brouwen, dan sullen oir bier van den Brouweren halen, en copen gelyck andere burgeren.

It. sal men nu voirtan geven van elcken molder koerns off meels dat hier bynnen Arnhem off opten marckt verkofft en voirt buyten gevuert wordt, vnd dat vyttten enen schepe in den anderen avergeschaeten wordt, om voirt buyten gevuert to warden, to wethen van elcken molder hart koerns as Weyt, Rog, Eerten, bonen en rubsaet, enen halven stuver en van allen Weecksaet as Garst, haver, bueckweyt, Wyt en voirt alrehande Weecksaet, dat verkofft en gebruyckt wordt II oirt van enen stuver, vnd alle saet dat hier an lant koempt off den Rynstroem aff off op koempt, daervan sal men desen onraits pennynck volcomelick betalen by verloss des Saets
die

die dair aver bevonden wurdt, en den onraits pennynck sullen die gene betalen, die id saet kopen en voirt enwech fuert.

It. sullen alle koiplude nu voirtan tot desen onraitspennynck geven die aire komenschap hanteren en gebruicken, to wethen van peerden, osfen, koen ind dergelycken haven ind beesten kopen en verkopen van elcken stuck dat gelt ind verkofft wort baven vyff gulden ontrent en dair en baven enen stuver, en onder vyff gulden enen halven stuver, en desen onraits pennynck sall den verkoper betalen.

It. van elcker Vercken dat hier verkofft wordt het sy vet of mager zal men geven enen halven stuver, en van elcker Schaep een oirt stuvers, dat die verkoper betalen sall.

It. voirt hier en thendens sullen alle der stat accysen gedubbelt en verhoigt wesen, vytgesondert die broet cyse die Banck en kar cyse, dair sal 't mede onderhouden warden as men tot noch to dair mede onderhouden hefft, doch to wethen, dat die broet cyse die Botter cyse sullen blyven staen ongehoigt, en sullen dair van nemen na der stat accyse bueck dair die andere accysen als die leer accyse, die vleysch cyse, die Banck ind kair accyse, die wage mitter vreemder bier accyse sullen tot desen onraits pennynck den derden pennynck verhoigt syn en nyemant en sall ennich vreemdt bier indraegen of in doen draegen dan mitten geswaeren Dregeren, en dat by sulcken koeren en broecken as dairvan in den accyse bueck geschreven staen.

It. sal men totten ontfanck van desen vurz. onrait ordiniren en schicken twee off drie myn off meer gueder verstendelic Burgeren die des
ver-

verstant, mit en bequeem to syn om die pennongen dairvan t ontfangen, zo die Rait van Arnhem gheen ontfanck dairvan begeert noch hebben en will, by also dat die ghene die totten ontfanck gestalt in aangenamen warden, dat se die pennynge dairvan komende, wederomme vytgeven, hantreycken en betalen sullen by Consent, will ind wethen Burgermeisteren, Schepenen Rait en Rentmeister der stat van Arnhem off id merendeell van hem. Oick sullen dieselven gehalden syn alle jaer van oeren Ontfanck en vytgeven der stat en Burgeren van Arnhem guede bewyslicke Rekenynge daervan to doen, vnd sullen van den genen des dairvan verschynt en vervallende wierdt, leveren gelt genoichsaem pande off pandweringe, so men dat mit se vorder averdraigen en eens warden sall.

It. sullen deze onraits pennongen, wanneer se avergegeven en beliest syn, dueren en oeren loep hebben een, twee, drye off vier jaeren korter off langer, dairnae dat sich die pennynck dairvan komende voell off weynich gedraigen sullen, vnd die stat van Arnhem in redelicheit wederomme tot oeren voir Renthen en Accysen komen is oir schulden tot noetdorfft to betalen, en voirt der stat saken t sy in tymeringe van bewaernisse der stat by daige ind by nachte des men noetshalven omniers nyet ontberen en kan t onderhouden, dat men opten mynsten pennynck ordineren ind schicken sall soe voell men kan ind mach, vnd so balde die stat van Arnhem daer to komen is, ende in den Rekenynge, die men dairvan doen sullen as vurz. is, en den gemeynen Burgeren altyt sall doen hoeren, bevonden wurdt, sall desen onraits pennynck geheell ind all wederomme
aff,

aff, doet, en to nyet wesen sonder ennich middell langer geduerende, des die stat van Arnhem oirbadich is oir segell en brieve dairvan to geven, dat sulcx vast en onverbreecklicken van oir en oeren Nacomelingen onderbalden warden sall.

It. sullen tot desen onraits pennynge gelden Burgermeistren, Schepenen, Rait, voirt alle gemeyne Burgeren en Ingeseten der stat van Arnhem geestlick en werntlick cleyn en groet nyemant vytgesondert, die des gebruycken ind dair to schuldich warden, des men nyemant wye die oick syn verlaten noch dairinne versien, en sall dan die pennongen dairvan verschenen geheell en all mitten scharpsten affmanen sall, by allen vurwarden van peyndinge pene van leystonge, gelyck en in alre manieren als men van der anderen stat Renthen in der stat Accyse bueck dairvan geschreven staet, und wert sake, dat yemand war, die des nyet en dede, en die onraits pennynge die se verbroecken nyet betalen en wolde, ende des voirweygeringe dede, der stat Dieneren off den genen die des bevell bedden off kregen to manen en optoboeren, dair oir Vuerspraeke off wes an hem keerden mit woirden off mit wercken, wye sich dat begeven mucht, dat men hem ther wairheit mit man offte wyff getuychs werdich avertugen kunde, sall altyt so duck en vake he dair aver bevonden wurd gebroickt hebben XXV enckell golden gulden, as id een vyrdendeell tot behoef ons genedigen Hern, dat ander vyrdendeell in behoef totter tymeringe der Moder Kyrcken, dat derde vyrdendeell in behoef der stat van Arnhem, en id vyrdedeell in behoef des genen die den Burgermeistren sulcx anbrenge, dat men enen yegelyck

lick mitten scharpsten affmanen sall; Vnd die Burgermeisteren mitten gemeynen Schepenen en Rait der stat van Arnhem willen dair by daige ind nachte avermits oeren geswaeren Dyeneren en anderen scherpelick op doen wachten, en een toeverzicht hebben, dat die stat van Arnhem in den onraits pennynck voir beschreven mede in oeren anderen renthen en Accysen nyet verkoert, dan tot volre betalinge komen moige, opdat den Onraits pennynck to korter synen loep en mitten eersten wederomme affgestalt moige warden.

Voirt mede is men averkomen, om die stat van Arnhem to komen tot volre betalinge van oeren Accysen en renthen, soe waill van den alden Accysen en renthen, dair een tyt lanck herwerts groet misvall en gebreck inne geboirt is, as van den onraits pennynck nu nye opgesat is, dat alle die Brouweren in der stat en Vryheit van Arnhem geseten, nyemant vytgesondert nu voirtan gheen bier, mit helen halven en vierdell Vaten vytgeven noch doen vytgeven, dan mit teykenen, die men dair to ordinieren ind maken sall, die welken teykenen hem van allen den ghenen die nu voirtan ennich bier van den Brouweren halt, id sy van den tepperen off yemand anders van den Burgeren en Ingeseten nyemants vytgescheiden wer se dat voirt tappen verkopen off bynnen oeren huysse mit oeren huysgesinne by hem selven dryncken, gebracht en geleverd sall warden voir der tyt eer se ennich bier vytgeven off doen vytgeven, vnd wer id sake dat yemande van den Brouweren off yemand anders mitter wairheit dairaver bevonden wurde, sullen altyt dairan gebroickt hebben, XXV. enkell gouden Ryns-

*Rynsgulden die gaen gekeert en vytgemaent sul-
len warden as vurtz is, van den Burgeren en
den ghenen die in oirs selfs huys vff buyten
oeren huysse brouwen off doen brouwen, des men
nyemant verlaten dan die broecken dair geheel
van nemen en mitten scharpslen affmanen, en
dairto een halff Jaer oir neringe lathen, en
nyet weder brouwen noch neronge doen se en
hebben des oirloff en ontheit van Burgermeiste-
ren, Schepenen en Rait der Stat van Arnhem,
dair sich een yederman nae mach wethen to heb-
ben, en schutten synen schaden vnd van dese
Ordinancie sal men een tafel van hangen in den
Raithuys, om enen ygelick sich daernae wethen
to hebben en synen schaden to schutten.*

Wy zagen ook in dit opmerkelijk stuk
de *leyfing* onder de Ko. Ma. van Castilien
in het jaar 1506 wederom in gebruik, of
nog in gebruik (m): en daar in een voor-
beeld veel zeldzaamer daarom dan 't geen
ik van KAREL VAN EGMOND gaf. —
Wy mogen ons nu in de *Justicie-kamer* of
liever in de *Kancelarye* van dezen Vorst
begeeven.

Daar van vind ik in de twee volgende
brieven, zo onder den naam van *Cancelrie*
als *Raid-Camer* (n) gewaagt.

*Kairle Hertouge van Gelre ind van
Guilich, Greve van Zutphen, Heer
van Grueningen der Omlanden to
Coeverden ind Drenth.*

*Wy doin koindt. Alsoe wy onse Raidt ind
K Reec.*

(m) Zie boven bl. 76 enz.

(n) In Lade B aan de R. K.

Reecken Caemer eyn tyt van Fairen, in onfs lieven getrouwen Johannis Kuyper Huisfingh ain Sente Walburgen Kerckhoff bynnen onser Stadt Arnhem geleghen' doin balden, hebben wy nu mitten selven reeckenen laeten ind bevyndt sich by onsen Vrunden van Raide Johan vurschreeven noch sefs Fair bueren ain ons ten achteren, dewelcke den XVII^{en} dach augusty anno Dry ind Dertich uitgegain zyn. Bekennen wy Hertouch vurschreven dat nu by onsen sementlicken Raiden verdraegen und averkoemen is, dat wy Johan opgemelt van die yrste vyer Fairen Twyntich golden gulden Fairlyx, ind van den Tweenlesten Fairen, nae doode onfs Cancelliers Zeli-ger, oick Twyntich derselver gulden van die buere, ind Twyntich voir brand ind Kerssen schuldich zyn ind doin geven sullen. Ind soe voirt ain alle Fair, want wy die alinge huysfungh uytgesondert die Koecken hebben ind dagelicx gebruycken; oick soe Johan vurgemeld onse Raid Caemer, omb bequeemer onsen Raidt ind anderen gescheften dairinne to moeghen balden ind tractyren, merckelyck verbeterd ind getymert heeft, hebben wy hem dair toe to follents, ind to guede Dertich golden gulden toegesacht. Op welcke pennynge ind achterweesen, der opgemelte Johan van onsen Kerckmeyster Evert Everts Neegen und Veertich golden gulden ind acht stuver Brabants ontfangen ind geboirt heeft, alsoe dat hem noch nyet meer en rest, dan Hondert ind Veertich golden gulden ind Twyntich stuiver Brabants, die Wy hem ain onsen Tolner to Nymegen Evert Beyer wirt be-weesen ind geassigniert hebben, bewysen, ind assignieren mitz desen. Allet sonder argelist;
Oir-

Oirkondt onfs gewoontelicken hantteykens ind Se-
cret zegels hier op gefath den IX. Dach van
Maert Anno Domini et XXXIV.

[was neffens een opgedrukt en met wit
papier overdekt Zegel geteekend.]

CHARLES.

Lieve getrouwe! Wy beuelen v. dat gy tegen
desen neeft ainstlaenden wynter, van stont ainsien
sbriefz, van onser wegen bestellen in onse Can-
celrie t Arnhem anderhalf hondert genghe steen-
kalen. dat guet renne guet is, ende dair geyne
vertoch off gebreeck jinne laiten vallen, want wy
sulx soe terstont yrst daigh gedain willen hebben.
Oick bevelen wy v, dat gy in onser voirg. Can-
celrien eynen heertsteen mede bestellen, afs gy
dit lest voirliden jair gedain hebt, soe hoige ende
breyt die wass, want wy sulcken heertsten op
andere eynden in onse profyt gebruyckt hebn.
Voirt is onse beveel, dat gy in ons Cancelrien
mede bestellen acht dennen boerden, die dair ge-
bruyckt sullen weerden, ind den jonghen jn on-
ser Cancelrien Jasp van onser wegen hantreyckt
twee gl. van gewichte, afs gy dit voirliden jair
hebt. jnd rekent onse dese voirg. partes mit de-
sen onsen brieve ind behoorlicke quitancie, Dair-
sal ons soe wail aingenugen. Gegeuen jn onser
voirfs stat Arnhem opten dach Augusti A°. XXXV.

[Daar onder]

Onsen Lieven getrouwen Evert Beyer
van onsen Lobitschen tol to Nyme-
gen.

In deeze Kancelarye dan zaten die werdige, hoechgelerde lieve ind getrouwe Raiden van KAREL van Egmond, zy hoorden aldaar die twisten ind schelongen van partyen en hunne beroepingen van eene laagere regtbank, deeden daarop mit rypen waell bedachten raede eyn uyt spraick, beslisten saicken die hoichste hoicheit betreffende, handhaafden daaromtrent het recht van hunnen Heer, dienden Hem daaromtrent van raad, behandelden, met een woord, al wat verder aan hun was toe-vertrouwd. Myn Oom bewees reedts (o), dat zy daar niet, *tanquam ad hunc unicum actum vocati*, als *Consiliarii ambulatorii* zaten, welke, daarna uitgediend hebbende, telkens op nieuw en voor yder opkomend geval benoemd en aangesteld moesten worden. En hiervan leeren ook alle *Commisfien* het tegendeel. Zy deeden Eed op die *brieven van Commisfien*. Maar het was onnoodig, dat zy zo geduurig als die Raaden van KAREL den stouten en zyne opvolgeren vergaderden; en of zy zelfs niet voor ydere vergadering, evenwel als gewoone Raaden, wierden verschreeven, dat mag, myns bedunkens, by iets meer, dan eene losse gisfing, verondersteld worden. Edoch daarentegen wederom, wanneer hun Meester van Arnhem ging, dan verrigteden zy zelfs zulk werk, als anders van hem onmiddelyk beheerd wierdt, en zy drukten in dat geval 's Vorsten *Secreet-Zegel* onder die bestellingen, welke van hun uitgingen. Ik geloof niet, dat zy een ander zegel hadden.

Men

(o) In *Disf. de Jurisd. Crim. in Gelria. p. 158.*

Men weet dat daarop de twee helmen van 's Vorsten wapen gezien worden. — Dit alles kan men van stuk tot stuk met onbekende voorbeelden betoogen. Met voorbeelden vry meêr in getal, en gewis van grooter aanbelang, dan die hier volgen zullen. Zy zouden op haar zelve een dikken bundel uitmaaken. Ik moest dus, ook hierin maat houdende, van yder maar een enkel geeven, en uit die wederom zulke, welke, van meerdere beknoptheid, de minste plaats beslaan.

Werdige Hoechgelerde Lieve Raide end getrouwen!

Op alsulcke boudtschap, gy ons aingedraegen, ind van den geschickten onser Stadt Arnhem to Nymegen ter dachfairs geweest zyn, van onser weegen ontfangen hebben, als dat onse Landschap begeert, wy den van Wisch benedigen wolden, enz. Laeten wy dair op wederomme ter antwoirdt weeten: dat ons sulcx geynsfyns doenlyck en zy, ind wulden liever onse Landschap verlaeten ind resignyren, eer wy hem benedigen, off wederomme in onsen Landen koemen laiten wulden, befrempt ons oick nyet weynich, onse Landtschap vur hem bidt, soe sy selffs aever die saecke gestaen, gesentencyrt, ind bevoenden hebben, woe oneerlick hy gehandelt heeft, alsoe dat wy waell weten, wanneer hy wederom in onse Landen queeme solden wy syner altyt gefairt wesen ind acht nemen moeten, nyet dat wy syne persoën vreesen, dat hy ons moest van achteren, off durch Verreders, off andere boeswichters doit schieten laiten, dair durch hy in last,

last, ind wy omb onse leven koemen muchten, want syne alde Vaider, ind syne Vaider oick Verreders geweest syn, ind dat hy vermeyndt durch dwanck syne swoen to krygen, dat en sall nimmer geschien, Dair nae mach hy sich wail weeten te regulieren. Gegeven dan XII^{en} may a^o XXXVIII.

[Daar onder.]

Aen den Reden itzont t'Arnhem wese-
sende (a).

Ik had tot bewys der *titulature* dezen brief niet in zyn geheel behoeven te geven, maar hy kwam my te byzonder voor, dan dat ik my daaromtrent bezitten konde. Al verder.

Kairle Herttouch van Gelre ind van
Guylick ind Greve van Zutphen.

Lieven getrouwen; uwen brieff myt ingelach-
ter Supplication Lodewick Geerlichfs hebben wy
ontfangen ind verlain, hoe gy dan schryfft by
uwe mytburger is, heeft hy gisteren vur ons
selffs bekant noch onse dienre to wesen, wair
uyt gy gemercken kondt, woe hy sich verant-
worden sall konnen, ind off by onse Dienre nyet
en weere, heeft hy tegen ons gemoeyt ind moey-
terye gesticht, gelyck Claes Zarys, soe gy hem
dan ontschuldight dat eyn Vrouw van den Bosch
aldair woenachtich etzlicke jaeren vur Lodewichs
ongefall oer recht tot Aicken heeft doen vervol-
gen ind dairvan tot Aicken eyn instrument ont-
fangen, soe dat Lodewich der saicken gantz on-
schul-

schuldich weer, vuegen wy u dair op to weten, dat wy idt alsoe geschiet to wesen wail geloeven, dan Lodewich heeft in vurleden tyden eyn ander Supplicatie u avergegeven, sich aver onsen Borchgreve hoichlick beclaegende, die wy gisteren in synre tegenwoirdicheyt gehoirt hebben, ind nyet en heeft konnen verandwoirden ind hem dairomme gevenchlick doen setten, ind onse geleide hem gegeven der saickenhalven nyet en heeft begeert to gebruicken, Nyet to min wy en sulen hem noch nyemantz anders onrecht lait en geschien, 't selve wy u vur eyn guetlick antwort nyet en hebben willen verhalten; Gegeeven in onsse Stadt Arnhem opten XXIe dach September. Nostro sub secreto. Anno etc. XXV. [onder aan 't blad stondt.] Kreynck (q).

Al verder.

Hackfort, Wy hebben uwe verantwordt ind meynonge op onse schriften ontfanghen, ind verstaen, soe ghy dan onder anderen luyden lait, dat uwen frunden ind maeghen behoirlick bedunckt to wesen, uwe verantwordinge apenbaerlick geschege ok syn wy ind onse frunde van Raide waill soe wys ind erfaren, dat wy ongetwivelt weten, wes derhalven behoirt to geschien, hebben u daer omme doen schrieven, dat wy u nae desen Kriechshandell ind onleden ther verandtwordinge stellen vur ons ind denselven onsen Raede, soe ghy onse Officier ind diener zydt, ind onder nyemantz anders behoirt bericht to werden, dair wy u alsdan onsen geleyde vur gewalt, ind nyet vur des geynen wy op u to spreecken hebben, geven willen, kunde u dan

K 4

ver.

(q) In Laade M. aan de R. K.

vertaelen ind verantworden, mach sich bevin-
den, als ghy dat allet uyt onsen vurschrift bre-
der vernamen hebt, daer wy by blyven, in dem
ghy daer mede te vreden zydt, off nyet is ons
alleens. Ende dat daerom wy onsen Drossardt
tot Bredevoort doen schrieven ind bevalen hebben
van den Bestanden, uyttorichten als onse schrif-
ten ind beveel deshalven vermeldet end nyet
vorder, is den schuldenaeren to guede geschiet,
dair men ons van dancken mach, 't welck wy
u also weder ther antwoordt fueghen omb u daer
na to richten. Datum II. Augusti (r).

Volgt nu een brief van Commissie van
zodanigen Raad. Hy is van de meest ge-
woone trant.

Wy Kairle &c. doen kondt ind bekennen, dat
wy om trouwen ind geloven wil, der wy ons
versien, tot den Eerbaren onsen lieven getrouwe
Johan van Renefs van Wulven Ritter, densel-
ven vur onsen Raet nu aengenaemen ind ontfan-
gen hebben, aennemen ind ontfangen avermits
desen onsen brieff, daerop hy ons eynen behoir-
liken eedt doen sall, Ind op dat hy ons to ge-
trouwer mit vlyt dynen moige, hebben wy hem
vestlick toegesacht ind gelaeft, toefseggen ind
geloven in cracht dis briefs alle Jaer hondert
golden Rynsgulden van gewicht to Raetgelde
to sullen doen vytrichten, vernuegen, in betae-
len tot twee termynen, telcken termyn vyftich
derselver golden gulden, dair van die yste ter-
myn syn sall, op sente Martensdach in den Wyn-
ter neestkomende, in den Jaer, als men schryven
sal vier en twintich, ind die anderde op sente
Petersdach ad Cathedram neest daernae volgen-
de,

(r) Ook aldaar.

de, ind so voert van Jaer to Jaer, desfelven Here Johans levenlank gedurende. Ind so wanneer Wy hem by ons to Have doen verschryven off in onsen ind ons lants saecken gebruiken ind schicken, sullen Wy hem mit synen Dienren onderhouden ind verplegen, gelick anderen onsen Reden, bevelen hyerom mit gantzen ernst U Henrick die Groiff onsen lieven Rait ind Lant-Rentmeister, Erffaeght &c., dat gy Heren Johan onsen lieven Raet die hondert gulden alle Jaer op die termynen vurz: van onser wegen vytricht, vernueght ind betaelt, sonder deshalven vorder enich beveell van ons to hebben off to verwachten, ind ons die alle Jaer rekenen mit Copien auctentick van desen ind Hern Johans behoerlicke quytantie, daeraen sall ons waell genuegen, ind guede betalinge geschien, Dat is alsoe onse gantze Wille ind ernste meynonge. Allet vurz: sonder argelist. Des t'oirkonde ind gantzer vaster stedicheit hebben wy Hertouch vurtz. &c. Datum opten heyligen Pynxteravont. A^o. XV^c. XXIII (s).

Het volgende afschrift moet die Raaden, als in afwezigheid van hunnen Heer bevel voerende, aanduiden, en noch meer.

Weerdige ind Eirbare Lieve Vrundynne.

Burgermeistren Schepenen ind Rait der Stat van Nymegen, hebben ain onsen Genaedigen Lieven Heeren geschreeven, beruerende etzlicke geestlicke Rechtvorderinge gy doen soldt, op Gerit Heer tot Oey herkomende van prophain werltlicke schulden, afs gy uyt oeren ingelachten brieve vorder verneemen weerd, welck rechtvorde-

K 5

rin-

ringe onsen Genaedigen Heern in syne Genaede Landtschap geensints en steet to gehengen, waeromme wy U van syner genaeden weegen laeten weeten, dat gy sulcke ongeboirlicke geestlicke rechtvorderinghe aver denselven Gerrit Heer tot Oey angehaven is, affstellen, sulcke uytspreeck die vurgemelte Stat derhalven dair van gedaen heeft, achtervolgende nagan ende U mede genuegen lait, op dat vordere moeyenisse ende vervolch dair op voirgenaemen mucht weerden, verbuedt blyve; Godt der Here will u Lieve bewaeren. Geschreven onder Secreet Segel onfs Genaedigen Lieven Here op ten XV^{en} dach van April Anno Domini etc. XXII.

(Conderstondt.)

Raide ind diener onfs genaedigen Lieven Here; Here Kairls Hertoghe van Gelre etc. in synen Genaede afwesen t'Arnhem beveel hebbende.

('t opschrift.)

Der Weerdiger Eerhaire N. Abdisfen des Cloisters to Sleenhorst, onse Lieve Vrundynne (t).

Noch een bewys tot staaving deezer gezegdens; en van het Zegel, want het voorgaande was eene Minute.

Wy Raide onfs Genadigen Lieven Heren Hertogen van Gelre etc. in synre Genaeden afwesen beveell hebbende, doin kondt, dat wy omb
groe-

(t) In laade M. aan de R. K. gelyk ook de twee volgende.

groete armoeden wil, ind kommer onder die Susteren van Sente Annen Cloisters to Rotterdam onfs Liever Vrouwe maiget Maria Susteren, als ons deese twee tegenwoirdige Susteren desselfen Cloisteren te kennen gegeven hebben, oen van wegen onfs Genaedigen Lieven Heren, vergont ind toegelaeten hebben, Vergonnen ind toelaeten, mitz deesen brieff, dat sy die gueder Luyde gonst und almysse sullen suecken ind bidden, alle syner Gnaden Lantschap durch bynnen ind buyten Steeden, duerende bis tot wederroepen toe; Begeren hyromme van allen onfs Gnaedigen Lieven Heren Bevelhebberen, Steeden ind ondersaeten, dat sy den voirgenoemde Susteren elck na syne gelegentheit Got Almechtich to eren, hantreyckinge wt guede gonst doin willen, dair sall behalven dat loen van Got, onsen Genaedigen Lieven Heren, dencklick aen geschien. Oick begeren wy van syne Genaede wegen van allen paroichien ind Collegiaten Kercken, Pastoren ind Kerkmeisteren in synre Gnaeden Landtschapp, dat zy den voirschreven tweeen Susteren alle behulp ind aenwysonge doin willen, dair toe verlaeten wy ons van wegen onfs Genaedigen Lieven Heren. Oirkonde syner Gnaden Secreet Segell hyr op gesat op ten X. dach Novembris Anno etc. XXII.

(onder was opgedrukt het Secreet Zegel in roden ouwel, overdekt met een wit papierre ruit.)

Eindelyk een bewys van Appel.

Eerbaere ind Froeme, bysondere guede frunde, Henrick Westuelynck heeft onsen Genaedigen Lieffsten Heer Deese ingelachte Supplicatie ind schriften avergesant, vermeldende van eyne Nair-

Nairkaep, dairain hy merckelyck verkort twyste ind Biechtvorderonghe omme u geschiet ind ain syner Furstelicke Genaeden geappelliert ind beroepen is wurden, naedem dan nae ytzont gestalt ind menichvuldige onleden onse Genaedige Lieve Here desz tyt noch heeft nyet moegelick off doenlick en is van stont ain, als uwe begheren ind gewoentlick heischen der Appellatie hyr van te vervorderen, is syne Genade ernste will ind meynonge men desse vurschreve saicke ind beroepen ordell aenstampt ind berusten lett, bis Agathe nestkommende, off, indient immers als dan noch ongelegen weer, sesh weecken lanck dair nae neestvolgende, mit ernstlick beveel ghy den Appellant idt gegeven ordell in schrifte als dat behoirt, ind gewoentlick, to midler tyt avergeven, ind hyr ynne int kleyn off groete vorder nyet procediren noch attemptieren, soe onse Genedigen Lieven Heren desz schelongh halven, wie vurgemelt, geschien laeten will als recht syn end behoiren fall, 't welck wy u van wegen syner Furstelicke Genaede alsoe toe kennen geven, omb beiden parthyen dair van voirt to advertieren ind opten vurschreven XXIII Novembri alhier vur ons in stat syner Furstelicke Genaede mit allen bewyfs ind bescheit saicken to konnen bescheiden.

[Daar onder]

Aen Berendt Conraetz ind gemeyne bueren des Gerichts van Velloert.

En hierop onthoude ik my van het uitschryven van meerdere stukken.

WIL-

WILLEM *van Gulich* was den opvolger van KAREL *van Egmond*. Hy wierdt van KAREL den V opgevolgd. Over 't Hof van WILLEM *van Gulich* voeg Ik niets by 't geen van myn zal. Oom gezegd wierdt. Zyn werk is in yders handen, en men zal het zich onder 't leezen van deeze Verhandeling meermaalen herdagt hebben. Ik mag die nu afbreeken. Maar heeft iemand lust om over het Hof van KAREL den V. eene opzettelyke historie uittewerken, dien durf ik belooven, dat zynen arbeid van 't grootste aanbelang zoude kunnen zyn.

* * *

Hasselt, Gerard <<van>>,

Oorsprong van het hof van Gelderland

Arnhem 1793

Belg. 268 ng

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10276622-5